

LOMATUAWI MATTHEWT AHPIY'O

The Birth Record of Jesus Christ (Lk 3.23-38)

¹ I' tutuveni it Jesus Christ hakiy ahpiy sino-tiqat tuawi'ta. Pam Abraham-nit pu David pumuy amuhpiy aniwhti.

² Ura Abraham Isaac náata; noqw pam Jacob náata; noqw pam Judas-nit pu tupkomuyatuy pumuy náamu.

³ Noqw Judas Phares-nit pu Zarat pumuy náamu; (Thamar pumuy yúamu); noqw Phares Esrom náata; noqw pam Aram náata:

⁴ Noqw pam Aminadab náata; noqw pam Naason náata; noqw pam Salmon náata;

⁵ Noqw pam Booz náata, (Rachab put yúata); noqw Booz Obed náata, (Ruth put yúata); noqw Obed Jesset náata.

⁶ Noqw pam David it moñwit náata; noqw pam Solomon náata, (hakiy Urias nōmaatniñwuqa put yúata).

⁷ Noqw Solomon Roboam náata; noqw pam Abiat náata; noqw pam Asat náata.

⁸ Noqw pam Josaphat náata; noqw pam Joram náata; noqw pam Ozias náata.

⁹ Noqw pam Joatham náata; noqw pam Achaz náata; noqw pam Ezekias náata.

¹⁰ Noqw pam Manasses náata; noqw pam Amon náata; noqw pam Josias náata.

11 Noqw pam Jechonias-nikañw pu tupkomuyatuy pumuy náamu, sinom Babylon aqw tsāmiwyaqat ephaqamo.

12 Noqw pumuy Babylon aqw tsāmiwyaqw put atsva Salathiel tihtiwa. Pam hak Jechonias tíata. Noqw pam Zorobabel náata.

13 Noqw pam Abiud náata; noqw pam Eliakim náata; noqw pam Azor náata.

14 Noqw pam Sadoc náata; noqw pam Achim náata; noqw pam Eliud náata.

15 Noqw pam Eleazar náata; noqw pam Matthan náata; noqw pam Jacob náata.

16 Noqw pam Joseph náata. Noqw Joseph Maryt kōñaata. Noqw Maryt hapi ahpiy Jesus, Christ yan túnwantiwhqa tihtiwa.

17 Noqw öviy Abraham añqw David aw pahsave sohsyam nānañk qatsívaptuyaqam pakwt nālōq sihkay'tasikipwatya; noqw pu David añqw Babylon aqw tsāmiwyaqat aw pahsave pakwt nālōq sihkay'tasikip nānañk qatsívaptuya; noqw pu Babylon aqw tsāmiwyaqat añqw Christ aw pahsave pakwt nālōq sihkay'tasikip nānañk qatsívaptuya.

The Birth of Jesus Christ

(Lk 2.1-7)

18 Noqw yantaqat ahpiy Jesus Christ hapi tihtiwa: Put yuat Mary Joseph aw awiniwtaqw, nāt pumuy qa nāmati qw, pam Qahováriwtaqat Hikwsit eñem nö'yiwkañw mātāqti.

19 Noqw put siwatwaat Joseph suan hintaqe, put nuhtutpik hamanhintsanniqey qa suhtaq'ewnihqe, pay as put turs nanauyve mātapniqey unañwti.

²⁰ Noqw nāt pam pañ wūwankañw tūmoklawhq, meh, pi Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtige, aw pañqawu: Joseph, um David tiata, pay um qa nānaphin wūwantat, uhmantuway Maryt nāmi távini; pay put ahsonve aniwhtiqa Qahováriwtaqat Hikwsit eñemi.

²¹ Noqw pam tiyohyat tihtani; noqw um hapi put Jesus yan tuñwani, ispi pam sinomuy qaanh tipuyamuy añqw ayo óyaniq'ö.

²²⁻²³ Ura Tutuyqawhqa lavay'ayay ahpiy yan lavayhti: Meh, nāt qanawhvalni'taqa māna nö'yiltini; nen tiyohyat tihtani. Noqw puma put Emmanuel yan tuñwáyani, pam hapi Tutuyqawhqa itamuma, i'nihqe pam'i. Noqw ñi yantaqa sohsoy yaniwhti qw, i' hisat lavaytiwhqa aw antsaniwa.

²⁴ Pahsat pu Joseph tātayhqe, Tutuyqawhqat hoñviayaat hin put aw tutaptaqat anhti qe, mantuway nāmi távi;

²⁵ Nihqe pas pam put qa aw hintsana, pas pam susmohti tiy tihtaniqat aw pahsavoo. Noqw pam tiyohyat tihtaqw, Joseph put Jesus yan tuñwa.

2

Visitors from the East

¹ Noqw hak Moñwi Herod moñw'iwtaqw, Jesus Judea-tutskwat ep Bethlehem-kitsókit ep tihtiwa. Noqw meh, hakim pas wuwni'yuñqam hōpahaqaqw Jerusalem ep ökihqe pañqaqwa:

² Ya Jew-sinmuy amumi moñw'iwtaniqe tihtiwhqa hak háqamo? Pi itam hōpaq sōhut put tu-aw'i'taqat tutwaqe put hakiy aw naokiwlalwaniqe öviy añqwya.

³ Noqw Moñwi Herod it navotqe tusitaqe pas hinhaqam unañway'ta, pu sohsoyam Jerusalem ep yesqam pīwu.

⁴ Noqw ōviy pam Tutuyqawhqat awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu sinmuy amuñaqw tutavot tūtutuqaynayaqamuy sohsokmuy tsovalaqe, haqam Christ tihtiwniqat pumuy tūviñta.

⁵ Noqw puma put aw pañqaqwa: Judeat ep Bethlehem ep'e; pi Tutuyqawhqat lavay'ayaat yan pēna:

⁶ Pu úmaa, uma Judat-tutskwat ep Bethlehem-kitsókit ep sínomu, pas uma Judat ep pavansinmuy amuñaqw qa hin'eway'omu; pi umuñaqw hak moñw'iwtaniqa wunuptuni; nen pam isinomuy amumi tunatyawmani, Israel-sinmuy amumii.

⁷ Pahsat pu Herod pumuy hakimuy pas wuwni'yunqamuy nanauyve wáñwayhqe, hisatniqw sōhu mātaqtıqat pumuy pās tūviñta,

⁸ Nit pumuy Bethlehem aw hōnaqe amumi pañqawu: Uma awye', tsākw pās hepyani, nen ason uma tutwe' añqw nuy āawnawisni; noqw nu tuwat awnen put pas hihtatani.

⁹ Noqw puma moñwit añqw yan nanaptat ah-piyya; noqw meh, ura sōhu hōpaq pumuy amumi mātaqtıqa pumuy amupyeve hinmaqe, haqam tiy-ohyat qátuhqat aw pítuhqe atsve huruhti.

¹⁰ Noqw puma sōhut tutwaqe, pas hinhaqam hahlayhtoti.

¹¹ Noqw puma kīhut aw yunqe, pep tiyohyat yuyat Maryt enañ tutwa; nihqe puma tiyohyat at-pipo tamötshonvat pas hihtatota; nit pu hihta eñem hinvayaqey añ hōtahtotaqe, put hihta huytota,

sikavalasivata, pu frankincense, nit pu myrrh.

¹² Noqw pay puma Herod aw qa áhoyyaniqey God añqw tumoknanaptage, pay pas háqe'wat ahoy tutskway aqwya.

The Escape to Egypt

¹³ Noqw pumuy ahpiyyaqw, pi meh, Joseph tūmoklawhq, Tutuyqawhqat hoñviyaat put aw mātaqtige aw pañqawu: Meh, Herod tiyohyat pās hepni, put nīnaniqee. Noqw òviy um qatuptut, tiyohyat, yuyat enañ wikkañw, Egypt-tutskwat aqw wāyani; nen pas ason nu hisat uñ hin āawnaniqat pahsavo um hāk pepeq qátuni.

¹⁴ Noqw òviy pam qatuptut, tiyohyat yuyat enañ wikkañw, míhikpuva Egypt aqw'a;

¹⁵ Nihqe pas ason hisat Herod mokqat aw pahsavo pam pepeq qatu. Ura Tutuyqawhqa lavay'ayay ahpiy yan lavayhti: Nu Egypt aqw itiy wánwayi. Noqw yan hapi i' hisat lavayhtiwhqa aw antsaniwa.

The Killing of the Children

¹⁶ Noqw ima a'nö wuwni'yuñqam ahpiyyaqw, Herod māmatsq kurs puma paysoq put yüyuyhnaya. Noqw òviy pas pam a'nö itsívutiqe, hakimuy hōnaqe, puma totimhoymuy Bethlehem ep yesqamuy sohsokmuy qōqyaniqat ayata, pu ahsupoq qalava yesqamuyu, löq yahsañwni'yuñqamuy ahpiy nāt tsātsakwmuy aqw pahsavoo. Ura pam pas wuwni'yuñqamuy pās tūviñtaqe hisat paniwhitiqat navotqey put ahpiy panhti.

¹⁷ Pahsat pu Tutuyqawhqat lavay'ayaat Jeremy hin lavayhti qat aw antsaniwa; ura pañqawu:

18 Ramat ep hakiy tōnaat nanaptiwa; hak paktōqnuma, a'nō paknuma, pas pavan hinhtiqey pan paknuma. Rachel timuy ōviy paknumqe, pas qa okniqey nāwakna, puma sūlawhti qw ōviy'o.

The Return from Egypt

19 Noqw ason hisat Herod mokq, meh, Joseph Egypt epeq tūmoklawhq, Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtique aw pañqawu:

20 Um qatuptut tiyohyat, yuyat enañ wikkañw, Israel-sinmuy tutskwayamuy aqw áhoyini; pay put nīnayaniqey anyuñqam qa yēse.

21 Noqw pahsat pu pam qatuptut, tiyohyat yuyat enañ wikkañw, Israel-sinmuy tutskwayamuy aqw'a.

22 Noqw yaw Archelaus nay Herod qeniyat ep Judeat aw moñw'iwtaqat pam navotqe, pañsoniqey tusita; nit pay pam God añqw tumoknavotqe, Galileet ep haqamiwat aw lahsi.

23 Nihqe pam pep pítuhqe kitsókit Nazareth yan mātsiwhqat ep qatuptu. Yan Tutuyqawhqat lavay'aymat hin lavayhtotiqat aw anhti; ura pañqawu: Pam Nazareth-sino yan tūñwantiwni.

3

The Preaching of John the Baptist (Mr 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

1 Noqw ephaqam hak tāqa John yan mātsiwhqa sinmuy kūyit akw tuvoylalawhq Judeat ep qayēsiwhpuve yuaataqe,

2 Pañqawlawu: Uma nāp umuhtunatyay añqw lasyani; taq ōveqatsit añqw moñwtunatyay aw hayhkalti.

3 Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat Esaias yan lavayhti: Hakiy tōnaat qayēsiwhpuve tsa'tinumqa navotniwa; nihqe yan lalvaya: Uma Tutuyqawhqat eñem pōhut aw hintsatsnani, pam háqe'niqat aw suwiptotani. Noqw John ep i' hisatlavayhtiwhqa aw antsaniwa.

4 Noqw i' John hihta pohkot pōlay'taqat pōhōyat añqw yukiwtaqat yuysi'kañw, kolāsat kwewta; noqw pam mātuy tūmoyta; pu piw haqam mōmohtuy tsāme', momospalayamuy enañ tūmoytañwu.

5 Pahsat pu Jerusalem añqw sinom put aw ökiwta, noqw pu Judeat sohsovik añq'ö, pu ah-supuq tutskwat pāyut Jordan nōyakiwtaqat añq'ö.

6 Nihqe qaanhtipuy nahostotat, John ahpiy pāyut Jordan aqw kūyit akw tuvoylatoti.

7 Noqw kaysiwhqam Pharisee-sinom-niqw, pu Sadducee-sinom put ahpiy kūyit akw tuvoylatotiniqe ep ökiqw, pam pumuy túwahqe amumi pañqawu: Is úmaa! Ya uma hinoqw tsūtsu'tuy amún itsívut nātoniqat añqw watqa? Ya hak umuy āawna?

8 Kurs uma pas antsa nāp umuhtunatyay añqw lasye', uma alönöt qatsit ahpiy tutmalat hintsatskani.

9 Pu uma qa pan wūwankahkañw, umuh'unañwpeq pañqawani: Abraham hapi itanaa, kitotani. Taq nu umumi pañqawni: God it o'wat añqw Abraham eñem sinmuy aniwnaniqey tuwi'ta.

10 Noqw pay hapi pikaiñwa himutsotskit ñayat tsahqaniqey na'sas'iwta; noqw öviy himuwa tsoki lomasipalat qa himuy'vañwuqa tsaqniwe' qōhit aqw tūviwni.

¹¹ Pay as pi pas antsa nu umuy kūyit akw tuvoylalawu; uma nāp umuhtunatyay aŋqw lasyaqat tuawi'taniqee. Nikañw aŋqw inuñkniha inuhpenihqe pas pavan öqala; noqw soon nu yan'ewaynikañw put tōtsiyat yawmani; ason pam Qahováriwtaqat Hikwsit akw umuy tuvoylalawni, pu qōhit akw'a.

¹² Pam wuhihpiy yawta, nihqe murivihkay ep pās wuwhini; nen söhövosit koyohtani; nikañw pam qōhit pas qa tokniqat akw tsihput taqtsoqni.

The Baptism of Jesus
(Mr 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ Noqw pahasat pu Jesus John ahpiy kūyit akw tuvoylatiniqe Galileet aŋqw Jordan aw pitu.

¹⁴ Noqw John put qa nakwhanaqe aw pañqawu: Soon as qa nu uhpiy kūyit akw tuvoylatiwni. Noqw piw kurs um aŋqaqw inumii?

¹⁵ Noqw pay Jesus lavayhtiye put aw pañqawu: Pay soon tis qa pantani; itam pan hapi God tunatyayat aŋ ahsupoq aw antsanni. Noqw pahasat pu pam put nakwhana.

¹⁶ Noqw Jesus kūyit akw tuvoylatiwht, pahasat pay pāñaqw yama; noqw meh, tokpela hötsíltiqw, God Hikwsiat höwit antaqa aŋqw hawhqe, put atsmi tsokiltiqw, pam aw yori.

¹⁷ Noqw meh, hakiy tōnaat öñaqw pañqawu: I' hapi pas aw iunañwa Itii; it nu pas hahlayi.

4

The Temptation of Jesus
(Mr 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Pahsat pu Qahováriwtaqa Hikwsi qayēsiwhpumi haqami Jesus wīki, Nukpanat ahpiy aw unaheviwniqat ōviy'o.

² Noqw pam lōp sunát-sikis talōnvaqat pu tōkilat añ qa nōsqe, put atsve tsōnmoki.

³ Noqw Unatwi'taqa put aw pítuhqe aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen um it o'wat pōlavikiniwhtiniqat aw pañqawni.

⁴ Noqw pam lavayhtiqe put aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Sino qa pōlavikit-sa akw qátut, sohsok lavayit God moañaqw nōnantaqat akw qátuni.

⁵ Pahsat pu Nukpana pas āantsawat kitsókit aqw ōmiq Jesus wikqe, God kīyat ep suswupakits'omiq put tsoka,

⁶ Nit aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen um atkamiq tsóokni; pi ura yan pey'ta: Pam hoñviaymuy ayataqw ūmi tunatyaltotini. Nen puma may akw un hōlōlni'yuñwni, taq ka um owat aqw uhkukuy sáviknani.

⁷ Noqw Jesus put aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Um God Uhtutuyqawhqay aw qa tuwanlawni.

⁸ Pu piw Nukpana haqami pas wupatukwit aqw put wīki; nihqe tūwaqatsit añ ahsupoq moñwqeqnit, piw put añ hihta susnukñwat put aw mahtakna;

⁹ Nihqe put aw pañqawu: Iit sohsok nu ūmi nóani, um inutpipo tamōtswunuptut, inumi naokiwhtaq'ō.

¹⁰ Pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Sóoni, yupa Satan, pi yan pey'ta: Um Uhtutuyqawhqay God aw naokiwlawni, pu um put-sa eñem tumalay'tani.

¹¹ Pahsat pu Nukpana put mātavi; noqw meh,

ōñaqw hoñvia'yam put aw ökihqe aw unañwtapya.

Jesus Begins His Work in Galilee

(Mr 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² Noqw yaw John sivikimi panayaqw Jesus navotqe pañqw Galileet aqw'a.

¹³ Nihqe pam Nazareth-kitsókit añqw ahpiynihqe Capernaum-kitsókit ep pítuhqe pep huruhti. Pam kitsóki wuhkovatuphat qalaveq'a, Zabulon-nikañw pu Nephthalim pumuy tutskwayamuy qalavoo.

¹⁴ Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat Esaias hin lavayhtiqtat aw anhti; ura pañqawu:

¹⁵ Zebulon tutskwayat pu Nephthalim tutskwayat wuhkovatuphat aqw pihkat pāyut Jordan yupqöyve qa-Jew-sinmuy tutskwayamuy Galileet ep

¹⁶ Hakim sinom qatalpuve yesqam qaan'ewakw tālat tutwa; noqw mokiwuy qalava, pu kihsiniyat añ yesqamuy amumi tālawva.

¹⁷ Pahpiy haqahpiy pu' Jesus nuhtumi yuaativaqe pañqawlawu: Uma nāp umuhtunatyay añqw lasyani, taq öveqatsit añqw moñwtunatya aw hayhkalti.

Jesus Calls Four Fishermen

(Mr 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ Noqw Jesus wuhkovatuphat Galilee yan tūñwantiwhqat qalavaqe hinmakañw, hakimuy lōqmuy nātupkomuy tuwa, hakiy Simon, Peter yan piw tūñwantiwhqat-nikañw, pu tupkoyat Andrew púmuyu. Puma pakiwmaqtutsayat pāmiq pahpana, puma pakiwmahkatnihqey akw qátuhqee.

19 Nihqe pam pumuy amumi pañqawu: Uma inuñk hinmani. Noqw nu umuy tutuwnaqw, uma sinmuy kwihkwisnani, uma pāvakiwhtuy hin kwihkwisnaqey pan'i.

20 Noqw pahsat pay puma tutsayay tatamhtat, put añki.

21 Pu pam pahpiynikañw, piw hakimuy lōqmuy nātupkomuy tuwa, hakiy Zebedeet tímuyatuyu, hakiy James-nikañw pu tupkoyat John púmuyu; puma nay Zebedeet amum pākihut añqw pakiwkañw, pakiwmaqtutsayay aw yuyku; noqw pam pumuy wáñwayi.

22 Noqw pahsat pay puma pākihut nay enañ mātapt, put añki.

*Jesus Teaches, Preaches, and Heals
(Lk 6.17-19)*

23 Noqw Jesus tutskwat-Galileet añ ahsupoq waynumqe, tsotsvalkiyamuy añ sinmuy tutuqaynatinuma; nihqe lomatuawit moñwtunatyat yuaataqat nuhtumi yuaatinumkañw, sinmuy amuhpa' sohsokmuy hihta akw õpuiwyuñqamuy, pu tūtuyyaqamuy qalapsintima.

24 Noqw put ahpiy pam ahsupoq Syriat añ nanaptiwa. Noqw puma sohsokmuy hihta tūyat akw õpuiwyuñqamuy, pu kānavoti'yuñqamuy put aw tsamvanta, pu hakimuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwyuñqamuyu, pu homimitutuyyaqamuyu, pu amuhpa' qatāyuñqamuyu; noqw pam pumuy qalapsina.

25 Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom Galileet añqw put añk hinnumya, pu Decapolis añq'ö,

pu Jerusalem aňq'ö, pu Judeat aňq'ö, pu Jordan yupqöyñaq'ö.

5

The Sermon on the Mount

¹ Noqw pam qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy amumi yórikqe, tsomomiq wupqe, epeq qatuptuqw, put aw nánatuwnayaqam put aw öki.

² Noqw pam lavayhtiqe, pumuy tutuqaynativage, amumi pañqawu:

True Happiness

(Lk 6.20-23)

³ Aň okiw'unañway'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma hapi öveqatsit ep moñwtunatyat himuy'yuñwa.

⁴ Pas aň tsaykitaqam hahlayhpit epya; pi puma okyani.

⁵ Aň pasi'nañway'yuñqam pas hahlayhpit epya; pi puma tūwaqatsit makiway'yuñwni.

⁶ Aň suan hinwisniqey tuñlay'yuñqam, hak nōsiwhqat, pu kūyit hin tuñlay'taqat pan suan hinwisniqey tunatyawyuñqam pas hahlayhpit epya; pi puma tunatyay aw yórikyani.

⁷ Aň nun'okwat hahlayhpit epya; pi God pumuy ökwatuwni.

⁸ Aň suan unañway'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma God aw yórikyani.

⁹ Aň namivöhikit tumalay'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma God tımatnihqey pan tūñwantiwyani.

¹⁰ Aň suan hinwisqey ep okiwsahsanwaqam hahlayhpit epya; pi puma hapi öveqatsit aňqw moñwtunatyat himuy'yuñwa.

¹¹ Sinom inutsviy umumiq hīhiñqaqwakahkañw, umuy okiwsahsanyakañw, sohsok hīhihta qalolmat umuy atsátotoynayaqw, uma hahlayhpit epyani.

¹² Uma hahlayhtote' pas hinhaqam hahlayyani; ispi uma òveqatsit ep qaan'ewakw ahsatit makiwyaniquee; pi pay puma Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy umupyeveyaqamuy pan okiwsasna.

Salt and Light

(Mr 9.50; Lk 14.34-35)

¹³ Uma hapi tūwaqatsit ep òñat anyuñwa. Nikañw pi òña suhuviwe', sen hihta akw piw suhutiwni? Pi pam pāpu qa hihta ápiynihqe maspiwhq, sinom aw wukukuykuyani.

¹⁴ Uma hapi sinmuy amumi tālat anyuñwa. Tso-moveq kitsóki wúnuhqa kurs hin tupkiltiñwu.

¹⁵ Ya sen sinom wihqōhit úwiknaye', hihta sīvut akw put kuhtayañwu? Qae. Puma put tsotsókpiyat epeq tsokayaqw, pam kīve yesqamuy sohsokmuy amumi talni'tañwu.

¹⁶ Noqw pan hapi uma sinmuy amumi talni'yuñwni; noqw puma umuhtutmalay lolmat aw tāyuñwe', òveqatsit ep Umunay pas hihtatotani.

Teaching about the Law

¹⁷ Uma qa yan inumi wūwayani: Pam ka tutavot piw Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy lavayiyamuy ayo yúkuniqe òviy pitu. Nu qa paniqw òviy pitu; pi nu put aw antsanniqe òviy pitu.

¹⁸ Nu hapi umumi pas súañqawni: Pay tokpela, pu tūwaqatsit nātoniqw, soon tutavot ep hihsay tsohkokpu alöntini; soon sushihsay pey'taqa put

añqw súlawhtini, pas añ ahsupoq tunatyaat aw antsaniwniqat aw pahsavoo.

¹⁹ Paniqw hapi õviy hak haqam it tutavot ep hihta sushihsakwhoyat ayõ yukut, pan tütutuqaynaqa õveqatsit añqw moñwtunatyat ep susqahimuniñqey pan túñwantiwni; pu hak haqam put an hinmaqa pan tütutuqaynaqa hapi õveqatsit ep moñwtunatyat ep pas pávanniñqey pan túñwantiwni.

²⁰ Pas uma soon qa imuy tutavot tutuqay-nayaqamuy-nikañw pu Pharisee-sinmuy, pumuy amuhpeniñqey pavan suan hinwisni. Uma qa panwise', pas soon õveqatsit ep moñwtunatyat aw yuñni.

Teaching about Anger

²¹ Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um qa hakiy nñani, kitota; pu hakiy nñaqa hin yukuniwniqey aw unahinhtimantani, kitota.

²² Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Hakiy sinoat hakiy ehpewi qa hihta ep qaanhtiñw, hak put ep itsívuiwtaqa hapi hin yukuniwniqey aw unahinhtimantani; pu hak sinoy pas qa hih-tataqa nawus moñwtsovawtaqamuy amumi taviw-mantani; pu hak haqam Um núanhimuu, hakiy aw kitahqa maskiveq qõhit sivihpit aqw unahinhtimantani.

²³ Paniqw õviy kurs um hom'oyvihkat ep uhkuwahtipuy kwusivat, ura uhsino ùmi hihta ep unañway'taqat u'ne',

²⁴ Um pep uhkuwahtipuy māapt, ahpiyenen, put amum namivõhikt, pu' pahsat awnen, uhkuwahtipuy távimantani.

25 Um uhpew'iwtaqat its amum namivöhikmantani, nāt amum aqwnikañwo; taq nāp hisat sen pam hakiy hin yukunañwuqat aw uñ mātapq, pam uñ solāwat aw noaqw, pam uñ sivivanani.

26 Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas um soon pañqw yámakni, pas ason um hisat uhpöiy sohsok ep sisve', pep pu' pañqw yámakni.

Teaching about Adultery

27 Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayh-toti: Um hakiy qa nāp uhhimuy qa kwañwáy'ni

28 Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Wuhtit aw nuvö'tay'taqa hapi pay unañwpeq put kwañwáy'ñwu.

29 Noqw öviy kurs putvaqwat uhposi uñ qalomáhintsanqw um put hóroknat nahpiy tūvani. Pay pi tatam uhposi súlawhtiqw, um pankañw öveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákini, hikis pi as um uhtokoy pasiwkañw qōhit sivihpit aqw tūviwini.

30 Pu kurs putvaqwat uhma uñ qalomáhintsanqw, um put ayo tuke' nahpiy tūvani. Pay pi tatam uhma súlawhtiqw, um pankañw öveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákini, hikis pi as um uhtokoy pasiwkañw qōhit sivihpit aqw tūviwini.

Teaching about Divorce

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lk 16.18)

31 Pu ura piw pañqaqwa: Nōmay mātapniqa pan tutuvenyukit put máqamantani.

32 Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Hak wuhti tokoy qa hovalaqw, put kōñaat put mātave', pay

yoñayqatsit aw put mātapñwu. Noq̄w hak tāqa put ámumtiqa pay tokot sokoptañwu.

Teaching about Vows

³³ Pu uma piw nanaptaq̄w ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um hihta lavayvasiwne', put qa atsátamantani; pu um Tutuyqawh̄qat aw lavayvasiwne', put anhtini, kitota.

³⁴ Noq̄w nu hapi umumi pañqawni: Uma hihta lavayvasiwnaye' qa hihta akw put öqaltoynayani. Uma qa öveqatsit akw öqallavayhtotini, taq pam God moñw'atsvewaata.

³⁵ Pu piw qa tūwaqatsit akw'a, taq pam put wuwukpiata, pu piw qa Jerusalem akw'a, taq pam a'nö Moñwit wuhkokitsokiata.

³⁶ Piw um qa uhqötöy akw uhlayayiy pavan öqalat pasiwnamantani, taq um soon sükw hõmit qõtsatani, piw qõmvitani.

³⁷ Nikañw uma pay Owi, kitotani, sen Qae. Nen uma hin lavayhtote' panhtotimantani. Taq öqallavayi Nukpanat ahpiy nõnanta.

Teaching about Revenge (Lk 6.29-30)

³⁸ Uma nanaptaq̄w ura hisatsinom yan lavayhtoti: Hak hakiy põsiyat tühote', nawus pam põsiy akw put ep aw ahoytamantani; pu hak hakiy tamayat tūve', nawus tamay akw put ep aw ahoytamantani.

³⁹ Noq̄w nu' hapi umumi pañqawni: Uma hakiy qalolmat aw qa rohomtotimantani; nikañw nāphaqawa putvaqwat uhtayway wuvahtaq̄w, pay um piw ayañqwat put aw namtöknamantani.

40 Pu kurs haqawa tutavot aw yankañw uh-napnay himtaqw, pay um piw aw uh'usimniy mätapmantani.

41 Noqw kurs solāwa mōkiy uñ ikwiltoynat, um sūkw tutskwatuwanit put ámunniqat uñ tusoq'ayataqw, um lōq tutskwatuwanit pahsave put ámunni.

42 Hak ūmi hihta tūviñtaqw um put máqamantani; pu hak ūmi hihta nasimokahtaniqat um nasimok-maqani.

Love for Enemies
(Lk 6.27-28, 32-36)

43 Uma nanaptaqw ura yan lavayhtotiwa: Um uhsinosñway aw unañway'tani, pu um uhtuwqay aw qa suhtaq'ewni, kitota.

44 Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Uma umuhtuwqamuy amumi unañway'yuñwñi; umuy qalomásavitotaqamuy uma amumi lomavayhtotimantani; umumi qa suhta-q'ewyaqamuy uma amumi lolmat hintsatskani; pu umuy qalomáhintsahsanyaqamuy, pu umuy okiwsahsanyaqamuy amuñem uma nāwakintotani.

45 Nen uma kurs pas antsa Umunay òveqatsit ep qátuhqat tímatni; pi pam añ qalōlolmatuy-nikañw pu lōlolmatuy amuñem tāwat yámaknañwu; pu súanyuñqamuy-nikañw pu qasanyuñqamuy amumi yoknañwu.

46 Ispi uma umumi unañway'yuñqamuy-sa amumi unañway'yuñwe' ya uma hihta ahsati'yuñwñi? Ya hikis pi moñwit eñem sivat ömalalwaqam qa panyuñwa?

47 Pu kurs uma umuhsinomuy-sa amumi yuaa-tote' ya uma mimuy amuhpenihqe hihta alönöt hintsatskani? Ya hikis pi moñwit enem sīvat ömalalwaqam qa panyuñwa?

48 Paniqw öviy uma pās pasiwyuñwni, öveqatsit ep Umuna pās pasiwtaqat pan'i.

6

Teaching about Charity

1 Uma tunatyaltotini. Sinom umuy tsokanayaniqat uma qa tuñlay'kahkañw, hakiy hihta akw ökwatuwyamantani. Uma panyuñwe' Umunay öveqatsit ep qátuhqat ahpiy soon hihta ahsati'yuñwni.

2 Uma navoti'yuñqw imuy pavansinmuy amuñaqw haqawat yantsatska: Himuwa hakiy hihta akw ökwatuwnik, añwu pay nāpyeve hakiy ayataqw, pam ahsavo tsotsvalkive, pu kihsonve put tunvotnañwu. Puma pay nawip'ew hintsatska; puma pay sinmuy amuñaqw tayawinpit tuñlay'yuñwa. Noqw uma qa amún hintsatskani. Taq nu umumi pas súañqawni: Puma pay ahsatiy ömahtota.

3-4 Uma qa panyuñwt nanauyve hihta kuwahtotimantani. Uma haqawa hakiy hihta akw ökwatuwnik hikis pas aw uh'unañway uhkwatsiy qa āawnani. Noqw Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa pas nāp uñ nuhtutpik tuwat tayawnamantani.

Teaching about Prayer (Lk 11.2-4)

5 Pu um òveqatsit ep Unay aw nāwakne' imuy nawip'ew hinyuñqamuy qa amúntamantani; soq sinom pumuy amumi tāyuñwniqat òviy puma tsotsvalkiva, pu kitpik tūtuyqava hoñkahkañw okiwlalwaniqey pas nānawakna. Nu umumi pas antsa pañqawni: Pay puma ahsatiy òmahtota.

6 Ason um tuwat nāwakne' haqami uh'ahpaviy aw pakit, nañk uhtat, pahsat um Unay qamātaqpuvenihqat aw nāwaknamantani; noqw Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa uñ nuhtutpik hihta akw tayawnamantani.

7 Nikañw uma nānawakne', añ qatuptsiwni'yuñqamuy qa amún paysoq pūvut-sa yuaatotani; taq puma yan wūwantota: Itam qatsá' lavayhtotiqw, suyan pi God itamuy hu'wani.

8 Paniqw òviy uma pumuy qa amunyuñwni, pi pay Umuna umuy hihta haqni'yuñqw put navoti'tañwu nāt umuy aw qa tūviñtotaq'ò.

9 Noqw òviy uma yan nānawaknamantani: Itanaa, òveqatsit ep qátuhqa, nam uhnatñwani pas kaptsi'tiwaa.

10 Nam uhmoñwtunatyay aw pituu; nam uhtunatyā tūwaqatsit ep aniwhtii, òveqatsit ep hin aniwhtiqey pan'i.

11 Um okiw pu' talönvaqat ep itamuy itah-tunösmakiway huytani.

12 Pu um okiw itahpöiy itamuhpiy ayo yúkuni, itam itamumi pöiwyuñqamuy amuhpiy put ayo yuki'wisqat pan'i.

13 Pu okiw um itamuy unaheppit qa añ tsāmi'mat, hakiy qalolmat añqw itamuy ayo òoyhtimani. Pi um hapi pas Mónwinihqe

öqalay'ta. Um-sa lolmat tälawnway'ta, sutsép-sa aqwhaqamii. Nam antani.

14 Pi hakim umuhpewi qaanhtotiqw, uma put ep pöhikyaqw, pep pu' öveqatsit ep Umuna tuwat umuhqaanhtipuy umuhpiy ayo yukut, umumi pöhikni.

15 Nikañw kurs uma pumuy amumi qa pöhikyaqw, pep pu' öveqatsit ep Umuna tuwat umumi qa pöhikni.

Teaching about Fasting

16 Pu öviy piw uma nānapwale', uma nawip'ew hinyuñqamuy qa amún hinyuñwni; taq puma qa-hahlayyaqey pan pitsánway'yuñwniqe öviy tay-way nukushintsanyañwu; noqw sinom sohsoyam pumuy nānapwalaqat nanaptañwu. Nu umumi pas antsa pañqawni: Pay puma ahsatiy ömahtota.

17 Pu um'i, um napwale', uhqötöy wihkuyit akw lelwmiantani, pu posimavaqtamantani.

18 Noqw pep pu' um napwalaqat sinom qa nanaptaqw, Una qamātaqpuvenihqa put navoti'tani; noqw Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa uñ nuhtutpik tayawnamantani.

Riches in Heaven (Lk 12.33-34)

19 Uma yep qatsit ep nennem hihta qa kahaktañalalwani; yep kwahkwahyam pu hihta sikañputañwuqa hihta hovalañwu, pu uuyiñwt hötaye', hihta üuyyañwu.

20 Uma qa panyuñwt, öveqatsit ep nennem hihta kahaktañalalwani; pep kwahya pu hihta

sikañputañwuqa hihta qa hovalañwu, piw uuyiñwt qa hõtayañwu, piw hihta qa ūuyyañwu.

21 Pi hakiy kahakhimuat háqamniqw hakiy unañwaat piw pepniñwu.

The Light of the Body
(Lk 11.34-36)

22 Hakiy pōsiat hakiy aw talni'tañwu. Noqw ōviy kurs hakiy pōsiat pasiwtaqw, pay tokoyat añ ahsupoq talni.

23 Nikañw kurs hakiy pōsiat qa pasiwtaqw pay tokoyat añ ahsupoq qatalni; noqw ōviy kurs tāla uhsonvenihqa sūlawuqw, is uti pas qatālani.

God and Possessions
(Lk 16.13; 12.22-31)

24 Soon hak haqam lōqmuy mōñwituy amuñem tumalay'tani; ispi soon pam qa sukwat aw pay qa yan unañway'kañw sukwat-sa pas hahlayni; sen pay hihtawat-sa aw pas yuki'kañw pu sukwat pay qa himuni. Kurs hin uma kāhakiwuy ōviy tumalay'kahkañw, piw God eñem tumalay'yuñwni.

25 Paniqw ōviy nu umumi pañqawni: Uma hin yesniqey qa nānaphin wūwantotani, hihta nōñōsaniqeyu, pu hihta hikwyaniqeyu, pu piw umuhtokoy eñem'i, hihta yuwsiyaniqeyu. Puyaw hakiy qatsiat nōsiwhqat epnihqe qa pavan pas hímuu? Pu hakiy tokoat yuwsit epnihqe qa pavan pas hímuu?

26 Uma sūmawuy añ masay'yuñqamuy amumi tāyuñwni; puma qa ūuyyañwu, piw qa hōqyañwu, piw hihta qa koyohtotañwu; noqw yanyuñqw ōveqatsit ep Umuna pumuy nopni'ta. Noqw ya

pam umuy pumuy amuhpenihqe qa pavan pas kahkawna?

²⁷ Ya sen umuñaqw haqawa pan wūwantaqa hin nāwuñwnaniqey ñas'ew tuwi'ta?

²⁸ Noqw hinoqw pas piw uma yuwsit ōviy nānaphin wūwantota? Uma tutskwat añ sishut aw wūwayani, hin puma wuñw'iwwisqata. Puma qa tumalay'yuñwa, piw qa tontotañwu.

²⁹ Noqw nu umumi pañqawni: Hikis pi Solomon sohsok hihta nukñwat yuwsikañw qa hihtawat it sicut an lomayuwsita.

³⁰ Yan hapi God tutskwava tūsaqat lomayuwsina; pay pi pam hihsavo panyuñq'ō. Pu' pam as panyuñwt, qāvotiqw pay qöpqōmiq maspiwni. Puyaw hinoqw tis pam umuy qa pas pavan yuwsinani, okiw uma ōwituptsiwni'yuñqamu?

³¹ Paniqw ōviy uma qa nānaphin wūwantotani pañqawkahkañwo: Sen itam hihta nōñōsani? ya sen itam hihta hikwyani? ya sen itam hihta nāyuwsinayani? kitotani.

³² Pi pay sohsok it yantaqat qatuptsiwni'yuñqam tunatyawyuñwa. Pi ōveqatsit ep Umuna umuy sohsok it hihta haqni'yuñqat pay navoti'ta.

³³ Nikañw uma mohti God moñwtunatyayat tunatyaltotimantani, pu suan hinwisniqeyu; noqw sohsoy ii himu umumi enañ noiwni.

³⁴ Paniqw ōviy uma pu' talōñvaqat ep qavomi hintaniqat ep qa nānaphin wūwantotani. Pay pi qāvoniqa hihta hintaniqat aw nāp tunatyaltimantaniq'ō. Pay pi uma pu' talōñvaqat ep hiniwhitiqat-sa aw tunatyaltotimantani.

7

Judging Others
(Lk 6.37-38, 41-42)

¹ Uma qa tūovelantotani, nen uma qa pantsaniwyani.

² Taq uma tūovelantote' pay piw pan pantsaniwyani; pu uma hihsa'haqam hakiy eñem tuwan-totaqw, pay piw pan umuñem tuwantiwmantani.

³ Noqw hinoqw um uhtupkoy posmiq hihta hih-saq tuway'kañw, pas nāp uhposeq lestavit pakiw-taqat aw qa unañwtavi'ta?

⁴ Noqw pantaqw um hin uhtupkoy aw pañqawni: Himu as nu uhposkiy hóroknani, kítani, susmataqpi uhposveq lestavi pakiwtaqö'?

⁵ Um nawip'ew hinmaqa, um mohti uhposñaqw lestavit hórokne', pahasat pu um suyan tālat taykañw, uhtupkoy poskiyat hóroknani.

⁶ Uma hihta God aw noiwhqat qa popkotuy amumi taviyamantani, taq ka puma umuy núaye', tutkitotani; pu uma umuhpearl-túkwaviy qa pitsōtimuy amutpipo tūvayani, taq ka puma put aw wukukuykuyani.

Ask, Seek, Knock
(Lk 11.9-13)

⁷ Uma hihta ōviy tūviñtotani, nen uma put makiwyani; pu uma hihta hepyani, nen tutwani; pu uma pönönöykinayani, noqw umumi hötsíltini.

⁸ Pi hak hihta ōviy tūviñtaqa makiwñwu; pu hihta hepqa túwañwu; pu pönönöykinaqat aw hötsíltimantani.

⁹ Noqw kurs umuy haqawat tiat nay aw pölaviktuviñtaqw ya sen pam put owat máqani?

10 Hal ya sen pam pākiwuy ōviy tūviñtaqw soq put tsūat máqani?

11 Noq̄w kurs pay as uma qalomáhinkahkañw umuhtimuy hihta nukñwat huylalwaniqey tuwi'yuñqw, puyaw tis ōveqatsit ep Umuna put aw tūviñtotaqamuy hihta nukñwat huytani?

12 Sinom umuy pāsyaníqat uma pan nānawakne' pay uma piw pan sinmuy pāsiamantani. Pi yan hapi Moses Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy amumum itamumi tutapta.

The Narrow Gate
(Lk 13.24)

13 Uma hihsa' qenit hōtsiwat añ yuñni. Taq moki-wuy aqw hōtsiwa wuhkoqni, pu aqw pōhu a'nō pūtsi; noq̄w kaysiwhqam pañsoq nātsamya.

14 Pi qatsit aw hōtsiwa hihsaq qéniniqw, pu aqw pōhu hihsaq pūtsiniqw, ōviy híkiyom put tuway'numya.

A Tree and Its Fruit
(Lk 6.43-44)

15 Uma hakimuy Tutuyqawhqat lavay'aymatnihqey pan nātuñwantotaqamuy ep tunatyaltotini. Taq haqawat pan atsáy'kahkañw umumi ökiwtani. Puma kanelmuy amún okiw'unañway'yuñqey ankahkañw, kwëkwewhtuy amún tūhovalayaniqey tunatyawyuñwni.

16 Pay uma pumuy hintsakpiyamuy mātsi'yuñwni. Ya sinom ōvat yönötskit añqw mawyañwu? Sen nönvospalat hihta kūtay'yuñqat añqw mawyañwu? Pay qa panta.

17 Noqw òviy haqam lomasipaltsoki nukñwat sipalay'vañwu; noqw pay qalomásipaltsoki qa nukñwat sipalay'vañwu.

18 Pas lomasipaltsoki soon hin'ewakw sipalay'vañwu; pu qalomásipaltsoki soon nukñwat sipalay'vañwu.

19 Qalomásipaltsoki qa nukñwat aniwnañwuqa tsaqniwe' qòhit aqw maspiwñwu.

20 Pantaqw òviy uma pumuy aniwniyamuy akw pumuy mātsi'yuñwni.

I Never Knew You
(Lk 13.25-27)

21 Qa sohsoyam inumi Tutuyqawhqa, Tutuyqawhqa, kitiwisqam òveqatsit ep Ina monw'iwtaqat aw yuñni; pi òveqatsit ep Inay tunatyayat an hinmaqa hapi pañso pákini.

22 Ason aw pituqw pep pu' kaysiwhqam inumi pañqawani: Tutuyqawhqa, Tutuyqawhqa, ya itam qa uhnatñwaniy aw yankahkañw uñem yuaaykuya? pu uhnatñwaniy aw yankahkañw nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ipwaya? pu uhnatñwaniy aw yankahkañw nihtiwtat qat kätutmalat tumaltota?

23 Pahsat pu nu amumi pas pañqawani: Nu qa hisat umuy tuwi'ta; huvam inuhpiy ahpiyyaa, nukpantuwit hintsatskaqamu.

The Two House Builders
(Lk 6.47-49)

24 Paniqw òviy haqawa ilavayiy aw tūqaykañw put an hinmaqa tāqat wuwni'taqat antaqat nu pañqawani. Pam owat atsve kīta.

²⁵ Noqw yokvaqw, wukomunva, pu hukvaqe kīhut añ a'nō yēvanta; noqw pam qa sahpu, pam owat ep kīiwtaqe ōviy'o.

²⁶ Pu haqawa ilavaiy aw tūqaykañw qaanhinmaqa hakiy qa wuwni'taqat antani. Pam hak pisave kīta.

²⁷ Noqw yokva, wukomunva, pu hukvaqe kīhut añ a'nō yēvanta; noqw pam sahpu, nihqe pam kīhu qaan'ewakw kīqōti.

The Authority of Jesus

²⁸⁻²⁹ Noqw Jesus pas ōqalat pasiwkañw, pan pumuy tutuqayna, tutavot tūtutuqaynayaqamuy qa amun'i. Noqw pam yan yuaataqe yukuqw, sinom put hin tutuqaynaqat ep aw kātayuñwa.

8

Jesus Makes a Leper Clean

(Mr 1.40-45; Lk 5.12-16)

¹ Pu pam tsomoñaqw hawhq, sinom qaan'ewakw hintaqam put añkya.

² Noqw meh, hak tokoplelet tūtuyhqa pituhqe, put aw naokiway'taqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um suhtaq'ewnen soon nuy qa powatani.

³ Noqw Jesus put aw māvuyaltiye aw toñokt pañqawu: Pay nu suhtaq'ewa; powaltii. Noqw pahsat pay put añ tokoplele sūlawhti.

⁴ Noqw Jesus put aw pañqawu: Um hapi qa hakiy aw haqam lavayhtini; pay um ahpiyenen God awwat moñwit aw nāmahtaknani, nen Moses hin tutaptaqw um kuwahtiput God aw nóani. Um yan powaltiqey nuhtumi tuawi'tani.

*Jesus Heals a Roman Officer's Servant
(Lk 7.1-10)*

⁵ Noqw Jesus Capernaum aw pakiqw, hak solāwamuy amumi moñwi put aw pituhqe, put aw qa nātusitaye,

⁶ Pañqawu: Tutuyqawhqa, ihoñviaya ikiy ep tuyhqatsq, put ahpá' qatāyuñqw, pam pas kānanvotkañw okiwhinta.

⁷ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay nu aqwnen put qalaptsinani.

⁸ Noqw solāwamoñwi lavayhtiye put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, soon pi um nuy yan'ewakwniqw ikiy aw papkini. Pay um panis lavayhtiye, pay ihoñviaya qalaptuni.

⁹ Pi nu sukwat aw maqaptsi'kañw qatu. Noqw solāwam inumi piw maqaptsi'yuñwa. Noqw nu sukw aw, Yupa, kitaqw pam haqaminiñwu; pu sukwat aw, Pew'i, kitaqw pam inuminiñwu; pu ituwikiy aw, Yanhtii, kitaqw pam panhtiñwu.

¹⁰ Noqw Jesus put navotqe pas aw kātaytaqe put añkyaqamuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas nu qa haqam pas yan tuptsiwnit tuwa, hikis Israel-sinmuy amuhpee.

¹¹ Noqw nu umumi pañqawni: Nāt kaysiwhqam hōpaqw, pu tavañqw ökini; nen Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pumuy amumum öveqatsit ep tunösvoñat aw yesvani.

¹² Noqw ima as pañsoq yuñniqam ihpo qatalpumi maspiwani. Pep pu' tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni.

¹³ Noqw Jesus solāwamoñwit aw pañqawu: Pay pi um aqwni. Pay um hin tuptsiwhq nam antaa. Noqw put hoñviayaat pay pahsatniqw qalaptu.

Jesus Heals Many People
(Mr 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Pu Jesus Peter kīyat aw pakiqw kurs put nōmayat yuat mukituyat akw tuyhqatsi.

¹⁵ Noqw Jesus put māyat aw toñokq, mukituya put mātavi; noqw wuhti qatuptuqe pumuy amumi unañwtavi.

¹⁶ Noqw tapkiqw, sinom kaysiwhqamuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwyuñqamuy put aw tsamvaya; noqw pam lavayiy akw sinmuy amuñaqw nukpanhihikwsimuy ipwa; nihqe sohsokmuy tūtuyyaqamuy qalaptisina.

¹⁷ Yan Tutuyqawhqat lavay'ayayat Esaias lavaiyat aw antsaniwa, pam ura pañqawu: Pam itamuy hihta akw õpuiwyuñqat nāmi nahlaknakañw, itahtuyay ikwilta.

The Would-Be Followers of Jesus
(Lk 9.57-62)

¹⁸ Noqw Jesus sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy put aw ñöyakiwtaqw túwahqe, put aw nánatuwnayaqamuy wuhkovatuphat yupqöymiyaniqat amumi pañqawu.

¹⁹ Noqw hak tutavot tūtutuqaynaqa Jesus aw pítuhqe put aw pañqawu: Tūtutuqaynaqa, nu uñ haqaminiqw úmummantani.

²⁰ Noqw Jesus put aw pañqawu: Ima sisikahtayht haqe' qölöy'yuñwa, noqw súmawuy añ masay'yuñqam totokpi'yuñwa; noqw nu' Sinot Tiat haqam iqötöy nāsuñwnaniqey ñastaa.

²¹ Pu piw suhka put aw nánatuwnaqa put aw pañqawu: Tutuyqawhqqa, um nuy nakwhanaqw, nu mohti inay amht, pu' unñkni.

22 Noqw Jesus put aw pañqawu: Um inuñkni; ason pi so'pum pumuy amuñaqw so'pumuy amyani.

Jesus Calms a Storm

(Mr 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Pu pam pākihut aqw pakiqw, put aw nánatuwnayaqam put añk aqw yuña.

24 Noqw meh, wuhkovatuphat añqe' qaan'ewakw hukvaqe, pas qaöwíhuhukq, öviy pākihut pāhut hoñvantaqat akw nōmilti; noqw pantaqw Jesus pūwi.

25 Noqw put aw nánatuwnayaqam put aw ökihqe, tātaynayaqe aw pañqaqwa: Tutuyqawhqa, itamuy ayo óyaa; itam súlawhtini.

26 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw pas tsawiniwyuñwa, okiw uma öwituptsiwni'yuñqamu? Pahsat pu pam wunuptut, hūhukañwtuy mēwa, pu pāhuta. Noqw wukosutmakma.

27 Noqw tuwat tahtaqt katayuñqe pañqaqwa: Ya sen i' hak himuniqw, öviy hikis pi hūhukañw, pu pāhu put hiñqawhq anhtoti?

Jesus Heals Two Men with Demons

(Mr 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Noqw pam wuhkovatuphat ayoqwat Gergese-sinmuy tutskwayamuy aw pituqw, pepeq hakim löyöm tāqatuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwtāqamuy tuamaqölnaqw yámakqe, put ahsawva; hakim nuhtsel'ewayomniqw, öviy soon hak pañqe' hinnumni.

29 Noqw meh, puma a'nö töqtique pañqawu: Ya um itamuy hinhtiniqat nāwakna Jesus, um God Táita?

Ya um nāt aw qa pituqw pay itamuy okiwsanniqe
ōviy pitu?

³⁰ Noqw pep pumuy amuñaqw yāp pitsōtim
wukotonawtaqam nōnova.

³¹ Noqw ōviy nukpanhihikwsim put aw
ō'qalyaqe pañqawa: Kurs um itamuy ipwe',
itamuy pitsōtimuy amumi yuñniqat itamuy
nakwhanani.

³² Noqw pam amumi pañqawu: Yúpave. Noqw
puma nōñakqe, pitsōtimuy amumi yuña. Noqw
sohsoyam pitsōtim tuhpelat añ pāmiq a'nö yuh-
tukqe, pāmiq paöysoa.

³³ Noqw pumuy nopni'yuñqam watqaqe,
kīmiyaqe, hin hiniwhitiqat lavayhta, pu ima hakim
nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwtaqam hin
hinhtiqaata.

³⁴ Noqw sohsoyam pep kitsókit ep ki'yuñqam
pañqw Jesus ahsawvawisa; nihqe put tutwaqe pay
pam pumuy tutskwayamuy añqw ahpiyniqat put
aw ö'qalya.

9

Jesus Heals a Paralyzed Man

(Mr 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Pu Jesus pākihut aqw pakit, wuhkovatuphat
yámakqe, nāp kitsókiy aw pitu.

² Noqw meh, hakim hakiy aha' qataytaqat
tūtuyhqat ahpatañ wáōkiwtaqat Jesus aw wik-
vaya. Noqw pam pumuy qapēvewniyamuy amumi
túwahqe, it tūtuyhqat aw pañqawu: Itii, um qa
hin unañway'tani; pay uhqaanhtipu uhpiy ayo
yukiwa.

³ Noqw hakim tutavot tütutuqaynayaqam pep yesqam unañwpeq pañqaqwa: I' tāqa God aqw hiñqawu.

⁴ Noqw Jesus pumuy wuwniyamuy mātsi'taqe amumi pañqawu: Ya uma hinoqw umuh'unañwpeq qalomáwuwantota?

⁵ Ya hinwat lavayhtiniqw qa pas pas hinta? sen Uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa, kitaniqö'? sen Wunuptut, nakwsuu, kitaniqö'?

⁶ Noqw pay pi nu' Sinot Tiat yep qatsit ep hakiy ahpiy qaanhtipuyat ayo yúkuniqey aw öqalat pasiwtaqat uma it akw nanaptani-pu pam it hakiy apha' qataytaqat aw pañqawu: Wunuptut, uh'ahpay kwusut, um nímani.

⁷ Noqw pam wunuptut, kiy aw'i.

⁸ Noqw kaysiwhqam sinom put aw tāyuñqe, God pas hihtatota, pam hakiy sinot pas panhaqam öqalat máqahqat ep'e.

Jesus Calls Matthew

(Mr 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ Noqw Jesus pañqw ahpiynihqe, hakiy tāqat Matthew yan mātsiwhqat haqam moñwit eñem sīvat ömalalwaqat ep qatuqw tuwa; nihqe put aw pañqawu: Um inuñkni. Noqw pam wunuptut put anki.

¹⁰ Noqw ahpiy pantaqw, Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumum Matthewt kiyat ep ökihqe, pep tunösvoñat aw yesq, kaysiwhqam moñwit eñem sīvat ömalalwaqam-niqw pu qaanhinwisqam pañso ökihqe, pumuy amumum put aw yesvá.

¹¹ Noqw Pharisee-sinom put aw tātayyaqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqaqwa: Noqw

umuy tutuqaynaqa hinoqw moñwit eñem sivat ömalalwaqamuy-nikañw, pu qaanhinwisqamuy amumum tūmoyta?

¹² Noqw Jesus put navotqe, pumuy amumi pañqawu: Pay añ qahinyuñqam tūhikat qa haqni'yuñwa; nawus pi tūtuyyaqam put haqni'yuñwa.

¹³ Uma yañqw ahpiyye', tutuvenit añ pupriye', pahasat pu it lavayyukit māmatsyani: Uma tūookwatuwyaniqat nu put tuñlay'ta; noqw uma soq hom'oyit-sa inumi noaya, it'a. Pi nu añ súanhinwisqamuy qa pumuy wánwayniqe öviy pitu; pi nu imuy qaanhinwisqamuy nāp tunatyay añqw lasyaniqat aw wánwayniqw öviy pitu.

The Question about Fasting

(Mr 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ Pahasat pu John aw nánatuwnayaqam Jesus aw ökihqe aw pañqaqwa: Itam-niqw pu Pharisee-sinom piép nānapwalañwu. Noqw ya hintaqw öviy ūmi nánatuwnayaqam qa pantsatska?

¹⁵ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya sen haqam mö'wit ep sinoiwyuñqam möönañwuy pumuy amumumniqw napwalni'yuñwni? Nikañw pay ason hisat aw pituqw, möönañw pumuy nawhkiwni; noqw pep pu' puma nānapwalani.

¹⁶ Qa hak sino puhutsatsakwmötsaput yewaskwit aw pihtaknañwu. Ispi hak panhtiqw, put ep pihtakqa yuwsit añqw tsikq, pu' pas pāpu wukoprokñwu.

¹⁷ Piw qa haq pi hak pukawikorot sakwíiwmaqat añ puhuovavalat kuhkuya; pi hakiy panhtiqw, ovavala pēke' wiwkorot patomnani, nen añqw

kūyiwtaqa wehemhtini, noqw wiwkoro sakwito-tini. Pi puma puhuovavalat puhuwiwkorot añ kukyañwu; noqw pam qa hinhtiñwu.

The Official's Daughter and the Woman who Touched Jesus' Cloak

(Mr 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Noqw nāt pam pumuy amumi yan yuaataqw, meh, hak moñwi pítuhqe, Jesus aw naokiwtat, aw pañqawu: Okiw iti māna nāt pas pu' mōki. Noqw um as awnen, aw uhmay akw toñokq pam ahoy tātayni.

¹⁹ Noqw Jesus wunuptut put añki, pu put aw nánatuwnayaqamu.

²⁰ Noqw pam aqwniqw, hak wuhti pakwt lōq sihkay'taqat yahsañwuy añ unway qa huruhtaqey akw tūtuyhqa put ahkwayñaqw aw pítuhqe, yuwsiyat qalawñwayat aw toño,

²¹ Pam unañwpeq pañqawhqe òviy'o: Ñas'ew pi nu as yuwsiyat aw tónoke', pay soon qa qaluptuni.

²² Noqw pam panhtiqw, Jesus namtōkt, put túwahqe aw pañqawu: Itii, pay um qahin unañway'tani; pay uhqapevewni un qalapsina. Noqw pahsat pay wuhti qalaptu.

²³ Pu Jesus moñwit kīyat aw pákihqe, lēlenyaqamuy pu kaysiwhqamuy sinmuy pep saáatotaqamuy amumi yórikqe,

²⁴ Pañqawu: Huvam ayoyaay! Pay māna qa mōki, pi pūwi. Noqw puma put aw tutsíwtsuyhti.

²⁵ Pu òviy pam sinmuy pañqw nōñaknat, ahpami pákihqe, mānat māyat ñuaqw, pam qatuptu.

²⁶ Noqw pam pep paniwhitiqa put tutskwat añ ahsupoq yuaatiwa.

Jesus Heals Two Blind Men

²⁷ Noqw Jesus pañqw ahpiyniqw, hakim lōyōm qapostalqam put ańk tsa'timaqe pañqawma: David tíata, okiw itamuy ōkwatuwaa!

²⁸ Noqw pam kīmi pakiqw, qapostalqam put aw pitu. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya nuy panhtiniqey tuwi'taqat uma tuptsiwa? Noqw puma put aw pañqawu: Owi Tutuyqawhqa.

²⁹ Pahsat pu pam pōsiyamuy aw toño pañqawkańwo: Pay uma hinhaqam qapēvewnaqat pan umuńem hintani.

³⁰ Noqw pumuy pōsiam tālawva; noqw Jesus pumuy pās mēwage pañqawu: Uma hapi tunatyaltiƵw, qa hak it navotni.

³¹ Noqw tuwat soq puma pañqw ahpiynihqe, pam pumuy pantsanqat put tutskwat ań ahsupoq kúrukna.

Jesus Heals a Dumb Man

³² Noqw pumuy pañqw yámaktoqw, meh, hakim hakiy qayuáataqat nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaqat Jesus aw wikvaya.

³³ Noqw nukpanhikwsit put ańqw ayo tūviwhq, qayuáataqa yuaayku. Noqw sinom suhpantaqam kātayuńqe pañqaqwa: Pas qa hisat Israel-sinmuy amuhpe yan hiniwhitiqw hak aw yori, kitota.

³⁴ Noqw tuwat Pharisee-sinom pañqaqwa: Pam nukpanhihikwsimuy mońwíyamuy aw yankańw, nukpanhihikwsimuy ipwanta.

Jesus Has Pity for the People

³⁵ Noqw Jesus pań wuhkokitsokit ań-nikańw pu pay kitsókit ań nakwsuqe pumuy tsotsvalkiyamuy ań pumuy tutuqaynatinuma;

pu moñwtunatyat ahpiy lomatuawit yuaatinuma;
 pu sinmuy amuhpa' sohsokmuy tūtuyyaqamuy
 qalapsintinuma, pu sohsok hihta akw
 õpuiwyuñqamuyu.

³⁶ Nihqe pam kaysiwhqamuy sinmuy amumi
 yórikqe pumuy ökwatuwa, mañwúiwyuñqw õviy'o,
 pas kanelmuy amumi qa hak tunatyawtaqw
 puma ahtsawaliwyuñwa.

³⁷ Pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy
 amumi pañqawu: Pas hapi as ūyi qaan'ewakw
 tukswiwa, noqw tsovalayaniqam híkiyomu.

³⁸ Oviy uma ūyi'taqat aw nānawaknaqw, pam
 hakimuy ūiyi aw ayatani.

10

The Twelve Apostles

(Mr 3.13-19; Lk 6.12-16)

¹ Pu pam pakwt löq sihkay'taqamuy put
 aw nánatuwnayaqamuy wánwayhqe, pumuy
 tuyoy'e'wakw hīhikwsimuy amumi öqalat huyta,
 pumuy nuhtuñaqw ipwanwisniqat õviy'o;
 pu sohsokmuy hihta akw tūtuyyaqamuy, pu
 õpuiwyuñqamuy qalapsintiwiwiñqat aw pumuy
 öqalmaqa.

² Noqw pakwt löq sihkay'taqam ayaiwyuñqam
 yan mātsiwywa: I' mohti'maqa Simon, Peter yan piw
 tūnwantiwhqa, noqw pu put tupkoat Andrew; pu
 Zebedeet tiat James-niqw pu tupkoat John;

³ Pu Philip-niqw, pu Bartholomew, pu
 Thomas-niqw, pu moñwit enem sīvat ömalawhqa
 Matthew; pu Alphaeus tiat James-niqw, pu
 Lebbaeus, hak Thaddaeus yan piw mātsiwhqa;

4 Pu Simon sinomuy amuñem qa nātusi'taqa-niqw, pu Judas Iscariot, momñwituy amumi Jesus mātapniqa.

The Mission of the Twelve
(Mr 6.7-13; Lk 9.1-6)

5 Noqw Jesus imuy pakwt lōq sihkay'taqamuy ayataqe, amumi tutaptaqe pañqawu: Uma hapi imuy qa-Jew-sinmuy qa amuhpa'yani; pu Samariat ep sinmuy kitsókiyamuy qa haqamiwat aw yuñni.

6 Uma qa pañyat, Israel-sinmuy amuhpa'yani. Taq okiw puma kanelmuy amún haqami hiniwh-toti.

7 Pu uma añqe'ye', yan yuaatinumyani: Oveqat-sit añqw moñwtunatyat aw pitsíwiwta, kitotani.

8 Uma tūtayyaqamuy qalapsintiwisni; tokoplelet tūtuyyaqamuy powatiwisni; so'pumuy tātaynatíwisni; nuhtuñaqw nukpanhihikwsimuy ipwanwisni. Uma hapi öqalat paysoq makiwya; öviy uma pan piw paysoq tūvaañwantiwisni.

9 Uma palasivat, qötsásivat, pu sikavalasivat qa sivamokyuñwni.

10 Piw qa tukput maskay'wisni; piw qa lōq nap-nay'wisni, piw qa tötsita, piw qa natöñpita. Pay tumal'aya nösniquey ahsatañwu.

11 Pu uma haqami wuhkokitsokimi, sen pay kitsókimi yuñe', hak pep kapsitiwhqat tūviñtotamantani. Nen uma hisat pañqw ahpiyyaniqey pahsavo pep yesmantani.

12 Pu uma haqami kīmi yuñe', amumi pañqaqwamantani: Uma kwakwhat yesni.

13 Pu kurs pep kīvit pay umuhkwakwhay hihkay'yuñqw, umuhkwakwha pep hūrstimantani. Pu kurs pay puma put qa hihkay'yuñqw, pay umuhkwakwha umumi ahoy pítumantani.

14 Pu hakim umuy qa pās o'yat, piw umuhlavayiy qa aw tūqayyuñqw, uma pañqw kīñaqw añqw ahpiyye', umuhkukuy añ qōat ayo tsatswiyamantani.

15 Nu umumi pas antsa pañqawni: Hisat hin yuk-iltiniqat aw pituqw, imuy umuy qa pās o'yaqamuy amuñem pas is óhini. Puma Sodom-nikañw pu Gomorrhāt ep sinmuy amuhpenihqe pas pavan amuñem nuhtsel'ewayhtini.

*Coming Persecutions
(Mr 13.9-13; Lk 12.12-17)*

16 Nu' hapi umuy añhqe ayatani. Noqw uma kanelmuy amún hakimuy kwēkwewhtuy amunyuñqamuy amuhpa' hinumyani. Oviy uma tsūtsu'tuy amún qaūunatni, pu hōwihtuy amún ñasta nukpanay'yuñwni.

17 Nikañw uma tunatyawkahkañw hinumyani. Taq sinom moñwtsovawtaqamuy amumi umuy tsamvayani; nen tsotsvalkiy añ umuy a'nō wuvahtotani.

18 Pu uma inutsviy momñwituy-nikañw pu pas susmomñwituy amumi tsamvaniwyani. Nen uma pumuy amumi nuy tuawi'yuñwni, pu qa-Jew-sinmuy amumii.

19 Nikañw ason puma umuy nuhtumi mātapyaqw, uma hin hihta yuaaykuyaniqey qa wuwanvisoqtotini. Pay ason uma hihta yuaaykuyaniqa pep umumi noiwmantani.

20 Pi qa uma yuaatotani. Pi òveqatsit ep Umunay Hikwsiat umupqòlpa yuaatani.

21 Pu nātupkomuy amuñaqw suhka sukwat moki-wuy aw nóamantani; pu naat tiy pay piw pantsanni. Pu timat nay, pu yuy, pumuy amuhpewhtote', pumuy mokiwy aw pitsínayamantani.

22 Pu sinom sohsoyam umumi qasuh-taq'ewyani, uma isinomniqw òviy'o. Nikañw ason so'ñwamiq añ kuytaqa hapi ayo yámakiwtamantani.

23 Nikañw ason puma yep it kitsókit ep umuy okiwsahsanyaqw, uma haqamiwat aw watqani. Pi nu umumi pas antsa pañqawni: Soon nāt uma Is-rael-sinmuy kitsókiyamuy añ ahsupoq kükuyvaqw, pay nu' Sinot Tiat pituni.

24 Pay tutuqayhqa put tutuqaynaqat epnihqe qa pavan pasniñwu. Pu piw hoñviaya moñwiw epni-hqe qa pavan pasniñwu.

25 Pay tutuqayhqa put tutuqaynaqat ante', pay pam put ep tsuyakmantani, pu hoñviaya piw moñwiw an'i. Noqw kurs sinom ki'taqat Beelzebub yan tuñwáye', pay kurs pi hin tis puma sinomuy-atuy qa pan túñwantotani.

Whom to Fear
(Lk 12.2-7)

26 Noqw òviy uma pumuy qa mamqasyani. Pi qa himu āmiwtaqa qa mātaktini; pu qa himu tupkiw-taqa qa nanaptiwni.

27 Nu hihta qatulpuve umumi lavayhtiwhq, uma put tālat ep yuaaykuyamantani. Pu himu umuhnaqvumiq lavayhtiwhq, uma kits'oñaqw put tsa'lalwani.

28 Uma sinmuy qa mamqasyani. Puma pi hakiy tokoyat-sa nīnayaniqey aw öqalay'yuñwa; nīkañw kurs hin hakiy hikwsiyat nīnayani. Uma qa pa-nyuñwt, God mamqasyani. Pam pi hakiy tokoyat pu hikwsiyat sivihpit qōhit akw hovalaniqey aw öqalay'ta.

29 Puyaw qa lōyöm kwevewhyat sūkw palavotōnat öviy huyiwñwu? Noqw qa himuwa puma Umunay qa tunatyayat ahpiy tutskwami posñwu.

30 Noqw hikis pi umuhqötöva umuhhömi sohsoy pohtoylaniwta.

31 Paniqw öviy uma qa tsawiniwyuñwni. Umuna umuy kaysiwhqamuy kwekwéwewhyamuy amuh-penihqe pas kahkawna.

Confessing Christ before Men
(Lk 12.8-9)

32 Hak haqam isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu piw tuwat put isinoynihqat öveqatsit ep Inay aw pañqawni.

33 Nīkañw hak haqam qa isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu piw tuwat put qa isinoynihqat öveqatsit ep Inay aw pañqawni.

Not Peace, but a Sword
(Lk 12.51-53; 14.26-27)

34 Uma qa inumi yan wūwantotani: Pam ka sin-muy qa hin unañwat yesniqat amuñem yūkuniqe öviy pitu. Qae. Nu qa paniqw pitu. Pi sinom inutsviy nātsikyani.

35 Pi nu tāqat nay ehpewtaniqe pitu, pu māna yuy ehpewii, pu mö'wi kōñay yuyat ehpewh-tiniqat öviy'o.

³⁶ Pu hak pas nāp sinomuy tuwqamuy'vani.

³⁷ Inumi unañway'taqey lalvaykañw, nay pu yuy pumuy amumi pas unañway'taqa pay nawus qa isinoni. Pu inumi unañway'taqey lalvaykañw, timuy amumi pas unañway'taqa hapi pay nawus qa isinoni.

³⁸ Pu nahoyehtsit qa kwusut, pu qa inuñknihqqa hapi pay nawus qa isinoni.

³⁹ Qatsiy kahkawnaqa put kwayhni. Pu inuñem tunatyat ep qatsiy kwayhqa put túwani.

Rewards
(Mr 9.41)

⁴⁰ Umuy pās óyahqa hapi nuy pās távini; pu nuy pās távihqa hapi Inay nuy añqw távihqat pās távini.

⁴¹ Kurs Tutuyqawhqat lavay'ayaat hakiy aw pituqw, pam Tutuyqawhqat tunatyayat òviy put pās tave', pam lavay'ayat amum hihta ahsatiyat makiwni. Noqw kurs sino súantaqa hakiy aw pituqw, pam put súanmaqat òviy put pās tave', pam put amum hihta makiwni.

⁴² Noqw kurs imuy inumi puhutuptionsiwni'yunqam haqawa hakiy aw kuyhtuviñtaqw, pam inumi tutuqayhq paniqw put kuyne', pas soon qa ahsatiy makiwni.

11

The Messengers from John the Baptist
(Lk 7.18-35)

¹ Pu Jesus pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy amumi tutaplawhqe yukut, pu kitsókinawit sinmuy tutuqaynakañw amumi yuaataniqe òviy pañqw nakwsu.

2 Noq̄w John sivikive pakiwkañw, Christ hintsakpiyat navotqe, pam löqmuy put aw nánatuwnaqamuy Jesus aw ayata.

3 Noq̄w puma Jesus aw pañqawu: Ya um hak Tutuyqawhqat lavay'ayaat pas pávannahqa hisat pítuniqa? Sen pi itam nāto hakiy pas sukwat nuhtayyuñwni.

4 Noq̄w Jesus lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Uma ahpiynen, hihta navotqey, pu aw yórikqey put John āawnani.

5 Qapostalyaqam pōsiy tālawnaya; pu tutuhapt nankwusa; tokoplelet tūtuyyaqam powatoti; pu nanaqsöpt nanapta; so'pum ahoy tātayya; añ òokiwyaqam lomatuawit nanapta.

6 Noq̄w i' hak inuhpe qa unañwmokqa hapi hahlayhpit ep'e.

7 Noq̄w pumuy ahpiyniqw, Jesus sinmuy amumi John yuaataqe pañqawu: Ya uma qayēsiwhpumihaqami hihta aw kuyvawisa? Sen pāqavit hūkañwuy akw wayayataqat awi'?

8 Noq̄w ya uma hihta aw kuyvawisa, sen hakiy lomayuwsi'taqat awi'? Meh, pi lomayuwsi'yuñqam momñwituy kīkiyamuy añ yēse.

9 Noq̄w ya uma hihta aw kuyvawisa? Sen pi Tutuyqawhqat lavay'ayayat awi'? Owi, nu umumi pañqawni: Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat epni-hqe pas pávani.

10 Pi it hapi tutuveni lavayhtiqe pañqawu: Meh, nu hapi upyeve ituaw'ayay ayatani; noq̄w pam uhsavo uñ háqe'niqat añ qenitani, yan'i.

11 Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas qa haqam momoymuy amuhpiy tihtiwyaqamuy amuñaqw

John kūyit akw tūtuvoylalawhqat epnihqe pas pávannihqa wunuptu. Noqw pay as pi pantaqw, òveqatsit añqw moñwtunatyat ep sushin'ewaynihqa put epnihqe pas pávani.

¹² Noqw kūyit akw tūtuvoylalawhqat John hintsaktivaqat añqw pew pahsave sinom òveqatsit añqw moñwtunatyat nānaqaslalwa; noqw a'nōyaqam òqalay akw put tuyqawvanta.

¹³ Pi sohsoyam Tutuyqawhqat lavay'aymat-niqw pu tutavo John aw pahsave hin hintaniqat yuaatota.

¹⁴ Noqw uma nānakwhaniqw, i' hapi Elias, ura hak pituniqa.

¹⁵ Tuqayvastotaa. Pi uma naqvuy'yuñwa.

¹⁶ Noqw ya sen nu pu' qatsívaptsiwyuñqamuy hihta enañ namimahtaknani? Puma tsātsakwmuy kihsonve yesqamuy amunyuñwa. Puma suñwámuy amumi pañqaqwa:

¹⁷ Itam umumi lēlenyaqw, uma qa tīva; itam umumi tsaykitaqw, uma qa tsayku.

¹⁸ Oviy pi John pítuhqe qa tūmoykañw, piw qa hīhikq, puma pañqaqwa: Pam nukpanhikwsit akw tuyqawiwta, kitota.

¹⁹ Noqw nu' Sinot Tiat pítuhqe tūmoykañw, pu hīhikq, puma piw pañqaqwa: Is uti hunuka, wine pas qa öyñwu, moñwit eñem sīvat ömalalwaqamuy-nikañw pu qaanhinwisqamuy kwātsiamu, kitota. Noqw pay God unañwtalwuwniat aniwniy akw súantaqey mahtakni'ta.

The Unbelieving Towns
(Lk 10.13-15)

²⁰ Ura Jesus kitsókinawit suswuhaq kátataypit tumalta. Noqw as pi panhtiqw, pañ sinom nāp tunatyay añqw qa hin lasyaniqey pan unañwtoti. Noqw òviy pam pumuy qòhqòytiva,

²¹⁻²² Nihqe pañqawu: Is ohi, úmaa, Chorazin ep sínomu! Is ohi úmaa, Bethsaidat ep sínomu! Taq nu as umuhpa' qatsá' kátatayhpit tumaltaqw uma nāp umuhtunatyay añqw qa lasya. Nu umumi pañqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, amuñem pas is óhini! Pep pu' imuy Tyre ep sinmuy amuñem-nikañw pu Sidon ep sinmuy amuñem umuhpenihqe pay soon pas nuhtsel'ewayni. Pi nu as pumuy amuhpa' hisat kátatayhpit tumaltaqw, puma soon qa anahaat yūyaht, qòhtsapsomova yesvani; pan puma namtaknayani nāp tunatyay añqw lasyaniqeyu.

²³ Noqw úmaa, Capernaum ep sínomu, ya uma òmiq nātsokaya? Uma nāt maskimiq maspiwyani. Taq nu as qatsá' kátatayhpit umuhpa' tumaltaqw, uma qa tuptsiwya. Noqw kurs as nu Sodom-kitsókit ep pan tumaltaqw, puma inumi tuptsiwyaniqw, kitsókiam nāt pewhaqami pah-savo wúnuni.

²⁴ Noqw nu umumi pañqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, pep pu' Sodom ep sinmuy amuñem umuhpenihqe pay soon pas nuhtsel'ewayni.

Come to Me and Rest
(Lk 10.21-22)

²⁵ Ep pu' Jesus lavayhtiqe pañqawu: Kwakwhay Inaa, òveqatsit aw-nikañw pu tūwaqatsit

aw Tutuyqawhqa. Kwakwhat pi um iit yan-taqat añ wuwni'yunqamuy, pu qaūunatuy amumi tupki'kañw, titipostuy amunyuñqamuy amumi put mahtakna.

²⁶ Pantani, Inaa, pam hapi uñniqw súanta.

²⁷ Sohsoy himu Inay añqw inumi noiwa. Noqw hakiy God Tíyatnihqat qa hak navoti'ta, pas Náat-saa; piw qa hak Naat hákiyinhqat navoti'ta, pas nu' put Tiat-saa, pu Tiat hakiy aw put mahtaktaniqw pam piwu.

²⁸ Huvam sohsoyam pew inumiyaa, uma añ hihta akw maqsoni'yunqamu, pu putuiwyunqamu; nen uma inumi yankahkañw nānasuñwnayani.

²⁹ Uma itumalsuñwamatniwhtote', inuhpiy tuwi'vayani; pi nu nānakwhani'kañw, okiw'unañway'ta. Nen uma umu'nañwpeq uyiwaltotini.

³⁰ Pi itumalnōñōnpi qa anahaa, pu iikwilni umuñem qa pútuni.

12

The Question about the Sabbath

(Mr 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ Noqw Jesus nasuñwintalōñnit ep sōhōvos'uyit añ yámakto; noqw put aw nānatuwnayaqam tsōñso'qe talayat mawtiwiskahkañw put nōnoptiwisa.

² Noqw Pharisee-sinom amumi yórikyaqe, Jesus aw pañqakwa: Meh, ūmi nānatuwnayaqam nasuñwintalōñnit ep hihta mewniwtaqat hintsatska.

³ Noqw pam amumi pañqawu: Ya ura David suñwámuy amumum tsōñmokqe hinhtiqw uma put añ qa tuñwáya?

4 Ura pam Tutuyqawhqat kīyat aw pákihqe pölavikit God aw noiwhqat sowa. Ura soon nāp hak put añqw nösñwu, pas God awwat momñwit-saa.

5 Hal ya uma tutavot añ it qa tuñwáya, ura God awwat momñwit put kīyat ep nasuñwintalönnit qa hihtatotat pay qa hinhtoti?

6 Noqw nu umumi pañqawni: Suhka Tutuyqawhqat kīyat epnihqe pas pávannihqa yep'e.

7 Ura yan pey'ta: Uma tūookwatuwyaniqat nu put tuñlay'ta; noqw uma soq hom'oyit-sa inumi noaya, yan'i. Noqw kurs uma put māmatsye', soon hakimuy qa hihta ep qaanhtotiqamuy tukop-nayani.

8 Pi nu' Sinot Tiat hikis pi nasuñwintalönnit aw moñwi.

The Man with a Crippled Hand

(Mr 3.1-6; Lk 6.6-11)

9 Pu pam pañqw ahpiynihqe, pumuy tsotsvalkiyamuy aw paki.

10 Noqw meh, hak tāqa lakput may'taqa pep nuhtuma. Noqw momñwit hihta ep put nēvelttoyanyaniqe öviy put tūviñtotaqe aw pañqawna: Ya pay hak nasuñwintalönnit ep hakiy qalaptsinaniqw pam súanta? kitota.

11 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Kurs haqawa umuñaqw sūkw kanelvokoy'taqw, pam nasuñwintalönnit ep haqami hötsit aqw posq, ya pam put qa pañqw hóroknani?

12 Noqw puyaw sino kanēlot epnihqe qa pas himuu? Paniqw öviy hak nasuñwintalönnit añ lol-mat hintsakniqw pam súanta.

13 Pahsat pu pam tāqat aw pañqawu: Uhmay tsihkwa! Noqw pam put tsihkwa; noqw pam ayañqwat māyat an pās powalti.

14 Pahsat pu Pharisee-sinom añqw ahpiyyaqe, hin as put nīnayaniqey ankiwakw yuaatota.

God's Chosen Servant

15 Noqw pay Jesus put navoti'taqe pañqw ahpiy'o. Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom put añkya; noqw pam sohsokmuy tūtuyyaqamuy qalapsina.

16 Nihqe puma put qa tunvotnayaniqat pam amumi pañqawu.

17 Yan Tutuyqawhqat lavay'ayayat Esaias hin lavayhtiqat aw antsaniwa; pam ura pañqawu:

18 Kurs huvam itumal'ayay inamoray aw yórikyaa. Put hapi nu aw unañway'ta; nu put pas hahlayi. Nu put aw ihikwsiy távini. Noqw pam imuy qa-Jew-sinmuy amumi haqe' súanhintaqat mahtaknani.

19 Pam qa nāñwuy'tani; piw qa tsa'tinumni. Soon hak put tōnayat kitpik navotni.

20 Pam hopaqat muhtsikput soon qōhiknani; pu wihqōhit híhin uwiwitaqat soon pam tōkani. Hisat súanqatsit tūwaqatsit añ ahsupoq kúrukmaq, pañso pahsavo pam pan hinmani.

21 Noqw ima qa-Jew-sinom put aw yanyuñwni. Yan ura pey'ta.

Jesus and Beelzebul

(Mr 3.20-30; Lk 11.14-23)

22 Noqw pahsat pu hak nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaga qapostalkañw qayuáataqat put aw

wikvaya. Noqw pam put qalaptšinaqw, òviy pam yuaaykukañw pu pòsiy tálawna.

²³ Noqw sinom sohsoyam kátayuñqe pañqawwa: Ya qa i' David Tíata?

²⁴ Noqw pay Pharisee-sinom put nanaptaqe pañqawu: I' nukpanhihikwsimuy moñwíyamuy Beelzebub aw yankañw nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ipwanta.

²⁵ Noqw Jesus pumuy wuwniyamuy mǎtsi'taqe, amumi pañqawu: Haqam moñwtunatyā nehpewh-tiqa soon qa kíqötini; pu kitsóki, sen kívit nehpewh-totiqaam soon hoñni.

²⁶ Noqw kurs Satan ayo nāhorokne', pam pep nehpew'íwtani; noqw pahsat pu moñwtunatyāat hin wúnuni?

²⁷ Noqw kurs nu Beelzebub aw yankañw nukpanhihikwsimuy ipwantaqw ya umumi nánatuwñayaqam hakiy aw yankahkañw pumuy ipwantota? Ason puma umuy atsáñhkiye', umuy suhputsñayani.

²⁸ Nikañw kurs nu God Hikwsiyat öqalayāt aw yankañw pumuy ipwantaqw, pay hapi pas God moñwtunatyāat umumi pitsíwiwta.

²⁹ Ya sen hin hak hakiy a'nö hoñvit kíyat aw pake' hihta himuyat put añqw nawhkini? Pam mohti put some', pahsat pu pam put kíyat kíqötani.

³⁰ Qa inumumñihqa hapi inuhpew'íwta; pu qa inumum tsovalantaqa tatslakinta.

³¹ Paniqw òviy nu umumi pañqawni: Hak hihta ep qaanhtiniqw, sen nuhtumiq hiñqawñiqw, pam pantaqa put ahpiy ayo yukiwmantani. Nikañw hak haqam Qahováriwtaqat Hikwsit aqw

hiŋqawniqw, pam pantaqa pas soon hisat put ahpiy ayo yukiwni.

³² Pu hak haqam nuy Sinot Tiyat aqw hiŋqawhq pay pam put ahpiy ayo yukiltini. Nikañw hak haqam Qahováriwtaqat Hikwsit aqw hiŋqawhq pam pas soon hisat put ahpiy ayo yukiltini, it qatsit ep'e, pu qatsit nātoniqat ep'e.

A Tree and Its Fruit
(Lk 6.43-45)

³³ Hak lolmat sipaltsokit ūye', lomasipalat aniwnañwu. Pu hak sipaltsokiy aw qa tunatyawtaqw, pam nukushinhte', qalomásipalat aniwnañwu. Pi sipaltsoki aniwniy akw mātsiwtañwu.

³⁴ Is uti, uma hakim tsūtsu'tuy amunyuŋqamu! Ya uma hin qalomátunatyay'kahkañw hihta lolmat yuaatotani? Pi hakiy unañwpeq himu ohpokiwtaw, put hapi hakiy moat yuaatañwu.

³⁵ Lolmat tunatyawtaqa sino unañwñaqw hihta lolmat nōñantoyñañwu. Pu qalomátunayawtaqa sino piw unañwñaqw hihta qalolmat nōñantoyñañwu.

³⁶ Noqw nu umumi pañqawni: Sinom hihta an'ewakw lavayhtote', hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, pep pu' nawus nennem hin lavayhtotini.

³⁷ Pi God hakiy lavaiyat ep hakiy hin yukynani, sen put súantaqat pañqawni, sen qasúantaqata.

The Demand for a Miracle
(Mr 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Noqw pahsat pu hakim tutavot tūtutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum aw lavayhtotiqe pañqaqwa: Tūtutuqaynaqa, um as kātatayhpit hihta tuawi'taqat itamumi mahtaknani.

39 Noqw pam lavayhtiçe amumi pañqawu: Ima pu' qatsívaptsiwyuñqam nukpansinomu, tuskapsinomu. Puma kātatayhpit hihta tuawi'taqat aw yórikyaniqey nānawakna. Níkanw pay puma soon kātatayhpit aw yórikyani, hal pas sūkw kātatayhpit-saa. Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jonas qatsiyat ep hiniwhtiqat an aw yukiltini.

40 Ura Jonas wukovakiwuy ponoveq pāyis tālat añ-nikañw pu pāyis tōkilat añ pakiwta. Noqw pay pan piw nu' Sinot Tiat tutskwat ahsonve pāyis tālat añ-nikañw pu pāyis tōkilat añ pakiwtani.

41 Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, Nineveht añqw sinom pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum hoñve', pumuy qatuptsiwniyamuy ep suhputsnayani; ispi Jonas pumuy amumi yuaaykuqw, puma nāp tunatyay añqw lasyaq'ö. Noqw meh, Jonas epnihqe pas pávannihqa yep umumum wunu.

42 Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, tatkaqw mónwi-wuhti pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum wunupte', pumuy qatuptsiwniyamuy ep suhputsnani; ispi pam Solomon a'no wuwniyat aw tūqaytaniqe öviy tūwaqalñahaqaw put aw pitu. Noqw meh, Solomon epnihqe pas pávannihqa yep'e.

The Return of the Evil Spirit
(Lk 11.24-26)

43 Tuyoy'eway hikwsi sinot añqw yámake', haqe' qa pay'taqat añ hinnumñwu, haqam nāsuñwnaniqe öviy'o; nit qa túwañwu.

44 Nen pahsat pu pañqawñwu: Han pi pay nu ikiy añqw yámakqey aw áhoy'i, kítañwu. Pu pam ep pituqw qa hak epniqw, pās maspiwtaqw, añ himu lomahinyuñqw, pantaqat yórikñwu.

45 Nen pahsat pu pam ahpiyenen, pētuy tsáne'nihqamuy hīhikwsimuy nahpenihqe pas nūnukpantuy aw tsamñwu; noqw puma aw yuñe' pep ki'yuññwu. Noqw hakiy qatsiat anknihqa mohtiwat epnihqe pu' pas qalomáhinhtiñwu. Noqw pan hapi imuy pu' qatsivaptsiwyuñqamuy qalomáhinyuñqamuy amuñem hintani.

Jesus' Mother and Brothers

(Mr 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Noqw nāt pam sinmuy amumi yuaataqw, meh, put tupkomat yuyat amum ihpaq hoñkahkañw, put aw yuaaykuyaniqey nānawakna.

47 Noqw haqawa put aw pañqawu: Meh, uh-tupkom unuy amum ihpaq hoñkahkañw, ūmi yuaaykuyaniqey nānawakna.

48 Noqw pam lavayhtiqe, put āawnaqat aw pañqawu: Noqw ya hak ínūu? Pu ya hakim itupkomya?

49 Pu pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi māmasat, pañqawu: Huvam inuy, pu itupkomuy amumi yórikyaa.

50 Pi hak haqam Inay ōveqatsit ep qátuhqat tunatyayat añ hinmaqa hapi itupko, pu isiwa, pu inūu.

13

The Parable of the Sower

(Mr 4.1-9; Lk 8.4-8)

1 Noqw ép tawat ep Jesus kīnaqw yámakqe, wuhkovatuphat qalaveq qatuptu.

2 Noqw gaan'ewakw hintaqam sinom put aw tsovalti. Noqw ōviy pam pākihut aqw pākihqe pepeq qatuptu; noqw sinom sohsoyam pāhut qalavaqe hōñi.

3 Noqw pam tūtuwutsit akw pumuy hīhihta tu-tuqaynaqe amumi pañqawu: Meh, hak tāqa uyto. Poshumit tsálakintaniqe pan uylawu.

4 Noqw pam uylawhq, pēhu poshumi pōhpava lōhö; noqw masay'yuñqam ökihqe, an put soswa.

5 Noqw pēhu pikaqlöva qa pas pisay'taqat an lōhö; nihqe pay suhkuyva, an tutskwa qa pōñalaniqw ōviy'o.

6 Nit tawat yamakq, pay kólaki; noqw pay pi pam qa ñay'yuñqe ōviy an tsakya.

7 Noqw pēhu kutqölpa lōhö; noqw kūta an kuy-vaqe put lakna.

8 Noqw pēhu lolmat tutskwat an lōhökqe hihta aniwna; pēhu tsivot-sikip sunat aw hóyokput aniwna, pu pēhu payhp sunát-sikipo, pu pēhu sunat pakwt sihkay'tasikipo.

9 Tuqayvastotaa! Pi uma naqvuy'yuñwa.

The Purpose of the Parables
(Mr 4.10-12; Lk 8.9-10)

10 Noqw put aw nánatuwnayaqam put aw ökihqe, aw pañqaqwa: Ya um hinoqw pumuy amumi tūtuwutsit akw yuaata?

11 Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Ove-qatsit añqw moñwtunatyat ahpiy navoti tupkiwta

pew pahsavoo. Nīkañw pu' hapi pam umu-miwat susmataq'a; nīkañw ímuywatuy qatuptsiwni'yuñqamuy amumi qa mahtaq'a.

¹² Pi hihta himuy'taqat hapi aw piw noiwni; noqpw pam hóyokiwtaqat himuy'tani; noqpw pay ñastanihqat hikis pi hihta himuy'taqw pam put añqw nawhkiwni.

¹³ Paniqw hapi òviy nu pumuy amumi tūtuwutsit akw yuaata, puma as aw taykahkañw qa tutwaqw òviy'o, pu tūqaykahkañw qa nanapta, pu qa māmatsya.

¹⁴ Noqpw pumuy hapi amuhpe Esaias nāt hiniqat lavayiat aw antsaniwa. Ura pam Tutuyqawhqat eñem yan lavayhti: Uma as aw tūqaykahkañw nanaptat, qa māmatsyani; pu uma as aw taykahkañw tutwat, qa māmatsyani.

¹⁵ Pi imuy sinmuy unañwaam pās tunaiwyuñwa, pu naqvuum qa nanvotya, pu puma uviyuñwa, nāp hisat pi ka puma pōsiy akw tutwakañw, naqvuy akw nanaptakañw pu unañway akw māmatsye', inumi ahoy nānamtōkaqw, nu pumuy qalaptsinani, kita.

¹⁶ Nīkañw uma hapi hahlayhpit epya, ispi umuhposi tālat aw tāyuñqw òviy'o, piw umuhnaqvuy añ hōtsíltoti.

¹⁷ Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas as kaysiwhqam Tutuyqawhqat lavay'aymatniqw, pu súanhinwisqam umuy hihta aw yórikyaqat as aw yórikyaniqey nānawaknakañw hapi qa aw yóriky, pu umuy hihta nanaptaqat as nanaptanikañw qa nanapta.

Jesus Explains the Parable of the Sower
(Mr 4.13-20; Lk 8.11-15)

18 Kurs huvam tuqayvastotaa. I' tūwutsi hihta tuawi'taqat uma nanaptani.

19 Hak haqam moñwtunatyat ahpiy lavayit navotkañw, put qa māmatsq, pahsat pay Nukpana aw pite', put unañwpeq lavayit ūyiwHQat pañqw ipwañwu. I' hapi pōhpava yēvayaqat anta.

20 Pu i' pikaqlōva yēvayaqa hapi it hakiy anta. Hak lavayit navote', hahlaykañw āpiy put kwúsuñwu.

21 Noqw pay lavayi hakiy unañwpeq qa ñay'taqw, pay ōviy as pam hihsavo añ kuytañwu. Nikañw ason lavayit ep kānanvotpit, pu okiwsahsaniwuy aw pituqw, hihsavoniqw pay pam sóonhtiñwu.

22 Pu i' kutqōlpa yēvayaqa hapi it hakiy anta. Hak lavayit as navotat, yep qatsit-sa aw tunatyalte', pu kāhakiwuy tuñlay'kañw put akw ūnatiqe, soq lavayit qa aw tunatyaltiñwu. Noqw ōviy lavayi put ahsonve qa hihta aniwnañwu.

23 Pu tuwat i' lomatutskwat añ yēvayaqa hapi imuy amunta. Hakim lavayit nanapte', māmatsyañwu. Noqw lavayi wuñwe', hihta aniwnañwu, pēhu tsivót-sikip sunát-sikip hóyokput himuy'vaya; pu pēhu payhp sunát-sikipo, pu pēhu sunat pakwt sihkay'tasikipo.

The Parable of the Weeds

24 Pu pam piw tūwutsit hihta tuawi'taqat akw pumuy tutuqaynaqe amumi pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatyā hapi hak pāsāy añ lomavoshu-mit uyHQat anta.

25 Noqw pam puwhq, put tuwqaat pítuhqe, söhövosit amuhtsava söhövostusaqat uyht, ahpiy'o.

26 Noqw ūyi nahpi'vaqe talay'vaqw, pahsat pu söhövostusaqa piw mātaqti.

27 Noqw ōviy ki'taqat tumal'aymat put aw ökihqe, aw pañqawu: Moñwi, ya um as qa lomavoshumit uhpasay añ ūya? Noqw pam haqam söhövostusaqata?

28 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay ituwqa panhti. Noqw tumal'aymat put aw pañqawu: Noqw itam awye', añ tsovalayaniqat um nāwakna?

29 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Qae, taq ka uma söhövostusaqat añ tsovalantote', söhövosit énañyani.

30 Pay pi hāk añ sohsoy wúnwiwmani hisat tsovalaniwniqat aw pahsavoo. Noqw ason höqyaniqw, pep pu' nu höqyaniqamuy amumi pañqawni: Uma añ söhövostusaqat mohti tsovalayani, nen put somhtotat taqtsokyani; pu' ason uma söhövosit ikoyohkiy aw tañatotani.

The Parable of the Mustard Seed

(Mr 4.30-32; Lk 13.18-19)

31 Pu piw pas sukw tūwutsit akw amumi yuaaykuqe pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatyā mustard-uyit sivosiyat anta. Put hak pāsāy ep ūya.

32 Pam pas sohsok hihta pōvoshumit amuñaqw sushisay'o; nīkañw pam wuñwe', sohsok tusaqtsotskit amuhpenihqe suswuyōqtiñwunīqe pas himutskiniwhtiñwu. Noqw ōviy sūmawuy añ masay'yunqam öke', put nantaqayat añ yesvañwu.

The Parable of the Yeast
(Lk 13.20-21)

³³ Pu piw pam sukw tūwutsit akw pumuy amumi yuaaykuqe pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatyā pēkenit anta; put wuhti kwúsuhqe, payhp tuwanit ñumnit enañ namiqwrilañwu; noqw pam sohsok put pēkenañwu.

Jesus' Use of Parables
(Mr 4.33-34)

³⁴ Iit yantaqat sohsok Jesus sinmuy amumi tūwutsit akw yuaata; nihqe pam tūwutsit qa akw yuaatanik, pay amumi qa yuaatañwu.

³⁵ Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat hin lavayhtiqa aw antsaniwa; pam ura pañqawu: Nu tūwutsit hihta tuawi'taqat akw yuaatani; nu tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqaqw hihta tupkiwyuñqat pañqawni.

Jesus Explains the Parable of the Weeds

³⁶ Pahsat pu Jesus sinmuy añqe' hōnat, kīmi paki. Noqw put aw nánatuwnayaqam aw ökihqe, aw pañqaqwa: Um as söhövostusaqat hihta tuawi'taqat itamuy āawnani.

³⁷ Noqw pam hu'waqe amumi pañqawu: I' lolmat poshumit uyhqa hapi nūu, Sinot Tíata.

³⁸ Noqw pāsa hapi yep qatsi. Lomavoshumi hapi moñwtunatyat añqw sinoiwtaqamu; noqw söhövostusaqa hapi hakiy qalolmat sinomatu.

³⁹ Pu tuwqa, pumuy uyhqa hapi i' Nukpana; yep qatsit so'ñwamiq pituqw, pahsat pu höhöqsattiqat antani, noqw añ tsovalayaniqam hapi öveqatsit añqw hoñvia'yamu.

40 Noqw ōviy hapi sōhōvostusu tsovalaniwht, qōhit akw taqtsokiwhq, pay pan hapi yep qatsit so'ñwaveq hintani.

41 Nu Sinot Tiat ihoñviaymuy ayataqw, puma imoñwtunatyay añqw sohsokmuy lasnayaqamuy, pu qaanhinwisqamuy tsovalayani;

42 Nen pumuy qōpqōmiq qōhit aqw maspayani. Pep a'nō tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni.

43 Noqw pep pu' hakim súanyuñqam Nay moñwtunatyayat ep tāwat an tālawñway'yuñwani. Tuqayvastotaa! Pi uma naqvuy'yuñwa.

The Parable of the Hidden Treasure

44 Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunatyaya himu a'nō hihkay'taqat pasve tupkiwtaqat anta. Put hak tāqa túwahqe, ahoy amht, put ep kwañwtoynaqe, ahpiynihqe sohsok hihta himuy húyahqe, put pāsāt tui.

The Parable of the Pearl

45 Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunatyaya hakiy huhyaqat lolmat pearl hepnumqat anta.

46 Pam hak sūkw pearl pas a'nō hihkay'taqat túwahqe, ahpiynihqe sohsok hihta himuy húyahqe, put tui.

The Parable of the Net

47 Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunatyaya pakimaktutsayat anta. Pam wuhkovatuphamiq tūviwhqe, sohsok hinyuñqamuy pāvakiwhtuy inhta.

48 Put aw ohpokq, puma pāhut qalavoq put lánaknayaqe, pep yesvat, pu añ nūnukñwatuy pāvakiwhtuy hihta aqw tañatostat, pu pay hin'ewakwmuy maspayañwu.

⁴⁹ Noqw pan hapi hintani yep qatsit so'ñwaveq'a. Oveqatsit añqw hoñvia'yam nankwuse', añ nūnukpantuy lomasinmuy amuñaqw tsīkayani,

⁵⁰ Nen pumuy qōpqqōmiq qōhit aqw maspayani. Pep a'nō tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni.

New and Old Treasures

⁵¹ Pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma ñit sohsok māматыsya? Noqw puma aw pañqaqwa: Owi, Tutuyqawhqa.

⁵² Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Sohsoyam tutuvenit tuwi'yuñqam òveqatsit añqw moñwtunatyat ahpiy tutaqayhpit tuwi'vayaqam hapi hakiy kahaktaqat anyuñwa. Puma tutuvenit añqw hisattutuqayhpit sinmuy tutuqaynaya, pu pūhut tutuqayhpit pīwu.

Jesus Rejected at Nazareth

(Mr 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Noqw Jesus yan tutuqaynaqey yukut, pañqw ahpiy'o.

⁵⁴ Noqw pam nāp kitsókiy ep pítuhqe, pumuy tsotsvalkiyamuy añ pumuy tutuqayna. Noqw put aw tūqayyuñqam aw kātayyuñqe, nātuviniñlalwaqe pañqaqwa: Ya sen i' haqaw it wuwantuwit makiwa? Is uti, pu it kātutmalat haqaw öqalmakiwa?

⁵⁵ Ya qa i' wunavutsit tumaltuwi'taqat tíata? Ya yuat qa Mary yan mātsiwa, pu put tupkomat James-niqw, pu Joses-niqw, pu Simon-niqw, pu Judas.

⁵⁶ Pu siwamat, ya qa puma sohsoyam ita-mumya? Noqw ya sen i' haqaw ñit hihta makiwa? kitota.

⁵⁷ Nihqe puma put ep qaan'unanwtoti. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay pi Tutuyqawhqat lavay'ayaat sohsovik kaptsi'tiwnwu, hal pay nāp kitsókiy-sa ep'e, pu pas nāp kiy ep piwu.

⁵⁸ Noqw puma qa tuptsiwni'yuñqw, òviy pay pam pep qa a'nö hihta tumalta.

14

The Death of John the Baptist (Mr 6.14-29; Lk 9.7-9)

¹ Noqw ephaqam Moñwi Herod Jesus hihta hintsakqat navota;

² Nihqe tumal'aymuy amumi pañqawu: I' John kūyit akw tütuvoylalawñwuqa. Pas hapi pay pam hakton mokiwuy añqw ahoy tātayi; nihqe òviy kātatayhpit hintsaki.

³ Herod pi nōmay Herodias unanwve hinhtiniqe, hakimuy ayataqw, puma John ñuayaqe somyat, sivikimi panaya. Ura Herod tupkoy Philip nōmanawhki.

⁴ Noqw John Herod aw pañqawu: Soon as um uhtupkoy nōmanawhkinikañwo.

⁵ Noqw pam as put nīnaniqey anhtikañw, piw sinmuy maqasti; puma put Tutuyqawhqat lavay'ayayatnihqat pan aw tāyuñqw òviy'o.

⁶ Noqw Herod tihtiwhpuyat aw pituqw, pam nōviwhqat aw kaysiwhqamuy sinmuy tūtsama. Noqw pumuy nōnovaqw, Herodias tiat māna ep pákihqe, pumuy amuhpewi wunimaqw, Herod put aw nahyoñwa.

⁷ Noqw òviy pam pas öqalat pasiwniy akw put aw pañqawhqe, pam nāp hihta òviy tūviñtaqw put máqaniqey aw pañqawu.

⁸ Noqw pam yuy tutavoyatnihqe put aw pañqawu: Um kūyit akw tūtuvoylalawhqat John qötöyat tsaqaptat ep íniwtaqat nuy máqani.

⁹ Noqw pas as Moñwi qahahlayhtikañw, pay nuñwu pas aw qaöwílvayhtiqe, nawus put máqaniqey pañqawu, ispi kaysiwhqam sinom put amum yesqam lavayiyat nanaptaq'ö.

¹⁰ Nihqe hakiy ayataqw, pam sivikimihqe, John qötöyat ayo tuku;

¹¹ Nihqe put qötöyat tsaqaptat ep íniwtaqat kwu-sivage, mānat aw tavi; noqw pam put yuy aw yawma.

¹² Noqw put aw nánatuwnayaqam ökihqe, tokoyat haqami amwisa; nit ahpiyyaqe, Jesus āawnaya.

Jesus Feeds the Five Thousand

(Mr 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Noqw Jesus put navotqe, pay nāla pākihut akw haqamii, haqam pas qa hak waynumqat pañsoo. Noqw sinom put nanaptaqe hāhaqaqw kitsókit añqw nāp put añkya.

¹⁴ Noqw Jesus pañqw yámakqe, qaan'ewakw hin-taqamuy sinmuy tuwa; nihqe pumuy ökwatuwhqe, pumuy amuñaqw tūtuyyaqamuy qalapsina.

¹⁵ Noqw tapkiwmaq, put aw nánatuwnayaqam put awyaqe aw pañqaqwa: Yep qayēsiwhq, pas hapi hísatniqwti. Um as sinmuy hōnaqw, puma añqe' kitsókiva nankwuse', nennem hihta tunöstuy'yani.

¹⁶ Noqw pay Jesus pumuy amumi pañqawu: Soon as puma ahpiyyani. Uma nopnayani.

17 Noq̄w puma put aw pañq̄aq̄wa: Itam panis tsivot p̄laviki'yun̄wa, pu l̄ōqm̄uy p̄kiwht̄uyu.

18 Noq̄w pam pañq̄awu: Pew kiwisaa.

19 Pu sinom t̄usaq̄at añ yesvaniq̄at pam amumi pañq̄awu, nit pu pam tsivot p̄lavikit òmahtat, pu p̄kiwht̄uy kwusut, pu òmiq̄ taykañw, put ep God aw hahlayhti; nit ȳñoytat, put aw n̄anatuwnayaq̄amuy amumi put oya; noq̄w puma sinmuy amuhpa' o'ya.

20 Noq̄w puma sohsoyam n̄ñn̄osaq̄e òōya; noq̄w puma akwsin̄wq̄at ȳñoyhput p̄lavikit tsovalayaq̄e, pakwt̄ l̄ōq̄ sihkay'taq̄at hoaput añ opomnaya.

21 Noq̄w n̄ñn̄osaq̄am tsivot-sikip s̄omorit pahsa'haq̄am tahtaqt̄ya, noq̄w pu moyam-niq̄w pu ts̄atsayom p̄iwu.

Jesus Walks on the Water

(Mr 6.45-52; Jn 6.15-21)

22 Pahsat pay Jesus put aw n̄anatuwnayaq̄amuy p̄kihut aq̄w yuñe', pay ahsavo wuhkovatuphat ayoq̄watyaniq̄at pumuy tusoq̄'ayata n̄ato pam sinmuy niman'ayalawhq̄ee.

23 Noq̄w pam sinmuy h̄ōnat, n̄awaknaniq̄e n̄ala tsomomiq̄'a; nihq̄e mihikq̄, pam pepeq̄ s̄unalaa.

24 Noq̄w pahsat p̄kihu wuhkovatuphat n̄asaveq̄ hinnumkañw, p̄ahut wuñwnuptuq̄at akw wawaòklawu, amuhpewi h̄uhukq̄ òviy'o.

25 Noq̄w talhahayin̄q̄w, Jesus p̄avaq̄e waymakañw pumuy amumii.

26 Noq̄w put aw n̄anatuwnayaq̄am put p̄avaq̄e waymaq̄w tutwaq̄e, ts̄atsawnaq̄e pañq̄aq̄wa: Pam tulañw'u, kitota; nihq̄e ts̄atsawnaq̄e a'n̄o hiñq̄aq̄wa.

27 Noqw pahsat pay Jesus pumuy amumi lavayhtiqe, pañqawu: Uma qa hin unañway'yuñwni; pay nūu; uma qa tsawiniwyuñwni.

28 Noqw Peter lavayhtiqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, kurs pay pas umnen, nuy pāvaqe ūminiqat um pañqawni.

29 Noqw pam pañqawu: Pew'i. Pahsat pu Peter pākihut añqw yámakqe, Jesus aw pāvaqe wayma.

30 Nit pas a'nö hūhukq pam navotqe pahsat pay tsawna, nihqe pakitoqe a'nö pañqawu: Tutuyqawhqa, nuy ayo távii.

31 Noqw Jesus pahsat pay put aw māvuyaltiqe ñuat, aw pañqawu: Is okiw um öwituptsiwni'taqa, ya um hinoqw pēvewinhti?

32 Noqw puma pākihut aqw pakiqw, hūkañw qe'ti.

33 Noqw ima pākihut añqw tañawtaqam Jesus aw ökihqe, pas hihtatotaqe aw pañqaqwa: Kurs um pas antsa God Tíata.

Jesus Heals the Sick in Gennesaret

(Mr 6.53-56)

34 Pu puma ayoqwat nōñakqe, haqam tutskwat Gennesaret aw öki.

35 Noqw pep sinom put pituqw nanaptaqe, pep añqe' tutskwat añ ahsupoq hakimuy ayatotaqe, sohsokmuy tūtuyyaqamuy put aw tsamvaya;

36 Nihqe pay ñas'ew puma put yuwsiyat qalavaqe nömökput aw tónokyaniqey put aw nānawakna, noqw hakim hihsa'nihqam put aw tónokyaqam pās qalaptuya.

15

The Teaching of the Ancestors (Mr 7.1-13)

¹ Pahsat pu hakim tutavot tūtutuqaynayaqam Pharisee-sinom amumum Jerusalem añqwyayqam Jesus aw ökihqe aw pañqawu:

² Ya hinoqw ūmi nánatuwnayaqam wūwukwmuy navotiyamuy qaanhinwisa? Oviy pi puma nōnovanik qa māvaqtotañwu.

³ Noqw pam lavayhtiqe, amumi pañqawu: Noqw ya hinoqw öviy piw uma umuhnavotiy akw God tutavoyat qahihtatota?

⁴ Pi God tutaptaqe pañqawu: Um unay, pu uñuy pumuy kaptsi'tani. Pu hak nay, pu yuy pumuy qalomálavayhtiqa pas pay mokmantani, ura kita.

⁵ Noqw úmawat pañqawu: Hak nay, pu yuy pumuy amumi pañqawni: Nu as umuy hihta akw paañwanikañw, God aw put sohsok noa, kite', pay tutavot añqw mātaviwñwu, uma kitota.

⁶ Nen pam pumuy paañwaniqey qe'tikañw, pay qa hihta ep qaanhiniqat uma kitota. Yan uma God tutavoyat ayo yuykuya, umuhnavotiy akw'a.

⁷ Uma nawip'ew hinyuñqamu, pas pi öviy Esaias Tutuyqawhqat lavay'ayaat umuy súañqawhqe pañqawu:

⁸ Ima sinom moay akw inumi ökiwta, pu lavayiy akw nuy kaptsilalwa; noqw pi unañwaam inuñaqw haq'ursvehaq'a.

⁹ Piw haktonsa inumi okiwlalwa. Puma pi sinmuy tutavoyamuy pas antsa tutuqayhpinihqat pan put tūtutuqaynaya, yan'i.

The Things that Make a Person Unclean
(Mr 7.14-23)

¹⁰ Pu pam sinmuy nāmi wánwayhqe, amumi pañqawu: Inumi tūqayyuñwaa, nen uma māmatsyani.

¹¹ Himu hakiy moamiq pake', qa pam hakiy tuyoy'ewakwtañwu. Pi hakiy moañaqw nōñataqa hapi hakiy tuyoy'ewakwtañwu.

¹² Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam put awyage aw pañqawu: Ya Pharisee-sinom it yantaqat nanaptaqe qatsúyhtiqw um qa navota?

¹³ Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Pay pi Ina ōveqatsit ep qátuhqa himutskit qa uyhq pam himutski nái pwaniwni.

¹⁴ Pay pi panyuñwni. Pay pi puma qapostalyaqam qapostalyaqamuy tsamya. Noqw kurs qapostalqa qapostalqat wíki'maqw, puma nāma haqami pövamiq posni.

¹⁵ Pahsat pu Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Kurs i' lavayi hihta tuawi'taqat itamuy āawnaa.

¹⁶ Noqw Jesus pañqawu: Ya uma piw nāt pas qa mātsi'yuñwa?

¹⁷ Ya himu sinot moayat aqw pake', ahpiy ponomiq pake', kwayñave tūviwñwuqat uma pas nāt qa mātsi'yuñwa?

¹⁸ Pi himu sinot moayat añqw nōñakqa unañwayat añqwniñwu; nihqe pam hapi sinot tuyoy'ewakwtañwu.

¹⁹ Pi hak qalomáhintsakqa unañwpeq qalomátunatyay'tagey mahtakni'ta. Pam tuqwyantunatyay'ta; nōmaqtsit sokoptimaniqey tunatyay'ta; qahopqatsit añ hinmaniqey tunatyay'ta; uyiñwtunatyay'ta; hakiy hihta

atsátoynaniqey tunatyay'ta; nuhtumiq
hiñqawlawniqey tunatyay'ta.

²⁰ Hak pan hinmaqa nātuyoy'ewakwtañwu.
Noqw hak qa māvaqtat, nōsqa qa put akw
tuyoy'ewayhtiñwu.

A Woman's Faith
(Mr 7.24-30)

²¹ Pahsat pu Jesus pañqw ahpiynihqe,
Tyre-nikañw, pu Sidon pumuy amuqlavohaqamii.

²² Noqw meh, hak Canaan-tutskwat añqw wuhti
pañqw yámakqe, put aw tsa'lawhqe aw pañqawu:
Um okiw nuy ōkwatuwni, Tutuyqawhqa, David
Tíata! Okiw iti māna nukpanhikwsit akw tuyqawi-
wtage okiwhinta.

²³ Noqw Jesus put aw qa ñas'ew hiñqawu. Noqw
put aw nánatuwnayaqam put awyaqe, aw ōqaltotiqe
pañqaqwa: Put ahpiy hōnaa; taq pam panis ita-
mun̄k tsa'tinuma.

²⁴ Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Pay nu Is-
rael-sinmuy amumi-sa ayatiwa. Puma pi kanel-
muy amún haqami hiniwhtotiq'ō.

²⁵ Pahsat pu wuhti put awnihqe, aw naoki-
whtage, pañqawu: Tutuyqawhqa, okiw inumi
unañwtavii.

²⁶ Noqw Jesus lavayhtiqe, put aw pañqawu: Pas
hapi hak tsātsakwmuy nōsiwhqamuy nawhkit, put
popkotuy amumi maspaniqw, pam qa súanta.

²⁷ Noqw pam pañqawu: Pas antsa,
Tutuyqawhqa, noqw pi popkot moñwímuy
nōnōspiyamuy añqw hihta piñput lōhōhōtaqat
nōnovañwu.

²⁸ Pahsat pu Jesus lavayhtiqe, put aw pañqawu:
Is uti um hak wuhti! pas uhtuptsiwni qaōwíewa;

pay uñ hin nāwaknaqw uñem pantani. Noqw put tiat pay pahsat qalaptu.

Jesus Heals Many People

²⁹ Pu Jesus pañqw ahpiynihqe, wuhkovatuphat Galileet ep ahoy pitu; nihqe tsumomiqnihqe pepeq qatuptu.

³⁰ Noqw sinom qaan'ewakw hintaqam hakimuy qayaktaqamuy, qapostalyaqamuy, qayuáatotaqamuy, qapasíwyuñqamuy, pu kaysiwhqamuy tütuyyaqamuy put aw tsamvaya; nihqe pumuy Jesus atpipo o'ya; noqw pam pumuy qalapsina.

³¹ Noqw sinom pas kätayuñwa, imuy qayuáatotaqam yuaaykuyaq'ö, pu qapasíwyuñqam qalaptuyaq'ö, qayaktaqam nankwusaq'ö, pu qapostalyaqam tälawnayaq'ö; nihqe puma God Israel-sinmuy Tutuyqawhqayamuy pas hihtatota.

Jesus Feeds the Four Thousand

(Mr 8.1-10)

³² Pahsat pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy nāmi wánwayhqe, amumi pañqawu: Pas nu sinmuy ökwatuwa, puma pu' pāyis talqat añ inumumyaqw, nōsiwhqaam súlawhtiq'ö. Noqw soon nu pumuy qa öyiwyuñqamuy hōnani; taq nāp hisat sen puma kiy qa añ ökit māmañuani.

³³ Noqw put aw nánatuwnayaqam put aw pañqaqwa: Kurs pi itam haqam amuptsiwtaqat pölavikit tuiyani? Pi itam qayēsihhpueya. Pas ka itam soon imuy qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy öynayani.

³⁴ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma hihsa'haqam pölaviki'yuñwa? Noqw puma

pañqawu: Tsánee, pu piw híkikwmuy pāvakiwhtuyu. Noqw puma pay hiñsayhohyamu.

³⁵ Noqw sinom tutskwava yesvaniqat pam amumi pañqawu.

³⁶ Nit pu pam tsañe pölavikit ömahta, pu pāvakiwhtuyu; nit put ep God aw hahlayhtit, yōñoyhtat, put aw nánatuwnayaqamuy amumi put oya; noqw puma sinmuy amuhpa' put o'ya.

³⁷ Noqw sohsoyam nōñösaqe ööya. Noqw puma akwsiñqat tsovalayaqe, tsañe' hoaput añ opomnaya.

³⁸ Noqw nōñösaqam nālöp sōmorit pahsa' tah-taqtya, pu momoyam tsätsakwmuy amumum nāto piwu.

³⁹ Pu pam sinmuy añqe' hōnat, pākihut aqw pakit, Magdala-kitsókit qalavoq pitu.

16

The Demand for a Miracle

(Mr 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ Noqw hakim Pharisee-sinom Sad-ducee-sinmuy amumum ökihqe, Jesus aw tuwantota; pam öveqatsit añqw kätatayhpit hihta tuawi'taqat pumuy amumi mahtaknaniqat aw ö'qalya.

² Noqw pam lavayhtiqe, amumi pañqawu: Uma tapkiqw pañqawañwu: Kurs qāvo kwañwqatni, öviypi tokpela pālañwpu, kitotañwu.

³ Pu talavay uma pañqawañwu: Kurs pu' hin sóniwni, öviypi tokpela pālañpu, piw añqe' himu oh-pokiwta. Uma nawip'ew hinyuñqamu, pay as uma tokpelat pitsánwayat māmatsyañwunikañw, uma

soon qatsi haqe' qalawmaqat hihta tuawi'taqat māmatsyani.

⁴ Is uma pu' qatsívaptsiwuyunqam nukpansinomu, tuskapsinomu! Uma kātatayhpit hihta tuawi'taqat aw yórikyaniqey nānawakna. Nikañw uma soon kātatayhpit aw yórikyani, hal pas sūkw kātatayhpit aw uma yórikyani. Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jonas qatsiyat ep hiniwhtiqat an aw yukiltini. Noqw pam pañqw nakwsuqe ahpiy'o.

The Yeast of the Pharisees and Sadducees
(Mr 8.14-21)

⁵ Noqw put aw nánatuwnayaqam wuhkovatuphat ayoqwat nōnak-wiskañw, kurs puma nitkay suhtokya.

⁶ Noqw pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma Pharisee-sinmuy pu Sadducee-sinmuy pēkeniyamuy ep tunatyaltotini.

⁷ Noqw puma nānami yuaatotaqe pañqaqwa: Itam itahnitkay qa kivayaqw, ōviy itamumi pañqawu.

⁸ Noqw Jesus put navotqe, amumi pañqawu: Is okiw uma öwituptionsiwni'yunqamu. Ya uma hinoqw qa nitka'vayaqey nānami yuaatota?

⁹ Ya uma nāt pas qa mātsi'yunwa? Ura nu tsivot pōlavikit tsivot-sikip sōmorit pahsa'nihqamuy tahtaqtuy nopna. Noqw uma akwsiñwput tsovalayaqe, hihsa' hoaput añ opomnaya? Ya uma pas qa ñas'ew put u'ni'yunwa?

¹⁰ Pu ura piw nu tsañe' pōlavikit nālöp sōmorit pahsa'nihqamuy tahtaqtuy nopna. Noqw uma akwsiñwput tsovalayaqe, hihsa' hoaput añ opomnaya? Ya uma pay put suhtokya?

11 Noq̄w ya uma hinoq̄w qa māmatsya? Nu qa pōlavikit umumi yuaata. Uma Pharisee-sinmuy-nikañw pu Sadducee-sinmuy pēkeniyamuy ep tunatyaltotinaqat nu kita.

12 Pahsat pu puma māmatsyaq̄w, kurs pam qa pōlavikit pēkeniyat pañqawht, kurs puma Pharisee-sinmuy tutuqayhpiyamuy-nikañw pu Sadducee-sinmuy tutuqayhpiyamuy ep nāmi tunatyaltotinaqat amumi lavayhti.

*Peter's Declaration about Jesus
(Mr 8.27-30; Lk 9.18-21)*

13 Pu Jesus Caesarea Philippi ahayhpo pítuhqe, put aw nánatuwnayaqamuy tūviñtaqe, amumi pañqawu: Ya nu' Sinot Tiat hákiyñiqat sinom pañqaqwa?

14 Noq̄w puma aw pañqaqwa: Um yaw kūyit akw tūtuvoylalawhqat John-nihqat haqawat pañqaqwa; noq̄w haqawatuyñiqw yaw um Elias; pu pētuyñiqw yaw um Jeremias, sen pay yaw um suhka Tutuyqawhqat lavay'ayaata.

15 Noq̄w pam pumuy amumi pañqawu: Noq̄w úmuyniqw nu' hak'i?

16 Noq̄w Simon Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Um hapi Christ, God añqw Moñw'asi'taqa, God qátuhqat Tíata.

17 Noq̄w Jesus lavayhtiqe, put aw pañqawu: Pas um Simon Jonat tiat hahlayhpit ep'e; pi qa hak sino ūmi it mātakta; pi Ina òveqatsit ep qatuhqa pam hapi uñ put āawna.

18 Um hapi Peter. Noq̄w nu isinomuy tsovalat, it pikaqlöt ep soñawnen pumuy akw nēnem kītani.

19 Noq̄w nu' hapi òveqatsit añq̄w moñwtunatyat aw hõtahpit ūmi óyani; noq̄w um yep qatsit ep hihta hakiy aw uhtaq̄w, pam òveqatsit put aw uhtsiltimantani; pu um yep qatsit ep hihta hu'wanaq̄w, pam òveqatsit ep hu'waniwni.

20 Pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy pās mēwaqe, pam hapi Jesus Christ-nihqat qa hakiy āawnayaniqat amumi pañqawu.

Jesus Speaks about His Suffering and Death

(Mr 8.31-9.1; Lk 9.22-27)

21 Pahpiy pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy hihta hiniwhtiniqat awintivaqe, amumi pañqawu: Itam Jerusalem aq̄wyaq̄w, God awwat mohpeq momñwit-niq̄w, pu wukw'a'yam-niq̄w, pu tutavot tūtutuqaynayaqam nuy ñuayat, okiwsahsanyat, nuy nīnayani. Noq̄w ahpiy pāyis talq̄ nu ahoy tātayni.

22 Pahsat pu Peter put ñuat, qòhqòyaqe aw pañqawu: Soon pantani, Tutuyqawhqa. Soon um pantsaniwni.

23 Noq̄w pam namtökt, Peter aw pañqawu: Yupa ayohaqamii, Satan; um inumi sus'itsi. Ûm qa God tunatyayat yuaata, nīkañw sinmuy tunatyayamuyu.

24 Pahsat pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Inuñkniqey nāwaknaqa nātatamtat, nahoylehtsiy kwusut, inuñkmantani.

25 Taq qatsiy kahkawnaqa put kwayhni; pu itunatyay òviy qatsiy kwayhqa put túwani.

26 Ispi puyaw as sino tūwaqatsit sohsok himuy'vakañw, pas nāp qatsiy kwahe', hin pam put akw moñwvasni? Hal ya sen sino hihta akw qatsiy ahoy nāptini?

27 Pi nu Sinot Tiat nāt Inay tālawnwayat pasiwkañw, ihoñviaymuy tsamkañw pítuni; nen pahsat pu nu sohsokmuy sinmuy hin tumaltotaqat pan amumi ahoytani.

28 Nu umumi pas antsa pañqawni: Soon pas hisat nu' Sinot Tiat imoñwtunatyay yankañw pítuni. Noqw ima yep hoñqam haqawat nāt mokiwuy qa aw öke', puma put aw yórikyani.

17

The Transfiguration (Mr 9.2-13; Lk 9.28-36)

1 Noqw ahpiy navaysikis talq, Jesus Peter-nit, James-nit, pu put tupkoyat John pumuy tsamkañw, haqami wupatukwit aqw puma yayva. Noqw pumuy pepeq nánaltyaqe,

2 Pumuy tãyuñqw, pam alöñti; noqw pas put taywaat tawat an tälawnway'va; pu yuwsiat tãlat an qötsati.

3 Noqw meh, pepeq Moses Elias amum pumuy amumi mātaqtique, put amum yuaata.

4 Noqw Peter lavayhtique, Jesus aw pañqawu: Tutyqawhqa, pas hapi itam yépeqyaqw pam lolma. Uñ pan nāwaknaniqw, itam yepeq payhkomuy kistotani, sukw únemnit, pu sukwat Moses énemnit, pu sukwat Elias énem'i.

5 Noqw pam nāt yuaataqw, meh, pi omaw suyan talqa pumuy nākwapna; noqw hakiy tönaat omawuy añqaqw pañqawu: I' hapi pas aw iunañwa Itii; pas nu put hahlayhti. Uma aw tūqayyuñwni.

⁶ Noqw put aw nánatuwnayaqam put nanaptaqe, tayway akw tutskwami yēvaya, pas tsātsawnaqe ōviy’o.

⁷ Noqw Jesus amuminihqe, amumi toñokt, pañqawu: Huvam hoñvaa; uma qa tsawiniwyuñwni.

⁸ Noqw puma kwuhpukyāt, añqe’ yórikyaqe, pay qa hakiy tutwa, pay Jesus-saa.

⁹ Noqw puma tūkwiñaqw hanwisq, Jesus pumuy mēwaqe, amumi pañqawu: Uma hapi hin yórikyaqey qa hakiy āawnayani, hisat nu’ Sinot Tiat mokiwyu añqw ahoy tātayniqat pahsavoo.

¹⁰ Noqw put aw nánatuwnayaqam put tūviñtotaqe, aw pañqaqwa: Ya hintaqw ōviy tutavot tutuqay-nayaqam Elias mohti pítuniqat pañqaqwa?

¹¹ Noqw Jesus lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Pay antsa Elias pas suyan mohti pítuni; nen sohsok hihta haqe’ hintaniqat aw antsantani.

¹² Noqw nu umumi pañqawni: Pay Elias pitu; noqw puma put qa māmatsyaqe, pas tunatyay an put hintsatsna. Noqw pan hapi nu’ Sinot Tiat piw pumuy amuhpiy okiwsaniwni.

¹³ Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam māmatsyaqw, kurs pam kūyit akw tūtuvoylalawñwuqat John pumuy amumi lavayhti.

Jesus Heals a Boy with a Demon

(Mr 9.14-29; Lk 9.37-43a)

¹⁴ Noqw puma sinmuy amumi ökiqw, hak Jesus aw pítuhqe, aw tamötswunuptut, pañqawu:

¹⁵ Tutuyqawhqa, um as okiw itiy ökwatuwni; taq pam okiw homimitutuyhqe okiwhinta; nihqe pam piép qōhit aqw posñwu, pu pāmiq’a.

16 Noqw nu as ūmi nánatuwnayaqamuy amumi put wikvaqw, puma kurs hin put powatotani.

17 Pahsat pu Jesus lavayhtige pañqawu: Is ohi uma qatuptsiwni'yuñqamu, nukushinyuñqamu, pu' qatsívaptsiwyuñqamu, ya nu hihsavohaqam umumum yantani? ya nu hihsavohaqam umuy maqsonlawni? Pew wikyaa.

18 Noqw Jesus nukpanhikwsit mēwa; noqw pam put añqw yamakq, tiyo pahsat pay powalti.

19 Pahsat pu Jesus aw nánatuwnayaqam pay nánaltyakañw put aw ökihqe, aw pañqaqwa: Ya hintaqw öviy itam kurs hin put hóroknayani?

20 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ispi uma qa tuptsiwni'yuñqee; pi nu umumi pas antsa pañqawni: Kurs uma pay híhin tuptsiwni'uyñwe' (nāmahin pi as pam mustard-uyit sivosiyat an pay hihsayhoyaniqw) uma it tükwit: Yañqw ayo nahlakuu, aw kitotaqw, pam soon qa nahlakni. Pu qa himu umuñem qa pasiwtani.

21 Nīkañw hak qa napwalni'kañw qa nāwakinkañw pas soon it yantaqat qalomáhikwsit hakiy añqw ayo hóroknani.

Jesus Speaks again about His Death

(Mr 9.30-32; Lk 9.43b-45)

22 Noqw nāt pumuy Galileet ep yesq Jesus pumuy amumi pañqawu: Nu' Sinot Tiat sinmuy amumi mātaviwni.

23 Noqw puma nuy nīnayani; noqw ahpiy pāyis talq nu ahoy tātayni. Noqw puma it nanaptaqe, pas qahahlayhtoti.

Payment of the Temple Tax

²⁴ Noq̄w puma Capernaum ep ökiq̄w, hakim God k̄iyat enem siviwuy tsovalantotaqam Peter aw ökihqe, aw pañq̄aq̄wa: Ya umuy tutuq̄aynaqa God k̄iyat aw s̄ivat ðoywaqat qa sivima?

²⁵ Noq̄w pam pañq̄awu: As'a. Nit pam kimi pak-iq̄w, Jesus pay mohti lavayhtiqe pañq̄awu: Simon, ya um hin it aw wūwa? Ya tūwaqatsit ep momñwit hakimuy amuñaq̄w tax ömalalwa, pu nahpe s̄ivita? Ya sen nāp sinomuy amuñaq̄w put ömalalwa? Sen pay hakimuy a'löntuy amuñaq̄ö'?

²⁶ Noq̄w Peter put aw pañq̄awu: Pay a'löntuy amuñaq̄ö. Noq̄w Jesus aw pañq̄awu: Noq̄w pay kurs sinomat qeniveya.

²⁷ Noq̄w pay itam pumuy qa unañwmoknaniq̄w, ðviy um wuhkovatuphat awnen, aq̄w huhuw̄hpit tūvani; nen um hihtawat mohti hórokne', nūani; nit tsañwtapne', añq̄w hihsaq̄w s̄ivat tūwani; um put añq̄w hóroknat, nēnem-nikañw pu inuñem momñwituy amumi sisvini.

18

Who Is the Greatest? (Mr 9.33-37; Lk 9.46-48)

¹ Noq̄w ephaq̄am Jesus aw nānatuwnayaqam put aw ökihqe, pañq̄aq̄wa: Ya hak ðveqatsit añq̄w moñwtunatyat ep pas suspavanni?

² Noq̄w Jesus hakiy tsākwhoyat wáñwayhqe, put amuhsonmi tavi;

³ Nit pañq̄awu: Nu umumi pas antsa pañq̄awni: Pas uma nāp umuhtunatyay añq̄w qa lasye', tsātsakwmuy qa amuntote', soon ðveqatsit añq̄w moñwtunatyat aw yuñni.

4 Paniqw hapi ōviy haqam it tsākwhoyat an qanāhihtataqa pam hapi ōveqatsit añqw moñwtunatyat ep suspavanni.

5 Pu haqawa inatñwaniy añ yan tsākw pās távihqa hapi nuy pās távini.

Temptations to Sin

(Mr 9.42-48; Lk 17.1-2)

6 Nikañw hapi hak haqam imuy tsātsakwmuy inumi tuptsiwni'yuñqam hihtawat lasnaqw, put eñem pas is óhini? Pay pi tatam put kwapkaqe mata hāyiltiqw, pam wuhkovatuphat a'nō hōtsit aqw paöymokq, pam put eñem lolmani.

7 Is ohi sinmuy amuñem'i, hakimuy hīhihta akw lomavöhut añqw lasyaqamuy amuñem'i. Taq sinmuy lasnayaqam pas soon haqami peveltini. Nikañw pantsatskaqamuy amuñem pas is óhini!

8 Paniqw hapi ōviy kurs uhma, sen uhkuku uñ lasnaniqw, um put ayo tukut, nāñaqw ayo tūvani; pay pi um tatam qa pasiwkañw qatsit aw pákini, hikis pi as um pās pasiwkañw, qōhit qa sūlawhtiñwuwat aqw túviwni.

9 Pu kurs uhposi uñ lasnaniqw, um put ayo hórokmat, nāñaqw ayo tūvani. Pay pi um tatam sūkw pōsi'kañw qatsit aw pákini, hikis pi as um pās lōqmuy pōsi'kañw maskimiq qōhit aqw tūviwni.

The Parable of the Lost Sheep

(Lk 15.3-7)

10 Uma tunatyaltote' qa hihtawat imuy tsātsakwmuy paysoqtotani; taq nu umumi pañqawni: Pumuy tuwalan'aymat Inay ōveqatsit ep qátuhqat taywayat aw sutsep tāyuñwa.

¹¹ Pi nu' Sinot Tiat haqami hiniwhtotiqamuy ayo óyaniqe óviy pitu.

¹² Ya uma hin wūwantota? As kurs hak haqam tsivót-sikip sunat kanelmuy pokmuy'taqw, suhka pumuy amuñaqw haqaminiqw, pam hinhtini? Pam púmuywatuy mātapt, tsotsmomihaqaminen, it haqaminihqat heptoni.

¹³ Nu umumi pas antsa pañqawni: Pam put tuwe', put ep pas hahlayhtini, imuy nālöp sunat pakwt pept sihkay'taqamuy qa haqami hiniwhtotiqamuy amuhpenihqee.

¹⁴ Noqw pan hapi piw Umuna óveqatsit ep qátuhqa imuy tsātsakwmuy himuwat súlawhtiniqat qa nāwakna.

A Brother Who Sins

¹⁵ Pu óviy kurs piw umún tuptsiwni'taqa hihta ep ūmi qaanhtiqw, um put awnen, pay umuy nālaniqw put ówihiniwhtipuyat aw pónaknani; noqw kurs pam ūmi tuqayvastaqw, pahsat hapi um put pay ahoy tuyqawvani.

¹⁶ Ason kurs pam ūmi qa tuqayvastaqw, pahsat pu um sūkw, sen lōqmuy wikkañw awni; noqw lōqmuy, sen payhkomuy tūqayyuñqw, pep hin lavayhtiwħqa pasiwtamantani.

¹⁷ Noqw kurs pam pumuy amumi qa tuqayvastaqw, pahsat pu um inumi tuptsiwni'yuñqamuy tsovawtaqw, pumuy put āawnani. Pu kurs pam pumuy amumi qa tuqayvaste', pam nawus ūmuyniqw qatuptsiwni'taqat antamantani, sen moñwit eñem sīvat ömalawħqat an'i.

Prohibiting and Permitting

18 Nu umumi pas antsa pañqawni: Uma tūwaqatsit ep hihta somyaq̄w, pam ōveqatsit ep sómiltimantani; pu uma tūwaqatsit ep hihta nahyaq̄w, pam ōveqatsit ep nāhiwmantani.

19 Pu nu piw umumi pañqawni: Kurs uma lōyōm tūwaqatsit ep hihta ōviy Inay aw tūviñtaniqey ep sun unañwtiqw, ōveqatsit ep Ina umeñem put aw antsantamantani.

20 Pi haqam lōyōm, sen pahyom inatñwaniy aw yankahkañw haqam tsovawtaq̄w, pep nu pumuy amumumni.

The Parable of the Unforgiving Servant

21 Pahsat pu Peter put awnihqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, kurs itupko inumi qa sūs qaanhtiqw, ya nu hihsakis put ep aw pōhikni? Sen tsañé'sikisi?

22 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Tsañé'sikisi nu hapi ūmi qa kita, pas payhp sunat añq̄w pakwt sihkay'tasikip tsañé'sikisi, (tsañé'sikip pakwt tsañé'sikis navitañhtiqat pahsaa).

23 Panta hapi. Oveqatsit añq̄w moñwtunatya hak moñwi tumal'aymuy amumi sīvat ep pohtaniqey nāwaknaqat anta.

24 Nihqe pam put añ purivaq̄w, hak wūhak sōmorit sīvat put aw pōiwtaqa aw wikvaniwa.

25 Noq̄w pay kurs pam hihta sisviniq̄w, pam huyiwñiqat moñwiat pañqawu, pu nōmaata, pu timatu, pu sohsoy himu himuata, noq̄w pōiyat ep sisviwni.

26 Noq̄w ōviy tumal'aya put atpipo nātuvage, okiw aw naokiwtaqe pañqawu: Moñwi, pay um okiw inumi qa pas kānavotitaq̄w, pay nu soon ūmi qa sohsok sisvini.

²⁷ Pahsat pu moñwi put òkwatuwhqe mātavi; nihqe sohsok pöiyat ayo yuku.

²⁸ Noqw pay pam tumal'aya pañqw yamakt, sukw tumalsuñway put aw sunat sivat pöiwtaqat tuwa; nihqe pam put tönhpe ñuat, aw pañqawu: Um inumi pöiwtaqey sisvini.

²⁹ Noqw put tumalsuñwaat put kukmiq nātuvage, put aw naokiwtage pañqawu: Pay um qa pas okiw inumi kānavotitaqw, pay nu soon ūmi qa sohsok sisvini.

³⁰ Noqw pam qa nakwhage, put sivikimi tūva, hisat pöiy sisviniqat pahsavoo.

³¹ Noqw òviy put tumalsuñwamat hin hiniwh-tiqat aw yórikyage, pas qa hahlayhtoti; nihqe moñwi aw òkihqe, sohsok put āawnaya.

³² Pahsat pu moñwiat tumal'ayay wánwayhqe, aw pañqawu: Is ohi um hak nukpantumal'aya, um inumi pan nāwaknaqw, òviy nu sohsok uhpöiy uhpüy ayo yuku.

³³ Noqw puyaw nu uñ hin òkwatuwhq, soon um tuwat qa pan uhtumalsuñway òkwatuwni?

³⁴ Noqw moñwi pas itsívutiqe, hakiy okiwsanyañwuqamuy amumi put mātavi, pas hisat put aw pöiwtaqey sohsok put aw sisviniqat pahsavoo.

³⁵ Noqw kurs umún tuptsiwni'taqa umuhpewi qaanhtiqw, uma umuh'unañnaqw qa aw pöhikyaqw, pay òveqatsit ep Ina piw tuwat umuy pan hintsanni.

*Jesus Teaches about Divorce
(Mr 10.1-12)*

¹ Noqw Jesus yan yuaataqe yukut, Galileet ańqw ahpiynihqe, Jordan yupqöymi Judeat qalavoq pitu.

² Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom put ańkya; noqw pam pumuy pepeq qalapsina.

³ Noqw Pharisee-sinom nuhtum put aw ökihqe, put unahepyaqe aw pańqaqwa: Ya t̄aqa pay nāphihta ep nōmay mātapniqw pam súanta?

⁴ Noqw pam lavayhtiqe amumi pańqawu: Ya uma it ań qa tuńwaya: Ura God yayhniwhqat epeq pumuy yúkuhqe, pumuy t̄aqat-nit pu wuhtit yuku, it'a?

⁵ Nihqe pumuy yúkuhqe pańqawu: Yantaqw hapi öviy t̄aqa nay, pu yuy pumuy mātapt, nōmay aw hūrstimantani; noqw puma sūka tókomantani.

⁶ Panta hapiniqw, öviy puma pāpu qa löyömnit, sūka tókoniwhtińwu. Paniqw öviy God hihta namitskaqw, qa hak put nāhoj t̄avini.

⁷ Noqw puma put aw pańqaqwa: Noqw hinoqw pantaqw hak nāmataviwuy pēnat, pu nōmay nahpiy lālaymantaniqat Moses tutapta?

⁸ Noqw pam pumuy amumi pańqawu: Ispi uma anahaat unańway'yuńqw öviy pay hak nōmay mātapmantaniqat Moses umuy hu'wana. Nikańw pas as yayhniwhqat ańqw qa panta.

⁹ Noqw nu hapi umumi pańqawni: T̄aqa nōmay qa hintsakq, put mātave', piw sukw amum qatupte', tokot ūuyńwu; pu wuhtit mātaviwhqat amum qatuptuqa tokot ūuyńwu.

¹⁰ Noqw put aw nánatuwnayaqam aw pańqaqwa:

Kurs tāqat pu nōmayat amuñem pan hintaniqw, pay kurs ka qa nōmataniqw pam pay lolmani.

¹¹ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay qa sohsoyam tahtaqt namituyqawi'yuñwa; nihqe ōviy kurs hin it tutavot kwusuyani. Noqw God pētuy-sa öqalmaqaqw ōviy puma namituyqawi'yuñwa.

¹² Pi haqawat nōmaqtsit aw qa pasiwyuñqam pay pas pankahkañw tihtiwyā; noqw haqawat panyuñqam pay sinmuy amuhpiy pan yukiltoti; pu haqawat pas pay ōveqatsit añqw moñwtunatyat tunatyawyuñqey ōviy qa nōmatota. Haqawa it añ hinmaniqa nam panhtii.

Jesus Blesses Little Children

(Mr 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Pahsat pu hakim put aw tsātsakwmuy tsamvaya, pam pumuy amumi may akw toñokt nāwaknaniqat ōviy'o. Noqw put aw nānatuwnayaqam pumuy mēwaya.

¹⁴ Noqw Jesus pañqawu: Uma tsātsakwmuy inu-miyaniqat nakwhanayani; uma qa mēwantotani; pi panyuñqam hapi ōveqatsit añqw moñwtunatyat ep sinoiwyuñwa.

¹⁵ Pu pam pumuy amumi matyawht, pañqw ah-piy'o.

The Rich Young Man

(Mr 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ Noqw pahsat pu hak tiyo Jesus aw pituhqe, aw pañqawu: Lomatutuqaynaqa, ya nu hihta lolmat hinhte', qatsit qaso'taqat himuy'vani?

¹⁷ Noqw pam put aw pañqawu: Ya um hinoqw nuy lolmalawu? Pi qa hak lolma, pas sūkaa, i'

God. Noqw pay pi um qatsit aw pákinik, um hin tutaptiwhqat añ hinmani.

18 Noqw pam put aw pañqawu: Hihtawata? Noqw Jesus pañqawu: Um hakiy qa nīnani, um qa nāp úhimuy tokot qa sokoptani; um hihta qa ūuyni, um hakiy hihta qa atsátoynani;

19 Um unay, pu uñuy pumuy kaptsi'tani; pu um pas hin nāmi unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani.

20 Noqw pam Jesus aw pañqawu: Pay nu itsákoy añqaqw pan tutavot sohsok añ hinma. Noqw ya nu haqam hihta nāt qaanhti?

21 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay pi um pas pasiwtaniqey nāwakne', um ahpiyinen, hihta úhimuy huyahtani; nen añ ōokiwayaqamuy put huytani; nen um ōveqatsit ep hihta nukñwat himuy'tani; nit um añqwnen inuñkni.

22 Noqw pam put navotqe qahahlaykañw ahpiy'o, pam hihta nihti'taqe ōviy'o.

23 Pahsat pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas kahaksino ōveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákiniqw eñem qa tūvosi.

24 Noqw nu nāt piw umumi pañqawni: Pay himu pohko pōlay'taqa tsakomostat añ pórokput añ yámakniniqw, pam pay qa pas qa tūvosi. Noqw pay kahaksino ōveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákiniqw, pam put eñem pas qa tūvosi.

25 Noqw put aw nánatuwnayaqam put nanaptaqe, hin kurs wūwayaqe pañqaqwa: Noqw pantaniqw, hak sen ayo yámakiwtani?

26 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay

i' sinmuyniqw kurs hin pasiwtani; nīkañw pay God-niqw sohsoy himu pasiwta.

²⁷ Pahsat pu Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Meh, itam hapi sohsok hihta mātapyat, uñk nankwusa; noqw itam panhtotiqw, itamuñem hintani?

²⁸ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Hisat qatsit nātoniqat aw pituqw, Nu' Sinot Tiat kaptsi'tiwkañw imoñw'atsveway ep qátuni. Noqw pep pu' uma inuñk hinnumyaqam piw tuwat pakwt löq sihkay'taqat moñw'atsvewat añ yeskahkañw, Israel-sinmuy pakwt löq sihkay'tasikivo sinoiwtaqamuy amumi moñw'iwyuñwni.

²⁹ Hak haqam inatñwaniy õviy sinomuy, sen nāp himuy hihta tatamhtat, yep qatsit ep tsivót-sikip sunat aw hóyokiwtaqat õmahtani, sen pam kiyy tatamhtani, sen pāvamuy, tupkomuy, qōqamuy, siwamuyu, sen nay pu yuy, sen nōmay pu timuy, sen pāvasayu. Pu qatsit nātoniqat ep pam qatsit qaso'taqat makiwni.

³⁰ Nīkañw kaysiwhqam mohti'wisqam nuhtuñkyani, pu nuhtuñkyaqam mohti'wisni.

20

The Workers in the Vineyard

¹ Pi õveqatsit añqw moñwtunatyā hak tāqa ovauiy'taqat anta. Pam hak suits talavay tumal'aymuy wáñwayi.

² Noqw puma sūkw yālit õviy tapkinayaniqey hu'wayaqw, pam ovauiy aw pumuy ayata.

3 Noq̄w wukotönvaq̄w, i' üyi'taq̄a haq̄e' waynumkañw, hakimuy piw tuwa. Puma huhyankive hoñnumya qahintsatskaq̄ee.

4 Noq̄w pam pumuy amumi pañq̄awu: Pay uma iovauiy awyani. Noq̄w pay ason hin súantaq̄w, nu pan umumi sisvini. Noq̄w puma awya.

5 Noq̄w tāwanasaptiq̄w, pu tāwat atvelpetiq̄w, pam añq̄e' nakwsuq̄e piw anhti.

6 Noq̄w pu kanel'ökisat, piw pam huhyanki-minihq̄e, piw hakimuy tahtaqtuy tuwa, ep hoñnumyaq̄'ö, nihq̄e amumi pañq̄awu: Ya uma hinoq̄w paysoq̄ tēvep hoñnumya?

7 Pu suhka aw pañq̄awu: Ispi qa hak itamuy tumal'ayhtaq̄'ö. Noq̄w pam amumi pañq̄awu: Uma turs piw iovauiy awyani, amumi kita.

8 Noq̄w pu tapkiq̄w, ovauiy'taq̄a tumalmoñwiy aw pañq̄awu: Um tumalay'yunq̄amuy wánwayni; nen pumuy amumi sisvini. Um nuhtuñk ökihq̄amuy añq̄w hoyoyoykukañw, mohtimaq̄at aq̄w yúkuni.

9 Noq̄w ima pas pay tumalq̄e'totiniq̄w ökihq̄amuy amumi suskomuy yālit sisvi.

10 Nikañw mohti ökihq̄am puma wūhaq̄ ömahtotaniq̄ey wūwaya; nit puma pay amún sohsoyam suskomuy yālit ömahtota.

11 Noq̄w puma ahsatiy ömahtotaq̄e, üyi'taq̄at aw qa tsúyak-unañway hiñqaq̄waq̄e,

12 Pañqaq̄wa: Ima nuhtuñk ökihq̄am panis sūs tāwat q̄öniltiq̄at añ tumaltota; noq̄w itam tēvep tumalay'yunwa, pu itam utuhuut kānanapta. Noq̄w um sun itamumi sisvi.

13 Noq̄w pam sukwat aw pañq̄awu: Ikwátsi, pay

nu qa hin qasuanhti. Ya um qa sūkw yālit ōviy tumaltaniqey inumum pan yuku?

14 Taa, uh'ahsatiy um yawkañw nimani. Pay nu sohsokmuy umumi sun sisviniqey nāwakna, umuy tēvəp tumalay'yuñqamuy-nikañw pu imuy nuhtuñk ōkihqamuy pīwu.

15 Ya nu hihta nāp isivay hintsanniqey nāwakne' panhtiniqw, pam qasuanta? Ya nuy qa unáñwawniqw, ōviy um inumi qa kwañwátayta?

16 Noqw ōviy nuhtuñkyaqam mohti'wisni, pu mohti'wisqam nuhtuñktotini. Pi kaysiwhqam as wáñwayniwya, nikañw hikiyom namorstiwya.

*Jesus Speaks about His Death a Third Time
(Mr 10.32-34; Lk 18.31-34)*

17 Noqw pumuy Jerusalem aqwyaqw, Jesus imuy pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatunwayaqamuy nanaltyaqw, amumi pañqawu:

18 Meh, itam Jerusalem hapi aqwya. Noqw nu' Sinot Tiat God awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu tutavot tutuqaynayaqamuy amumi noiwni; noqw puma nuy nīnayaniqey pasiwnayani.

19 Pu nuy qa-Jew-sinmuy amumi noayaqw, puma inumi tututsiwyani; nuy wuvahtotani; pu nahoylehtsit aw nuy muayani. Nikañw pāyis talq nu ahoy tātayni.

*A Mother's Request
(Mr 10.35-45)*

20 Noqw pahasat pu Zebedeet timat yuy amum Jesus aw pitu. Noqw yuam put pas hihtatakañw aw okiwlawu, hihta tunlay'kañwo.

21 Noqw Jesus put aw pañqawu: Ya um hihta nāwakna? Noqw pam put aw pañqawu: Ason um uhmoñwqeniy ep qatuptuqw, as imuy itimuy amuñaqw haqawa uhputvage qátuniqw, pu suhkawa uhsuyvage qátuniqat um itamuy hu'wani.

22 Noqw Jesus tíyotuy amumi pañqawu: Uma hihta òviy tūviñlawhqeý qa mātsi'ta. Ya pay uma nuy kānavotpit añqw yúkuniqat añqw yúkuniqey suhta'ewa? Ya sen uma nuy hin tuvoylaiwtaqat pan tuvoylatiwniqe òviy'o? Noqw puma put aw pañqawu: Owi, pay itam suhta'ewa.

23 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nu kānavotpit añqw yúkuniqat uma as soon qa yúkuni; piw nuy hin tuvoylaiwtaqat pan uma tuvoylatiwni. Nikañw pay nu hakiy iputvage, sen isuyvage qátuniqat pañqawniqey aw qa tutuyqawi. Nikañw pay ason pas pam hakimuy amuñem na'sastiwhq pam pumuy amumi noiwni.

24 Noqw ima pakwtnihqam put nanaptaqe, pumuy nātupkomuy amumi qa yan unañwtoti.

25 Noqw Jesus pumuy nāmi wánwayhqe, amumi pañqawu: Uma navoti'yuñqw imuy qa-Jew-sinmuy moñwimat pumuy amumi tutuyqawya, noqw pavan sinom òqalay pumuy nanvotnatiwisa.

26 Nikañw uma hapi qa panyuñwni. Pay umuñaqw haqawa pas pávanniqey nāwaknaqa umuy nawus tumalay'tani.

27 Pu uma haqawa sustutuyqawniqey nāwaknaqa nawus piw sohsokmuy tūwikiamni.

28 Hikis pi nu' Sinot Tiat qa hihta tu'yalawniqe òviy pitu; pi nu nuhtumi unañwtapniqe òviy pitu,

piw sinmuy kaysiwhqamuy amuñem iqatsiy táve',
pumuy ayo óyaniqe õviy'o.

Jesus Heals Two Blind Men

(Mr 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Noqw pumuy Jerichot ańqw ahpiyyaqw,
qaan'ewakw hintaqam sinom Jesus ańkya.

³⁰ Noqw meh, lōyōm qapostalqat tāqat
pōqlave qatukańw, Jesus ańqe'niqw navotqe,
tsa'lawhqe pańqawu: Is okiw itamuy õkwatuwaa,
Tutuyqawhqa, um David tiat!

³¹ Noqw sinom pumuy mēwayaqe, qa
hińqawlawniqat amumi pańqaqwa. Noqw pahsat
pu puma pas pāpu a'nō pańqawu: Is okiw itamuy
õkwatuwaa, Tutuyqawhqa, um David tiat!

³² Noqw Jesus pep wunuptut, pumuy
wánwayhqe, amumi pańqawu: Ya nu umuy
hintsanniqat uma nāwakna?

³³ Noqw puma put aw pańqawu: Tutuyqawhqa,
um as okiw itahposiy tālawnani.

³⁴ Pu Jesus pumuy õkwatuwhqe, pumuy
pōsiyamuy aw hintsana; noqw pahsat pay pumuy
pōsiam tālawva; noqw puma put ańki.

21

The Triumphant Entry into Jerusalem

(Mr 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Noqw puma Jerusalem aw hayińwnayaqe,
Olive-tsomot aw öki, Bethphage-kitsókit aw'i.
Noqw Jesus lōqmuy put aw nánatuwnaqamuy
ayataqe,

² Amumi pañqawu: Uma umupyeve kitsókit aw-nen; uma pep mōrot som'iwtaqw tiyat ámumnihqat túwani. Uma pumuy náht, añqw inumi wikni.

³ Pu ason kurs hak umumi hiñqawhq, uma aw pañqawni: Tutuyqawhqqa imuy nāwakna, kítani; noqw pahsat pay pam pumuy añqw lālayni.

⁴ Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat hin lavayhtiqat aw antsaniwa; ura pam pañqawu:

⁵ Uma Sion ep sinmuy āawnayani: Meh, umuh-moñwi añqw umumii, okiw'unañway'kañw mōrot akw tsokiwma, morohyat akw'a.

⁶ Noqw put aw nánatuwnaqam ahpiynihqe, Jesus hin amumi lavayhtiqat anhti;

⁷ Nihqe mōrot wikva, pu morohyata. Noqw sinom yuwsiy amutsmi ahpatota; noqw Jesus aqw wūvi.

⁸ Noqw sinom pas qaan'ewakw hintaqam pōnawit yuwsiy ahpatota; pu pētu himutsotskit nantaqayat tsahqayaqe pōnawit o'ya.

⁹ Noqw ima mohti'wisqam amuñkyaqamuy amumum tsa'tiwisqe pañqawwisa: Öqawmañwu, David tíata! Uma Tutuyqawhqat natñwaniyat an pitutoqat pas hihtatotani. Nam God Sus'oveqnihqa put öqalaa!

¹⁰ Noqw pam Jerusalem ep pituqw, kīve sinom hin mowawaykuqe pañqaqwa: Ya pam hak'i?

¹¹ Noqw sinom pañqaqwa: I' Tutuyqawhqat lavay'ayaata, Jesus, Galileet ep Nazareth añq'ö.

Jesus Goes to the Temple

(Mr 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Noqw pu Jesus God kīyat aw pítuhqe, ep ihpove huhyayaqamuy, pu hihta tuhtuy'yaqamuy

sohsokmuy pañqwu tusoqlalayi, nit sīvat nāhoyñwantotaqamuy huhyanpiyamuy takumna, pu hōwihtuy huhyayaqamuy atsvewayamuy énañ'a;

¹³ Nihqe amumi pañqawu: Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat put eñem yan pēna: Iki nāwakinpikihu yan túñwantiwni. Noqw tuwat soq uma put uuyiñwtuy kivatoyñaya.

¹⁴ Noqw hakim qapostalyaqam, pu qayaktaqam God kīyat ep put aw öki, noqw pam pumuy qalapsina.

¹⁵ Noqw tsātsayom God kīyat ep saáataqe, pañqaqwa: Öqawmañwu, David Tiat! Noqw God awwat mohpeq momñwit-niqw pu tutavot tutuqaynayaqam it nanapta. Pu puma pas nāp yórikya Jesus kātutmalat hintsakq'ö; nikañw tuwat a'nö itsívutotiqe,

¹⁶ Jesus aw pañqaqwa: Ya um imuy hiñqaqwaqw qa navota? Noqw pam amumi pañqawu: As'a. Noqw ya uma it tutuvenit qa hisat añ tuñwáya: Um titipostuy, pu yōyoñyaqamuy moayamuy ahpiy pas suyan tayawintiwni, it añ'a?

¹⁷ Pu pam pumuy mātap, kitsókit Bethanyt awnihqe, pep talöñna.

Jesus Curses the Fig Tree

(Mr 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Noqw talavay pam ahoy kīminikañw, tsöñmoki.

¹⁹ Nit pam pōhut qalave nōnvospaltsokit túwahqe, aw last, qa hihta ep tuwa, pay nahpit-saa, nihqe aw pañqawu: Pay um pas yahpiy qa hisat sipalay'vani, kita. Noqw pahsat pay nōnvospaltsoki lāki.

20 Noqw put aw nánatuwnayaqam put tutwaqe, kātayuñqe pañqawwa: Is uti! Nönvospaltsoki súlaki.

21 Jesus lavayhtige, pumuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas uma qapēvewnayakahkañw qa wiwsiye' nuy nönvospaltsokit hintsanqat uma piw pan hintsak-wisni. Hikis put epnihqe hóyokput uma hintsak-wisni. Uma it tükwit nahlake' wuhkovatuphamiq tūviwniqat aw pañqawwaq, pam kurs hin qa panhtini.

22 Pu uma qapēvewni'kahkañw Inay aw hihta ōviy tūviñtote', soon qa put makiwani.

The Question about Jesus' Authority
(Mr 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Noqw pam God kīyat aw pákihqe, sinmuy tuqaynaqw, ima God awwat mohpeq momñwit, pu sinmuy amuñaqw wukw'a'yat put aw ōkihqe, aw pañqawwa: Ya um hihta öqalat aw yankañw ïit hintsaki? Hak un it öqalat maqa?

24 Noqw Jesus lavayhtige amumi pañqawu: Kurs nu tuwat umuy sukw hihta tūviñtani; noqw kurs uma nuy put āawnayaqw, nu tuwat hihta öqalat aw yankañw ïit hintsakqey umuy āawnani.

25 Ura John kūyit akw tütuvoylalawu. Pam pantsakniqey haqaqw makiwa? sen öveqatsit añqö'? sen sinmuy amuñaqö'? Noqw puma nānami yuaatotage pañqawwa: Ya sen itam Oñaq'ö, kitotani? Soon qa pam itamumi pañqawni: Noqw hinoqw uma put aw qa tütuptsiwa?

26 Ya sen itam sinmuy amuñaq'ö kitotani? Nikañw itam sinmuy mamqasya. Pi sinom

sohsoyam John Tutuyqawhqat lavay'ayaatnihqat pan mātsi'yuñwa.

²⁷ Noqw puma lavayhtotiqe Jesus aw pañqaqwa: Kurs itam hin pañqaqwani; noqw pam umumi pañqawu: Pay nu ōviy piw soon hihta öqalat aw yankañw iit hintsakqey umuy āawnani.

The Parable of the Two Sons

²⁸ Noqw ya uma hin wūwantota? Hak tāqa lōqmuy tiyotimuy'ta; nihqe pam mohti'maqat awnihqe aw pañqawu: Itii, um pu' iovauiy ep tumalay'tani.

²⁹ Noqw pam lavayhtiqe nay aw pañqawu: Sóoni, kitat, pay hihsavoniqw wuwniy alōntaqe aw haqamii.

³⁰ Pu pam añknihqat awnihqe aw piw án lavayhti. Noqw pam hu'waqe nay aw pañqawu: Nu awni, itanaa, kitat pay qa aw'i.

³¹ Noqw ya úmuyniqw imuy lōqmuy amuñaqw himuwa nay tunatyayat anhti? Noqw puma aw pañqaqwa: Pay mohti'maqa. Noqw Jesus amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Ima moñwit eñem sīvat ömalalwaqam, pu tokoy huhyayaqam momoyam umupyeve pay God moñwtunatyayat aw yuñta.

³² Pi John súantaqat pöhut umuy āawnaniqe umumi pituqw uma put aw qa tütuptsiwa; noqw añwu pi moñwit eñem sīvat ömalalwaqam, pu tokoy huhyayaqam put aw tütuptsiwa. Noqw as uma aw yórikyat umuhtunatyay añqw qa lasya, uma as aw tütuptsiwanikañwo.

The Parable of the Tenants in the Vineyard (Mr 12.1-12; Lk 20.9-19)

33 Huvam inumi tuqayvastotaa. Noqw nu umuy tūwutsit āawnani. Hak tāqa ōvat uyht, put aw nōyakna, nit haqam ōvat pālayat yuykuyaniqat eñem qōlōtat, tuwalankihut kīta; nit ūyit tumalay'yuñqamuy amumi put mātap, yāvoqhaqamii.

34 Pu ōviy kwañwtinisavotiqw pam tumal'aymuy ūyit tumalay'yuñqamuy amumi hōna, aniwnit ōmahtotaniqat ōviy'ō.

35 Noqw ūyit tumalay'yuñqam put ayamuyatuy nuahtotaqe, sukwat wuvahtota, pu sukwat nīnaya, pu sukwat tatatupya.

36 Pu piw pam pētuy tumal'aymuy mohti aqwyaqamuy amuhpenihqe hōyokiwtaqamuy amumi ayata. Noqw puma pumuy mohti' ōkihqamuy amún hintsatsna.

37 Pahsat pu pam nuhtuñk pas tiy pumuy amumiq tavi pañqawhquee: Puma pay itiy soon qa kaptsi'totani, yan wūwaqee.

38 Noqw soq ūyit tumalay'yuñqam tiyat tutwaqee nānami pañqaqwa: I' hapi nay akpetaniqa. Taa, itam nīnayani, nen itam hihta himuyat himhtotani, kitota.

39 Nihqe puma put nuayat, ovauyit añqw qalavo tūvayat, nīnaya.

40 Taay, noqw ya ōvat ūyi'taqa pite', ūyit tumalay'yuñqamuy hintsanni?

41 Noqw puma put aw pañqaqwa: Soon qa pam pumuy qahopihtuy qōyani, nit pas pētuy tumal'ayhtani; noqw puma put kwañwtiqw put aw kiwismantani, kitota.

42 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma qa hisat it tutuvenit añ tuñwáya? Owa kilalwaqamuy

amuhpiy qalavo tūviwhqa hapi tuyqaatniwhiti. Tutuyqawhqa it tumaltaqw, itamuyniqw kātatayhpi, it'a?

⁴³ Yaniqw ōviy nu umumi pañqawni: God moñwtunatyat umuñaqw nawhkiwht, pu hihtuywatuy sinmuy amumi noiwni. Noqw puma hapi moñwtunatyat ep sinoiwyuñqamuy amún hinwisni.

⁴⁴ Noqw it owat ep posqa hapi yónoyhtimantani; nīkañw ason pam owa hakiy aw pohse' put pās tostani.

⁴⁵ Noqw God awwat mohpeq momñwit, pu Pharisee-sinom, puma put lavayiyat aw tūqayyuñqe māmatsyaqw, kurs pay pam pumuy yuaata.

⁴⁶ Nihqe puma as put ñuayaniqey unañwtotit, piw sinmuy maqastoti, púmuyniqw pam Tutuyqawhقات lavay'ayaatniqw ōviy'o.

22

The Parable of the Wedding Feast (Lk 14.15-24)

¹ Noqw Jesus tūwutsit hihta tuawi'taqat akw pumuy amumi lavayhtiqe pañqawu:

² Oveqatsit añqw moñwtunatyat hakiy moñwit tiat nāaptsinaqw eñem nōvatiwhqat anta.

³ Put naat nōviwhqat aw tūtsamiwyuñqamuy wánwayyaniqat ōviy ayamuy añqe' ayata. Noqw tūtsamiwyuñqam awyaniqey qa nānawakna.

⁴ Pahsat pu piw pam pētuy tumal'aymuy ayataqe amumi pañqawu: Uma tūtsamiwyuñqamuy amumi pañqaqwani: Taay, nōva pās yukilti; nu iwakasvokmuy, pu iwakashoymuy wi'yuñqamuy

qöya; noqw shosoy himu pās yukiwta. Uma nāaptsinaqat ep nōviwhqat awyani.

⁵ Noqw puma put paysoqtotaqe, haqe' nankwusa, suhka pās ay aw'i, pu suhka huhyanpiy aw'i.

⁶ Noqw pētu tumal'aymuyatuy ñuahtotat, pumuy okiwsasnat, qöqya.

⁷ Noqw moñwi put navotqe itsivuti; nihqe pumuy amumi solāwamuy ayataqw, puma tumal'aymuyatuy qöqyaqamuy tuwat qöqya; nit kitsókiyamuy taqtsokya.

⁸ Noqw pahsat pu moñwi tumal'aymuy amumi pañqawu: Pas nāaptsiniwhqat ep nōviwhqat pās yukiwta; noqw kurs tūtsamiwyaqam qahopitu. Noqw öviy soon pumuy amuñaqw haqawa nōviwhqat añqw nösni.

⁹ Taay, uma añqe' pöhut añ nankwuse', hakimuy hihsa'nihqamuy tutwe', uma pumuy nōviwhqat aw tūtsamtotani.

¹⁰ Noqw öviy puma tumal'a'yat añqe' pöhut añ nankwusaqe, hakimuy hihsa'nihqamuy tutwage, pañso tsovalaya, qalomásinmuyu, pu lomasinmuyu. Noqw haqam nāaptsiniwhqat ep sinom ohpo.

¹¹ Noqw moñwi tūtsamiwyuñqamuy amumi kuyvatoqe, ep pákihqe, hakiy tāqat nāaptsiniwhqat ep yuwsit qa yuwsit'atqat tuwa.

¹² Nihqe pam put aw pañqawu: Ikwátsi, ya um hin nāaptsiniwhqat ep yuwsit qa yuwsit'kañw pew paki? Noqw kurs pam hiñqawni.

¹³ Pahsat pu moñwi tumal'aymuy amumi pañqawu: Huvam māyat, pu hokayat somyat ayo'haqami ihpomi qalālat aw uma tūvayani. Pep

tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni.

¹⁴ Pay as kaysiwhqam wáñwayniwya; nikañw pay híkiyom namorstiwya.

The Question about Paying Taxes
(Mr 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Pahsat pu Pharisee-sinom ahpiyyaqe, hin as put lavaiyat akw núansanyaniqey òviy nami-vavasiwnaya.

¹⁶ Nihqe puma hakimuy pumuy amumi nánatuwnayaqamuy pu Herod añqw wísiwtaqamuy Jesus aw hōnayaqw, puma pañqaqwa: Tūtutuqaynaqa, itam ūmi navoti'yuñqw, um pas qaatsatnihqat hintsaki; nihqe um God tuwiyat suan tūtutuqayna; pu um qa sinonuiña, ispi um sinmuy wuwniyamuy qa kaptsi'taqee.

¹⁷ Um kurs òviy itamuy āawnani, Ya um hin wūwanta? Ya pay itam hihta añ sivit Caesar aw òoyyaniqw pam súanta? Sen qa súanta?

¹⁸ Noqw Jesus pumuy nukpantunatyayamuy tuway'taqe, amumi pañqawu: Ya uma hinoqw nuy unaheptota, nawip'ew hintsatskaqamu?

¹⁹ Kurs tax ep sīvat inumi mahtaknayaa. Noqw puma put aw put mahtaknaya.

²⁰ Noqw pam amumi pañqawu: Ya i' hakiy tay-waata? Pu hakiy tuñwniat añ pey'ta?

²¹ Noqw puma put aw pañqaqwa: Caesar hapi. Pahsat pu pam amumi pañqawu: Panta hápiniqw; òviy uma Caesar himuyat Caesar aw noayani; pu uma God himuyat God aw noayani.

²² Noqw puma yan nanaptaqe, kurs hiñqaqwaqe, kātayuñt, put mātapyat, ahpiyya.

The Question about Rising from Death
(Mr 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Noqw pay put tālat ep hakim Sadducee-sinom, yaw so'pum pay ahoy qa yesvaniqat pañqaqwaqam, put aw ökihqe tūviñtotaqe,

²⁴ Aw pañqaqwa: Tūtutuqaynaqa, ura Moses hapi pañqawu: Kurs tāqa qa tímuy'kañw mokq, put pāvaat, sen tupkoat put nōmayatniñwuqat amum qatupte', put eñem tíoymantani.

²⁵ Noqw ura as hakim tsáne'nihqam nānatupkom yēse. Noqw amuñaqw suspavaam as nōmatat, qa tímuy'vat, pay mōki; nihqe tupkoy aw nōmay mātavi.

²⁶ Noqw añknihaqa pay piw anhti; noqw pu amuñknihaqa pay piw amunhti. Noqw puma as tsáne'nihqam put nōmatotaqw, qa hihtawat eñem wuhti ti'va.

²⁷ Noqw nuhtuñk pu' wuhti tuwat mōki.

²⁸ Noqw ya öviy sinmuy ahoy yesvaqw, pam hihtawat pumuy tsáne'nihqamuy nōmaatni? Pi puma sohsoyam put nōmatota.

²⁹ Noqw Jesus amumi pañqawu: Suyan pi uma tutuvenit-nikañw pu God öqalayay qa tuwi'yuñwa. Nihqe paniqw hapi öviy uma qa suan wūwaya.

³⁰ Pi sinom ahoy yesve', soon nōmalalwani, piw soon puwsuñwlalwani; pas puma öveqatsit ep God hoñviaymuyatuy amunyuñwani.

³¹ Noqw kurs uma so'qam ahoy yesvaniqat ep tūviñtotaqw-ya uma qa hisat tutuvenit añ it tuñwáya: Ura God umumi pañqawu:

³² Nu hapi Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pumuy Tutuyqawhqaamu, it'a? (Noqw öviy puma nāto

yēse.) Oviy pi God qa so'pumuy amumi tutuyqawi, pi yesqamuy amumii.

³³ Noqw sinom it nanaptaqe, put tutuqayhpiyat ep kātayuñwa.

The Great Commandment
(Mr 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Noqw yaw pam Sadducee-sinmuy moavöлтаqat Pharisee-sinom nanaptaqe, puma sumitsovalti.

³⁵ Noqw pumuy amuñaqw suhka tutavot aw tuvoti'taqa put unahepqe, tūviñtaqe aw pañqawu:

³⁶ Tütutuqaynaqa, ya tutavot ep himuwa pas suspavani?

³⁷ Noqw Jesus put aw pañqawu: Um God Uhtutuyqawhqay aw sohsok uh'unañway akw unañway'tani, pu sohsok uhhikwsiy akw'a, pu sohsok uhwuwniy akw'a.

³⁸ I' hapi susmohti-nikañw pu suswuyoq tutavo.

³⁹ Noqw añkñihqa pay piw put anta: Um pas nāmi hin unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani.

⁴⁰ Pi sohsoy tutavo pu Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy lavayiam imuy lōqmuy tutavot hapi ahpiy'o.

The Question about the Messiah
(Mr 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Noqw nāt Pharisee-sinom tsovawtaqw, Jesus pumuy tūviñtaqe,

⁴² Amumi pañqawu: Ya uma hin Christ aw wūwantota? Ya pam hakiy tíata? Noqw puma put aw pañqawu: David hapi pam tíata.

43 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Noqw pantaqw hinoqw David Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy put Moñwílawu? Oviy pi pañqawu:

44 Tutuyqawhqa Imoñwiw aw pañqawu: Um hāk iputvaqewat qátuni, hisat nu uhtuwqamuy ánwutaqw, puma ūmi maqaptsi'yuñwniqat pah-savoo.

45 Noqw kurs David put Moñwílawhqa, hin pam put tíatni?

46 Noqw soon kurs hak put hu'wani. Piw pāpu qa hak pahpiy put hihta tūviñtaniqey aw unasaki.

23

Jesus Warns against the Teachers of the Law and the Pharisees

(Mr 12.38-39; Lk 11.43, 46; 20.45-46)

1 Pahsat pu Jesus sinmuy-nikañw pu put aw nánatuwnayaqamuy amumi lavayhtiqe,

2 Pañqawu: Tutavot tūtutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum Moses qeniyat ep hōñi.

3 Paniqw ōviy uma pumuy lavayiyamuy aw tūqayyuñwi, pu umuy hinhtotiniqat umumi pañqaqwaqw uma panhtotimantani; nikañw uma pumuy qa tututskanayani. Taq puma as nuhtumi yuaatiwiskahkañw, lavayiy qa an hinwisa.

4 Taq puma soñawnen hihta s'nō putut mokahtotat, hakiy ikwilttoynayañwu; nikañw soon ñas'ew put paañwayañwu.

5 Nihqe nāp hihta hintsatskaqey mah-takni'yuñwniqey ōviy pantsatska. Puma God lavayiyat hihta añ pey'yuñqat put

qötösosomhpi'yuññwu, pu may añ pīwu, pu yuwsiy wupatsamimhtoynaya.

⁶ Pu haqe' nōviwhqat añ mohkaqe qeqnit tuñlay'yuññwu, pu tsotsvalkiva qenit pas pávanyaqat pīwu.

⁷ Pu sinom kīsonva pumuy pas hihtay'yuñwniqat nānawakna, pu Tutuqaynaqa yan tūnwantiwyaniqey tuñlay'yuñwa.

⁸ Noqw uma hapi Tutuqaynaqa qa yan tūnwantiwyani; pi sūka umuy tutuqaynaqa, Christ; noqw uma sohsoyam nānatupkomu.

⁹ Pu uma tūwaqatsit ep qa hakiy nālalwani; pi sūka Umunaa, òveqatsit ep qátuhqa.

¹⁰ Pu piw uma Tūtsami'wisqey qa yan tūnwantiwyani; pay pi sūka umuy tsāmi'maqa, Christ.

¹¹ Pay umuñaqw pas suspavannihqa umuy tumalay'mani.

¹² Haqawa pavan nāhihtataqa hapi qahimuniwhitini; pu nāqahihtataqa hapi a'nō hīmuniwhitini.

Jesus Condemns Their Hypocrisy
(Mr 12.40; Lk 11.39-42, 44, 52; 20.47)

¹³ Nikañw is ohi uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! pi uma òveqatsit añqw moñwtunatyat aw sinmuy uhtsi'yuñwa; uma as qa aw yuñtakañw, aw yuñniqamuy qa nakwhantoyñaya.

¹⁴ Is ohi uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! uma koñnanalvutuy kīkiyamuy nawhki-lalwa; pu uma nawip'ew nānawakne',

sutsépyuaaykuyañwu. Paniq̄w hapi ōviy uma pas pavan qalomáyukuniwyaniqey aq̄w hoyta.

¹⁵ Is ohi, uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Pas pay uma hakiy umuhtuptionsiwniy aw tuptionsiwnyaniqe ōviy pātuwaqatsit, pu tūwaqatsit añ ahsupoq nankwusañwu. Noq̄w uma put aw tuyqawvayaq̄w, pam umuhpenihq̄e pas qalomáhintsakñwu. Noq̄w ōviy God nawus maskive q̄ōhit aq̄w put sivintoynani, umuhpenihq̄e hóyokiwtaqata.

¹⁶ Is ohi uma tūtsamyagam qapostalyagam! Oviy pi uma pañq̄aq̄wa: Hak lavayhte': Nam ilavayi God kīyat hin hūrs wúnuhq̄at pan wúnuni kite', pam soñawnen qa hinwat lavayhtiñwu. Nikañw kurs pam ilavayi it sikavalasivat God kīyat epnihq̄at an pasiwtani kite', pam nawus lavayiy kurs hin qa anhtini.

¹⁷ Uma ñasta wuwni'yūñqamu qapostalya! Ya himuwa pas pávanniq̄w ōviy'o? sen sikavalasiva? sen God kīata? Pi put kīat hapi sikavalasivat pas hihtatañwu.

¹⁸ Uma piw pan tūtutuqaynaya: Hak lavayhte': Nam ilavayi God kīyat ep hom'oyvihkat an pasiwtani, kite', pam soñawnen qa hinwat lavayhtiñwu. Nikañw hak lavayhte': Nam ilavayi hom'oyvihkat ep kuwahtiput an pasiwtani, kite', nawus pam lavayiy kurs hin qa anhtini.

¹⁹ Uma núanhihtu qapostalyagam! Ya himuwa pas pávanniq̄w ōviy'o? sen kuwahtipu? Sen hom'oyvihka? Pi pam hapi kuwahtiput pas hihtatañwu.

²⁰ Paniq̄w ōviy hom'oyvihkat akw öqalat lavayiy

pasiwnaqa piw kuwahtiput pep oyiwhqat akw pan lavayhtiñwu.

21 Piw God kiyat akw öqalat lavayiy pasiwnaqa piw God pep ki'taqat akw pan lavayhtiñwu.

22 Pu hak öveqatsit akw öqalat lavayiy pasiwnaqa hapi God moñw'atsvewayat akw pan lavayhtiñwu, pu put ep tsokiwtaqat akw'a.

23 Is ohi uma tutavot tütutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! uma pi umuh'uyiy añqw nēnevenit pakwút-sikivo sun oyit God aw noayañwu; nīkañw soq God tutavoyat pas pávanyaqat uma ayo yuykuya; uma sinmuy amuñem suan hin yukuyaniqey qe'toti; uma ñasta núokway'yuñwa; uma qa suan hinwisa. Uma as pávanyaqat tutavot añ ahsupoq hinwisnikañwo, pu it qa pas qatuvosnihqat añ pīwu.

24 Uma hihtu qapostalkahkañw tūtsamyaqamu! pas uma totophohyat öviy kūyit tsahk-wakinkahkañw, it himuvohkot pōlay'taqat kwukwú'ya.

25 Is ohi uma tutavot tütutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma kuyapkuyit, sen tsaqaptat övaqe-sa kwanw'ewakwnihqat anyuñwa, nīkañw soq hihta tukwhanayaniqey-sa tunatyawyuñwa, Pu uma qanamítuyqawi'yuñwu.

26 Um qapostal Pharisee-sino, um mohti uhkuyapiy ahsonñaqw kwanw'ewakwtaqw, pam övaqe piw kwanw'ewayni.

27 Is ohi uma tutavot tütutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma tütuamit qötsálwiwyuñqat anyuñwa. Pay as antsa

pi pam òvaqe lomasosniwa; noqw pi ahsonve sin-muy òqaam añ opom'iwyuñwa, pu sohsoy himu toyoy'eway'o.

²⁸ Noqw pan uma suovaam pay suan hinyuñqey nuhtumi namtaknaya; nikañw uma pan atsáy'kahkañw qa súanhinwisa.

*Jesus Predicts Their Punishment
(Lk 11.47-51)*

²⁹ Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma pi Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy amuñem tuamhqōlōt lomahinyuñqat yuykuya, pu añ hakimuy súanyuñqamuy haqe' tūam'iwyuñqat añ aw nukwánwsonilantotaqe,

³⁰ Pañqaqwañwu: Pas as itam itanamuy qatsíyamuy ep yēse', soon amumum Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qōqyani.

³¹ Yan uma Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qōqyaqamuy tímatnihqey nāsuhputsni'yuñwa.

³² Taay! Huvam umunamuy hihta yayhnayaqat aw antsatsnaa.

³³ Uma lölöqañhtuy amunyuñqamu, uma tsūtsu'tuy aniwnimatu! ya uma hin qōhit aqw maspiwyanigey añqw ayo nōñakni?

³⁴ Pantaqw òviy meh! Nu hapi umumi lavay'a'yatuy hōnani, pu suan wuwni'yuñqamuyu; pu tūtutuqaynayaqamuy nu umumi ayatani. Noqw haqawatuy uma qōqyani; pu haqawatuy nahoylehtsit aw múayani; pu haqawatuy uma umuhtsotsvalkiy añ a'nō wuvahtotani, nen añ aqwhaqami kitsókinawit pumuy okiwsahsanyani.

³⁵ Noq̄w God umuy hapi tukopani, sohsokmuy suan hinwisqamuy umunam q̄öq̄yaq̄at ahpiy'o, it súantaq̄at Abel q̄atsíyat ep'e, pu ańk yesqamuy p̄iwu, pu Barachias tiyat Zacharias yan m̄atsiwhq̄at q̄atsíyat ep'e. Ura uma God k̄iyat-nikańw pu hom'oyvihkat pumuy amuhtsave put n̄naya.

³⁶ Pas antsa nu umumi pańqawni: God pu' q̄atsívaptsiwyuńqamuy amumi sohsok it yantaq̄at ep n̄oyni.

Jesus' Love for Jerusalem
(Lk 13.34-35)

³⁷ Is ohi úmaa, Jerusalem ep sínomu! Is ohi umuńemi! Uma Tutuyq̄awhq̄at lavay'aymuyatuy q̄öyantotaq̄amu, pu umumi ayatiwyaq̄amuy tatatupq̄öyantotaq̄amu! Pas as nu hihsakishaq̄am umuy tsovalani, kowakowuhti timuy masay atpikaq̄e tańatańwuq̄at pan'i; noq̄w uma qa n̄anakwha.

³⁸ Meh! God umuhkiy pay tatamhta.

³⁹ Pi nu umumi pańqawni: Pay uma yahpiy haqahpiy soon inumi yórikyani. Nikańw ason hisat aw pituq̄w, uma pańqaq̄wani: Tutuyq̄awhq̄at natńwaniyat ań pitutoq̄a nam tayawintiwa, uma kitotani; nen pep pu' uma inumi piw yórikyani.

24

Jesus Speaks of the Destruction of the Temple
(Mr 13.1-2; Lk 21.5-6)

¹ Pu Jesus pańq̄w yamakt, God k̄iyat ańq̄w ahpiy'o; noq̄w put aw n̄anatuwnayaq̄am God k̄iyat ep ań k̄iwyuńqat put aw mahtaknayaniqe put aw öki.

² Noq̄w Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma sohsok it aň qa t̄ayuñwa? Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay nāt pas qa haqam i' owa nāp geniy epni. Pas sohsoy sahpukniwni.

Troubles and Persecutions
(Mr 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ Noq̄w pam tsomot Olivet epeq qatuq̄w, put aw nānatuwnayaqam pay nanalt put aw ökihqe aw pañqaqwa: Um itamuy āawnani: Ya ii hisat yaniwh-tini? Pu uñ hisat p̄ituniqat himu put tuawi'tani, pu qatsit sohtiniqata?

⁴ Noq̄w Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Uma tunatyaltotini; noq̄w qa hak umuy ūnatoynani.

⁵ Taq nāt kaysiwhqam inatñwaniy aw yankahkañw öke', pañqaqwani: Nu' hapi Christ kitotani, nen kaysiwhqamuy ūnatoynayani.

⁶ Pu uma nāqöyiwuy yāvaqnihqat nanvotyani, pu umuhhayhke' nāqöytaq̄w uma nanaptani. Nikañw uma qa hin unañwtotini. Pi pay pam pāvantaqa pas soon qe'ni. Nikañw pay hapi nāt qa pep so'ñwamiq p̄ituni.

⁷ Pi añqe' hihtuwat sinom hihtuywatuy sinmuy amumi wuñkuyamantani. Pu moñwtunaty suk̄w moñwtunatyat ehpewhimantani. Pu hāhaqe' tsönösqatsini, wukotuyhqatsini, pu tutskwa tayayaykuni.

⁸ Ii hapi hihihita kānanvotpit yayhniata.

⁹ Noq̄w sinom sohsoyam umumi qa suhtaq'ewyani, uma isinomniq̄w öviy'o. Noq̄w puma umuy okiwsahsanyat, umuy qöqyani.

10 Noq̄w pahsat pu kaysiwhqam tuptsiwniy añq̄w lasye', nānami qa suhtaq'ewyani. Noq̄w sūka sukw momñwituy aw mātapni.

11 Noq̄w kaysiwhqam hoñve', Tutuyqawhqat lavay'aymatnihqey atsáy'kahkañw kaysiwhqamuy ūnatoyñayani.

12 Ephaqam qaanhtipu tūwaqatsit añ ahsupoq kúrukiwmani, noq̄w ōviy kaysiwhqam nami'naiñway añ peveltotini.

13 Noq̄w pay yūmosa añ kuytaqa hapi ayo yámakni.

14 Noq̄w isinom tūwaqatsit añ ahsupoq it lomat-uawit yuaatotaq̄w, sinom sohsoyam nanaptani. Noq̄w pep pu' so'ñwamiq pítuni.

The Awful Horror

(Mr 13.14-23; Lk 21.20-24)

15 Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat Daniel yan lavayhti: Hak nuhtsel'ewaynihqa tūkiqötaniqa wunuptuni. Añ tūñwantaqa māmatsni. Noq̄w ōviy ason uma put God kīyat pas himunihqat ep wūnuhqat aw yōrikyaq̄w,

16 Pep pu' ima Judeat añ yesqam tuhtukwimi q̄ watqani.

17 Pu i' hak kits'oveq̄nihqa pañq̄w hāwe', nawus soon hihta ōviy ahpami papkini, sūwayaniqe ōviy'o.

18 Pu i' hak pasve hinnuq̄qa soon yuwsiy ōviy kīmini.

19 Noq̄w hisat aw pituq̄w, pep hapi pu' haqawat añ nō'yiwyuñqamuy, pu yōyoñnayaqamuy kurs hin watqaniqamuy amuñem pas is óhini.

20 Noq̄w pas pay okiw uma qa t̄ömö' watqaniqey õviy Umunay aw t̄uviñlalwani, piw qa nasuñwintalõnnit ep'e.

21 Taq pep aw pituq̄w, qaan'ewakw k̄anavotpini, pas t̄uwaqatsit hisat yukiltiqat añq̄w pew pahsavo qa hisat pan hiniwhtiqat pan'i, pas qae, piw soon hisat p̄apu paniwhtini.

22 Noq̄w as talõñwintiwhqa qa pelvotiq̄w, soon hak ayo yámakni. Noq̄w pay hapi Tutuyq̄awhqat namoramuyatuy amuñem tunatyat ahpiy pam pelvotini.

23 Pep pu' ason kurs hak umumi, Meh, yep Christ kitaq̄w, sen Ayamo, kitaq̄w uma qa t̄ütuptsiwani.

24 Taq nāt hakim Christ-nihqey nātsokani'yunqam m̄ataq̄totini; pu Tutuyq̄awhqat lavay'aymatnihqey nātsokani'kahkañw hoñvani, qa p̄umayakañwo; nen h̄ihihta k̄atatayhpit hihta tuawi'taqat hintsatskani, pas qaõwihintaniq̄w õviy kurs as hin pasiwtaniq̄w hikis pi añ Tutuyq̄awhqat namoramuyatuy ūnatoyñayani.

25 Noq̄w meh, uma hapi pay nanapta, ispi nu añwu pay umuy put āawnaq'õ.

26 Paniq̄w õviy kurs puma umumi Meh, taq pam qayēsiwhpuve qatu, kitotaq̄w, uma qa awhaqamiyani; sen Meh, pam yūpaveq qatu, kitotaq̄w, uma qa t̄ütuptsiwani.

27 Pi hōpaq talwihpiki tēveñehaqami m̄ataq̄tiñwu; noq̄w pay hapi pantani hisat Nu, Sinot Tiat, p̄ituniq'õ.

28 Pi haqam himu mokput tokoatniq̄w, pañso wiwsokt tsovaltiñwu.

The Coming of the Son of Man

(Mr 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ Noqw pahsat put kãnavotpit atsve āpiy pay tãwa qa tãlawvani, pu mūyawuy añqw qa talni, pu sōtu tokpelat añqw lõhõhõykuni, pu õvaqe hĩhimu õqala tayayaykuni.

³⁰ Noqw pahsat pu himu tokpelat epeq mãsiltini, nuy Sinot Tiyat pítuniqat tuawi'taniqee. Noqw pahsat pu tūwaqatsit ep sohsoyam nanāpwat sinom tsaykitani; noqw pu Nu, Sinot Tiat, õqalat yankañw, qaan'ewakw son'iwkañw, õvaqe õomawhtuy akw hawtoqw, puma nuy tutwani.

³¹ Noqw itõtõqpi a'nõ tõqtiqw, nu ihoñviaymuy añqe' ayatani; noqw puma inamoramuy tūwaqalvoqhaqami yesqamuy nãnan'ivaqw tsovalayani.

The Lesson of the Fig Tree

(Mr 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² Taay, kurs uma nõnvospaltsokit hihta tuawi'taqat nanaptani. Put nantaqaat palmokte' sãkwawsate', nahpi'wisq, kurs tal'añwhayiñwtiqat uma nanaptañwu.

³³ Noqw pan hapi uma sohsoq iit hihta aw yórikye', soon pas nu hisat pítuniqat uma nanaptani. Pep hapi nu soñawnen hõtsíwhpeq wúnuhqat uma nanaptani.

³⁴ Pas antsa nu umumi pañqawni: Soon nãt ima sinom tūtuwayaqw, pay ïi sohsoy yaniwhtini.

³⁵ Pay tokpela, pu tūwaqatsi tūwayani; nikañw ilavayi hapi pas soon tūwayani.

No One Knows the Day and Hour

(Mr 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36)

³⁶ Nikañw hisat aw pítuniqat, pu haqe' qalaw-maqwhaqamniqat hapi qa hak navoti'ta. Pas qae, òveqatsit ep hoñvia'yam hikis qa navoti'yuñwa. Pas Ina nāla put navoti'ta.

³⁷ Noqw ura Noet qatsíyat ep hin hiniwhtiqtat pay hapi piw pantani hisat Nu, Sinot Tiat pítuniqat ep'e.

³⁸ Pay ura nāt qa pātsikq, sinom nōnova, pu hīhikwya; nōmalalwa, pu puwsuñwlalwa, hisat Noet pākihut aqw pákihqat aw pahsavoo.

³⁹ Nihqe puma qanavoti'yuñqe pātsikq, puma sohsoyam súlawhti. Noqw pay piw hapi pantani hisat nu' Sinot Tiat pítuniqat ep'e.

⁴⁰ Pep pu' hakim lōyöm haqam pasveni; suhka wīkiwhq, suhka akwsiñwni.

⁴¹ Pu hakim lōyöm wuhtit númantani; suhka wīkiwhq, suhka akwsiñwni.

⁴² Pantaqw òviy uma tunatyawyuñwni, taq Umuhtutuyqawhqa hisat pítuniqat uma qa navoti'yuñwa.

⁴³ Noqw uma it navoti'yuñwni: Pi as ki'taqa uyiñwut hísatniqw pítuniqat navoti'te', soon qa tūwalani, nen soon put kīyat haqe' aw pákiniqw pam pánani.

⁴⁴ Paniqw òviy uma pās moñwvas'iwyuñwni; taq uma nāt qa pan wūwantotaqw, nu', Sinot Tiat pítuni.

The Faithful or the Unfaithful Servant

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ Taa. Ya hak haqam hihta añ suan hinmaqa suan wuwni'taqa tumal'aya? Put hapi moñwi tumalsuñwamuyatuy amumi moñwtapq, pam pumuy añsakis tunōshuylawni.

46 Kurs moñwi hisat ahoy pite', put nāt suan tumalay'maqat aw yorikq, pam hahlayhpit epni.

47 Pas antsa nu umumi pañqawni: Put moñwíat pas soon put qa sohsok hihta himuy aw moñwtapni.

48 Nikañw kurs as pam tumal'aya qahopinen, pam unañwpeq pañqawni: Imoñwi pítuniqey pas nāt haqami tavi'ma, kítani.

49 Nen pu' tumalsuñwamuy wuvahtivakañw, pu honaqkuyit akw hōnaq'iwyuñqamuy amumum tūmoykañw, pu hīhikwini.

50 Pu pam qa hin pan wūwankañw, moñwiy qa nuhtay'taqw,

51 Pam pite' put pavan pas a'nō sivintoynani. Noqw pam nawip'ew hinyuñqamuy amumum nātuwiwni. Pep a'nō tsaykitiwini, pu tama ñuritiwini.

25

The Parable of the Ten Girls

1 Pahsat pu òveqatsit añqw moñwtunatyā hakimuy pakwtñiqamuy mámanhtuy amuntani. Puma wi-hqōhiy òmahtota, möönañwhtiniqat ahsawvawisa.

2 Noqw pumuy amuñaqw tsívotñiqam wuwni'yuñqw, pu tsívotñiqam qa wuwni'yuñwa.

3 Qa wuwni'yuñqam wihqōhi'wiskahkañw, tövukuyit qa maskay'wisa.

4 Noqw wuwni'yuñqam wihqōhi'wiskahkañw, tövukuyit hihta añ kūyi'wisa.

5 Noqw möönañw nawutsnaqw, puma sohsoyam puwso'qe tokva.

6 Noqw suhtokihāq hak a'nō pañqawu: Meh, möönañw añq'ö, huvam ahsawvawisaa.

⁷ Pahsat pu puma mamant sohsyam hoñvaqe, wihqöhiy aw hintsatsna.

⁸ Noqw qa wuwni'yuñqam wuwni'yuñqamuy amumi pañqaqwa: Itamuy umuhtövukuyiy añqw maqayaa, taq itahwihqöhi tōkiwwisa.

⁹ Noqw wuwni'yuñqam lavayhtotiqe pañqaqwa: Sóoni, taq ka itamumi nan'ivo qa aptsiwtani, tis pi uma huhyayaqamuy amumiye', nennem tuiyani.

¹⁰ Noqw pumuy nāt tuiwisq möönañw pitu; noqw ima moñwvas'iwyuñqam put amum nāñuiwniqat ep nōviwhqat aw yuña, noqw ihpoq uhtsilti.

¹¹ Atsve pu' mimawat mamant piw tuwat ökihqe, pañqaqwa: Moñwi, Moñwi, itamuñem hötaa.

¹² Noqw pay pam lavayhtiqe pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Nu umuy hakimuy qa tuwi'ta.

¹³ Yantaqw öviy uma tunatyawyuñwni, pi uma hisat talönvaqat, pu haqe' qalawmaqwu nu' Sinot Tiat pítuniqat qa navoti'yuñwa.

The Parable of the Three Servants
(Lk 19.11-27)

¹⁴ Pi nu hakiy haqami yāvoqnihqat antani. Pam hak tumal'aymuy wāñwayhqe, amumi hihta himuy noa.

¹⁵ Nihqe sukw aw tsivót-sikip sōmorit sīvat oya, nit pu sukw aw lōp sōmorit sīvata, nit pu sukw aw sūp sōmorit sīvata, hin nanāpwat akw moñwvástotiniqat pan pakwāmna; nit pahsat pay haqami nakwsu.

¹⁶ Pahsat pu i' tsivot-sikip sōmorit sīvat ömahtaqa ahpiynihqe, put akw huhyaqe, put aw tsivót-sikip sōmorit sīvat hóyokna.

17 Pu i' lōp sōmorit sīvat ömahtaqa piw put anhtiçe, lōp sōmorit sīvat put aw hōyokna.

18 Noqw pu sūp sōmorit sīvat ömahtaqa ahpiynihçe, tutskwave hañwat, pañsoq moñwiý sīvat tupka.

19 Pu ahpiy wūyavotiqw, pumuy moñwíam pítuhçe, pumuy amumi put ep pohta.

20 Noqw öviy i' tsivót-sikip sōmorit sīvat ömahtaqa pítuhçe, piw tsivót-sikip sōmorit sīvat kívahçe, pañqawu: Moñwi, ura as um tsivót-sikip sōmorit sīvat inumi noa, noqw meh, nu put aw tsivót-sikip sōmorit sīvat hōyokna.

21 Noqw put moñwíat aw pañqawu: Um súanhti, um lolma qa paysoq hintsakqa tumal'aya, um tsa' tuwanit ep qa paysoq hintsaki. Noqw öviy nu uñ pavan wūhaq tuwanit aw moñwtapni. Um uhmoñwiý amum hahlayni.

22 Pu tuwat i' lōp sōmorit sīvat ömahtaqa pítuhçe aw pañqawu: Moñwi, ura as um lōp sōmorit sīvat inumi noa; noqw meh, nu lōp sōmorit sīvat put aw hōyokna.

23 Noqw put moñwíat aw pañqawu: Um súanhti, um lolma qa paysoq hintsakqa tumal'aya; um tsa' tuwanit ep qa paysoq hintsaki. Noqw öviy nu uñ pavan wūhaq tuwanit aw moñwtapni. Um uhmoñwiý amum hahlayni.

24 Pahsat pu i' sūp sōmorit sīvat ömahtaqa pítuhçe, pañqawu: Moñwi, nu ūmi navoti'taqw, um a'nō unañway'ta; nihçe um haqam qa uyht ep hōqñwu, pu haqe' poshumit qa tsalakin'uyht añ hihta tsovalañwu.

25 Noqw nu uñ mamqasçe, öviy ahpiynihçe,

uhsivay tutskwave tupka; noqw meh, yep uhsiva.

²⁶ Noqw put moñwíat lavayhtige put aw pañqawu: Is okiw um hak qahopi, naöntumal'aya! Pas as um inumi navoti'taqw, nu haqam qa uyht ep höqñwunikañw, pu haqe' poshumit qa tsalakin'uyht pañ tsovalañwu.

²⁷ Himu pi um sivat aw tunatyawyuñqamuy amumi isivay óyanikañwo; noqw nu hisat pite', isivay ep sivit enañ ömahtani.

²⁸ Pahsat pu tumal'aymuy amumi pañqawu: Huvam sivat nawhkiyaa, nen pakwút-sikip sōmorit himuy'taqat put maqayaa.

²⁹ Pi hakiy himuy'taqat aw himu noiwmantani, noqw pam hihta nihti'tamantani; nikañw hihta öwihimuy'taqw, hikis pam put nawhkiwni.

³⁰ Pu uma it ñasta apit tumal'ayat ihpo qatālat awhaqami tūvayani; pep tsaykitiwni, pu tāma ñuritiwni.

The Judgment of the Nations

³¹ Ason nu' Sinot Tiat sohsokmuy ihoñvia'yamuy tsamkañw, lolma tālawñway'kañw pite', pep pu' nu pas kaptsi'tiwkañw, imoñw'atsveway ep qatup-tuni.

³² Noqw sohsoyam hihtu nanāpwat sinom in-utpipo tsovaltini; noqw nu pumuy pep nāhoy tsīkani, lālayhqa kanelmuy kakapirstuy amuñaqw tsīkañwuqat pan'i.

³³ Nen nu kanelmuy iputvaqewat óyani, pu kakapirstuy isuyvaqewata.

³⁴ Nen nu iputvaqewat tsovawtaqamuy amumi pañqawni: Huvam pewyaa, Inay añqw hahlay-waqamu; nen uma umuhmoñwiw umeñem hihta

na'sastaqat makiwyani, tūwaqatsit hisat yukiltiqat añaqaw umuñem na'sastiwhqat put'a.

³⁵ Pi ura nu tsōnmokiwtaw, uma nuy nopnaya; nu pānaqmokiwtaw, uma nuy hikwnaya; nuy kurs hákiyniqw, uma nuy pās taviya;

³⁶ Nuy qa yuwsitaq, uma nuy yuwsinaya; nuy tūtuyhq, pu sivikive pakiwtaw, uma nuy pohtaya.

³⁷ Pahsat pu ima suan hinyuñqam lavayhtote', pañqawani: Moñwi ya hisat uñ tsōnmokiwtaw, itam uñ tutwaqe nopnaya; uñ pānaqmokiwtaw, itam uñ hikwnaya?

³⁸ Ya hisat um kurs hákiyniqw, itam uñ tutwaqe pās taviya, uñ qa yuwsitaq, uñ yuwsinaya?

³⁹ Pu ya hisat um tūtuyhq, pu sivikive pakiwtaw, itam uñ tutwaqe uñ pohtaya?

⁴⁰ Noqw nu lavayhte', amumi pañqawni: Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay uma imuy itupkomuy amuñaq w hihtawat sushin'ewakw aw pan unañwtapye', uma inumi unañwtapyañwu.

⁴¹ Pahsat pu nu imuy isuyvaqewat tsovawtaqamuy amumi pañqawni: Huvam inuñaq w ahpiyaa, uma God itsivuyat akw nankiwakw hinhtotiqamu. Qōhit qa tsohtso'ñwuqat aqw uma maspiwyani, it qōhit Nukpanat énem-nikañw pu hoñviaymuyatuy amuñem na'sastiwhqat aqw'a.

⁴² Pi ura nu tsōnmokiwtaw, uma nuy qa nopnaya; nuy pānaqmokiwtaw, uma nuy qa hikwnaya.

⁴³ Ura nu kurs hákiyniqw, uma nuy qa pās taviya; qa yuwsitaq, uma nuy qa yuwsinaya; nuy tūtuyhq, pu sivikive pakiwtaw, uma nuy qa pohtaya.

⁴⁴ Pahsat pu puma tuwat lavayhtote',

pañqawani: Moñwi, ya hisat um tsönmokiwtaqw, pu pānaqmokiwtaqw, sen kurs hákiyniqw, sen qa yuwsit'atqw, sen tütuyhq, sen sivikive pakiwtaqw, itam uñ tutwakañw ūmi qa unañwtapya?

⁴⁵ Pahsat pu nu lavayhte', amumi pañqawni: Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay uma imuy amuñaqw sushin'ewakw aw qa unañwtapye', uma inumi qa unañwtapyañwu.

⁴⁶ Noqw ima hapi sivihpit sūtsepniqat aqwyani; noqw suan hinwisqam qatsit qaso'taqat awyani.

26

The Plot against Jesus (Mr 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Noqw Jesus yan lavaiy yúkuhqe, pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu;

² Uma navoti'yunqw lötök hapi ura amutsva-yūmosanihqat ep nōviwniqat aw pítuni. Noqw ep hapi nu' Sinot Tiat momñwituy amumi mātaviwhq, puma nahoylehtsit aw nuy muayani, kita.

³ Noqw ephaqam hakim pavansinom hakiy Caiaphas kiyat ep tsovalti, God awwat susmohpeq moñwit kiyat ep'e-ímaa: God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu tutavot tutuqaynayaqam-niqw, pu sinmuy amuñaqw wukw'a'yamu.

⁴ Nihqe hin as puma nanauyve Jesus nuaye' nīnayaniqey pavasiwnaya.

⁵ Nit pay pañqawna: Pay qa nōviwhqat epni, taq ka sinom qaunánwtalawvayani.

Jesus Anointed at Bethany
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Noqw Jesus Bethany ep hakiy tokoplelet tūtuyñwuqat Simon kīyat epniqw,

⁷ Pumuy nōnovaqw, hak wuhti wihkuyit kwañwáhovaqtuqat a'nō hihkay'taqat hihta añ kūyiwtaqat yawkañw ep paki, wikorot hihta owat alabaster añqw yukiwtaqa añ kūyiwtaqata; nihqe wikorot yōhaqe, Jesus qötöyat aw wihkuyit wūta.

⁸ Noqw Jesus aw nánatuwnayaqam aw yórikyaqe, qayan unañwtotiqe pañqawwa: Ya i' wihkuyi hinoqw paysoq hovalniwa?

⁹ Añwu ka as pam wūhak ōviy huyiwe', añ ōkiwyuñqamuy amumi noiwnikañwo.

¹⁰ Noqw Jesus hiñqawaqat navoti'taqe, ōviy pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw wuhtit unañwmokintota? Pam inumi lolmat tumalta.

¹¹ Uma pi pay ōkiwyuñqamuy sutsep oyi'yuñwa; nīkañw uma nuy qa sutsep tavi'yuñwni.

¹² Pam nuy ásnaniqe ōviy it wihkuyit itokoy aw wūta, nuy tūamiltiniqat ōviy'o.

¹³ Nu umumi pas antsa pañqawni: Tūwaqatsit añ ahsupoq haqam i' lomatuwawi yuaatiwhq, pep i' wuhti yep hinhtiqw pam piw yuaatiwni. Sinom it akw put u'ni'yuñwni.

Judas Agrees to Betray Jesus
(Mr 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Pahsat pu pakwt lōq sihkay'taqam put aw nánatuwnayaqamuy amuñaqw suhka, Judas Iscariot yan mātsiwhqa, God awwat mohpeq momñwituy amumii,

15 Nihqe amumi pañqawu: Ya uma nuy hihta maqayani, nu put umumi mātapq'ö? Noqw puma sunat pakwt sihkay'taqat qötsásivat put maqayaniqey aw pasiwnaya.

16 Noqw pahpiy pu' pam put amumi mātapniqey qenihevi'ta.

*Jesus Eats the Passover Meal with His Disciples
(Mr 14.12-21; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)*

17 Noqw qapeken'oyvut pölavikit nōviwniqat sūs talōñni'taqw, Jesus aw nánatuwnayaqam put aw ökihqe aw pañqaqwa: Ya itam haqam aw hintsatsnaqw, um pep ura Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwniqat nösniqey nāwakna?

18 Noqw pam pañqawu: Uma kīminen it hakiy tāqat aw pañqawni: Tūtutuqaynaqa yan lavayhti: Ituwaniy aw pitu. Noqw nu as uhkiy ep amutsva-yūmosanihqat ep nōviwniqat inumi nánatuwnayaqamuy amumum nösni.

19 Noqw löyöm put aw nánatuwnayaqam awnihqe, Jesus amumi hin tutaptaqat anhti; nihqe puma ura Amutsva Yūmosanihqat ep hintsatskiwhqat pās aw hintsana.

20 Noqw tapkiqw, pam pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy amumum tunösvoñat aw qatuptu.

21 Noqw pumuy nōnovaqw, pam pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Uma haqawa nuy momñwituy amumi mātapni.

22 Pahsat puma pas qahahlayhtotiqe, nanāp put aw pañqaqwa: Tutuyqawhqa, ya nu'ni?

²³ Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Inumum tsaqaptat aqw may morstoynaqa hapi nuy momñwituy amumi mātapni.

²⁴ Pi tutuveni Sinot Tiyat hin lalvayhqat nu pan yep qatsit añqw ahpiyni. Noqw pay i' hak momñwituy amumi nuy mātapniqat eñem pas is óhini. Pay pi as tatam pam qa tihtihq put eñem lolmani.

²⁵ Noqw i' Judas put momñwituy amumi mātapniqa lavayhtiqe pañqawu: Tūtutuqaynaqa, ya nu'ni? Noqw Jesus put aw pañqawu: Um súañqawu.

The Lord's Supper

(Mr 14.22-26; Lk 22.15-20; 1 Co 11.23-25)

²⁶ Noqw pumuy nōnovaqw, Jesus pōlavikit kwusut, put ep hahlayhtit, yoñoytat, aw nánatuwnayaqamuy put huytat pañqawu: Huvam it ómahtote' nōnósaa; i' hapi itoko.

²⁷ Pu pam kuyapkuyit kwusut, ep hahlayhtit, pumuy amumi put tavi, nihqe amumi pañqawu: Uma sohsoyam it añqw hikwyani.

²⁸ I' hapi iuñwa; pam kaysiwhqamuy amuñem puhuvasiwnit pasiwnaniqe munvaniwa, pu pumuy qaanhtipuyamuy ayo yúkuniqee.

²⁹ Nikañw nu umumi pañqawni: Pas nu soon yep qatsit ep ovauyit aniwniyat añqw hikwni. Nikañw qatsit nātoniqat aw pituqw, Inay moñwtunatyayat ep nu umumum puhuovavalat añqw hikwni.

³⁰ Noqw puma tayawinpit tawlalwat, pañqw nōña, Olivet tsomot aqwyaniqee.

Jesus Predicts Peter's Denial

(Mr 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pu tōkilat ep uma sohsoyam inutsviy unañwso'ni; pi ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat yan put eñem pēna. Nu kanelmuy tumalay'taqat nīnani; noqw kanēlom ahtsavalni, yan'i.

³² Nīkañw ason nu ahoy tātaye', añwu pay umuh-savo Galileet aqwni.

³³ Noqw Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Pay nāmahin sohsoyam utsviy unañwso'q, pas nu' soon panhtini.

³⁴ Noqw Jesus put aw pañqawu: Nu ūmi pas antsa pañqawni: Pay pu' tōkilat ep nāt taqakowāko qa tōqtiqw, um nuy qa tuwi'taqey pāyis pañqawni.

³⁵ Noqw Peter put aw pañqawu: Nāmahin pi nu umum mokni nu un' qa tuwi'taqey pas soon pañqawni. Noqw sohsoyam Jesus aw nānatuwnayaqam put an lavayhtoti.

Jesus Prays in Gethsemane

(Mr 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Noqw pam pumuy tsamkañw, haqami Gethsemane yan mātsiwhqat aw pitu, nihqe pam pumuy amumi pañqawu: Uma hāk inuhsavo yep yesq, nu ayohaqaminen Inay aw nāwaknani.

³⁷ Pu pam Peter-nit, pu Zebedeet tiyotimuy-atuy tsamkañw, ahpiynihqe, pahsat pu pas qa hahlay'iwmakañw, pavan putuiwma;

³⁸ Nihqe pumuy amumi pañqawu: Pas iunañwa qahahlayi, pas mómokqat pan'i. Uma hāk yepye', inumum tunatyawyuñwni.

³⁹ Pu pam ahpiy híhin yūmonit, pep tayway aqw tutskwani yēvat, nāwaknaqe pañqawu: Taay, Inaa, kurs pay hin pasiwtaniqw, pay i' kānavotpi inuhpiy

ayoni. Nikañw pay qa nuy hin nāwaknaqw pantani; pay uhtunatyā antani.

⁴⁰ Pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amuminihqe, pumuy tokqamuy tuwa; nihqe Peter aw pañqawu: Is ohi! Ya pas uma soon tāwat añqe' sūs qōniltiqat pahsavo inumum tunatyawyuñwini?

⁴¹ Uma tunatyawkahkañw nānawaknani, nen qa unaheviwyani. Pay as hakiy tunatyāat pas antsa su'qawtañwu; noqw pay tokoat nānahtsovi.

⁴² Pu pam pañqw ahpiynihqe, nāwaknaqe pañqawu: Kurs i' kānavotpi pas soon inuhpiy ayoniniqw, nuy put añ kuyvaniqat um pan nāwaknaqw, pay nam uhtunatyā antani.

⁴³ Pu pam amumi pituqw, pay piw tōka, pumuy pōsiam putuiwyuñqw ōviy'o.

⁴⁴ Noqw pam pumuy mātapt, piw ahpiynihqe, pāyisni'makañw nāwaknaqe, pay piw án lavayhti.

⁴⁵ Pahsat pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amuminihqe, amumi pañqawu: Pay pi uma tōke', nānasuñwnani. Pay aw pitu; noqw nu' Sinot Tiat qaanhinwisqamuy amumi mātaviwini.

⁴⁶ Huvam hoñvaa; itam áñwuyani; meh, nuy momñwituy amumi mātapniqa pitu.

The Arrest of Jesus

(Mr 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Noqw nāt pam yuaataqw Judas, imuy pakwt löq sihkay'taqamuy amuñaqw suhka pitu; noqw sinom qaan'ewakw hintaqam sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'kahkañw put amum öki, God awwat mohpeq momñwit-niqw pu sinmuy amuñaqw wukw'a'yam pumuy ayatotaq'ö.

48 Noq̄w i' hak pumuy amumi put mātapqa pumuy amumi pañqawu: Nu hapi hakiy tsohtsonaqw, pam hápini. Uma put hūrs ũuayani, kita.

49 Nit pahsat pay pam Jesus awnihqe aw pañqawu: Tūtutuqaynaqa, kitat put tsohtsona.

50 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Ikwatsi, ya um hinoq̄w añqö'? Pahsat pu puma Jesus awyaqe, put hūrs ũuaya.

51 Noq̄w meh, imuy Jesus ámumyaqamuy amuñaq̄w haqawa sipwuvahpi'kañw, put aw yohtokqe, put hórok̄nat, God awwat sus mohpeq moñwit tūwikiyat aw sáviknaqe, naqvuyat ayo tuku.

52 Noq̄w pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Uh-sipwuvahpiy tukpuyat aqw pánaa; taq hakim sipwuvahpit akw hintsatskaqam sipwuvahpit akw súlawhtotini.

53 Nuy pan Inay aw tūviñtaq̄w, pam āpiy pay pakwt löq̄ sihkay'tasikip sōmorit amuhpenihqe hóyokiwtaqamuy hoñviaymuy inumi óyani. Ya um it pēvewna?

54 Nīkañw kurs nu panhtiniq̄w, tutuveni hin aw antsaniwni?

55 Noq̄w pahsat pu Jesus sinmuy amumi pañqawu: Ya uma hakiy uyiñwut awyaqe õviy pas piw sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'kahkañw nuy ũuawisa? Ura nu nāqavo God kīyat ep tūtutuqaynaq̄w, uma nuy qa ũuaya?

56 Noq̄w Tutuyqawh̄qat lavay'aymuyatuy pēniam soon qa antaniq̄w, õviy sohsoy īi yaniwhti. Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam sohsoyam put tatamhtotat watqa.

Jesus before the Council

(Mr 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Noqw Jesus nuayaqam God awwat susmohpeq moñwit, Caiaphas yan mätsiwhqat, aw put wikya. Noqw tutavot tütutuqaynayaqam-niqw pu wukw'a'yam piw pep tsovawta.

⁵⁸ Noqw Peter yāvaqw Jesus añk hinma, God awwat susmohpeq moñwit kīyat aw pahsavoo; nihqe hoñvia'yatuy amumum ihpovewat qatuptu, hin hintaniqat yórikniqee.

⁵⁹ Noqw ima God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu wukw'a'yat-niqw, pu sohsoyam pep tsovawtaqam Jesus nīnayaniqey anyuñwa; nihqe öviy as put hihta atsátoynayaniqey hevi'yuñwa,

⁶⁰ Nihqe qa hihta tutwa. Pi as kaysiwhqam put hihta atsátoynayaniqe ökikañw, qa sun lavayhtoti. Noqw nawis'ew hakim löyöm put hin atsátoynaniqe pitu;

⁶¹ Nihqe pañqawu: I' hapi pañqawu: Nu God kīyat sahpuknat, pāyis tālat añ ahoy put aw yúkuni, kita.

⁶² Pu God awwat susmohpeq moñwi wunuptuqe, put aw pañqawu: Ya pay um qa hin it ep lavayhtini? Ya ima hihta uhpewi yuaata?

⁶³ Noqw pay Jesus qa hiñqawu. Noqw God awwat susmohpeq moñwi lavayhtiqe, put aw pañqawu: Nu hapi ūmi pas pañqawni: Um pas God Qátuhqat atpip itamumi súañqawni: Ya uma pas antsa Christ God Tíata, i' moñw'asi'taqa?

⁶⁴ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay um súañqawu. Noqw nu ūmi pañqawni: Yahpiy pu'

nu Sinot Tiat Sus'öqaltutuyqawhqat putvaqewat qatuptuni, pu tokpelat añ òomawhtuy akw nu hawhtoqw uma inumi yórikyani.

⁶⁵ Pahsat pu God awwat susmohpeq moñwi itsivutiqe, yuwsiy tsikat pañqawu: Pam Hakiy pas kaptsiwhqat aqw qalomáhiñqawuy! Ya hi-noqw pas piw nāt hak hin yuaatani? Meh, uma qalomálvayhtiqw aw tūqayyuñwa.

⁶⁶ Uma hin wūwaya? Noqw puma lavayhtotiqe pañqawa: Pam mokiwuy hihkay'ta.

⁶⁷ Pahsat pu puma put taywami töhtota, pu may pölölni'kahkañw wuvalalwa; noqw pētu mapqölöy akw put wuvalalwakañw,

⁶⁸ Aw pañqawa: Taay, um Christ, um itamuy āawnani, Ya hak uñ wuvahta?

Peter Denies Jesus

(Mr 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Noqw Peter moñwkit ihpaq tukwñöyakiwtaqat ep qatu; noqw hak māna tumal'aya put aw pítuhqe, aw pañqawu: Um pi piw Jesus Galilee añqwnihqat ámuma.

⁷⁰ Noqw pam sohsokmuy amutpik qa nakwhaqe pañqawu: Kurs um hiñqawlawu.

⁷¹ Pu pam tuhööt aw yamakq, piw suhka māna put túwahqe, pep yesqamuy amumi pañqawu: I' pi piw Jesus Nazareth añqwnihqat ámuma.

⁷² Noqw piw pay pam qa nakwhaqe, pas öqalat lavayit akw pañqawu: Pay nu pas put tāqat qa tuwi'ta.

⁷³ Pu ahpiy hihsavoniqw, put aqlaq hoñqam Peter awyaqe aw pañqawa: Pay pi um pas suyan piw

pumuy amumuma, ōviy pi uhlayiy un̄ suhput-sni'ta.

⁷⁴ Pahsat pu Peter pas öqalat lavayhtiqe pañqawu: Pay nu pas put tāqat qa tuwi'ta, kita. Noqw pahsat pay taqakowāko töqti.

⁷⁵ Noqw Peter Jesus lavayiyat u'na; ura pam put aw pañqawu: Nāt taqakowāko qa töqtiqw, um pāyis nuy qa tuwi'taqey pañqawni. Nihqe pam pañqw yamakqe, nāp hin nāvak'öyna.

27

Jesus Taken to Pilate

(Mr 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Noqw qavoñvaqw, sohsoyam God awwat mohpeq momñwit, sinmuy amuñaqw wukw'aymuyatuy amumum Jesus ankiwakw yuaatota, put nīnayaniqee.

² Noqw puma put somyaqe, pahpiy wikyaqe, pep tutskwat aw moñwit, Pontius Pilate yan mātsiwhqat, aw put noaya.

The Death of Judas

(Acts 1.18-19)

³ Pahsat pu Judas, momñwituy amumi put mātapqa, Jesus tūviwhq pan yórikqe pi ason qa-hahlayhtiqe, God awwat mohpeq momñwituy amumi-nikañw pu wukw'a'yamuy amuminihqe, sunat pakwt sihkay'taqat qötsásivat ahoy kivaqe,

⁴ Amumi pañqawu: Pas kurs nu hakiy qa hihta ep hinhtiqat umumi mātapqe qaanhti. Noqw puma pañqaqwa: Noqw hinhtini? Pam pi pay uhpee.

⁵ Noqw pam God kīyat ep qötsásivat tsálaknat, ahpiynihqe, haqam nāhaya.

⁶ Noqw God awwat mohpeq momñwit qötsásivat an pohpoñaqe pañqawa: Itam sivatatañpimi q put tañatote', qa súanhtotini, taq ura itam hakiy qatsíyat put akw tuiya.

⁷ Nihqe puma put yuaaykuyaqe, haqe' tutskwat Tsaqavotlawhqat Tutskwaat yan túñwantiwhqat sívat akw tuiya, pep hakimuy qa pep sinmuy òoyyaniqe òviy'o.

⁸ Noqw òviy pam tutskwa Unwat akw Tuiwhpu nāto yan túñwantiwa.

⁹ Noqw yan hapi Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jeremyt lavaiyat aw anhti; ura pam pañqawu: Pu puma sívat òmahtota, it pakwt sunat sihkay'taqat qötsásivat hakiy qatsíyat ep sisviyaqeyu. Pan hapi ima Israel-sinom put qatsíyat hihkatoynaya.

¹⁰ Nihqe put akw hakiy tsaqavotlawhqat tutskwayat tuiya, Tutuyqawhqa inumi hin tutap-taqat pan'i. Yan ura pey'ta.

Pilate Questions Jesus

(Mr 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Noqw Jesus pep tutskwat aw moñwit atpip wunuwta. Noqw moñwi put túviñtaqe aw pañqawu: Ya um Jew-sinmuy moñwiamu? Noqw Jesus put aw pañqawu: Um súañqawu.

¹² Noqw God awwat mohpeq momñwit-niqw pu wukw'a'yam put hin nēveltoynayaqw, pam qa hiñqawu.

¹³ Pahsat pu Pilate put aw pañqawu: Ya ima hihsa' hihta un tsotskanayaqw, um qa navota?

¹⁴ Noqw pay pas pam qa hiñqawu. Noqw òviy moñwi put ep pas hin kurs wūwa.

Jesus Sentenced to Death

(Mr 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

¹⁵ Noqw put nōviwhqat aw pituqw moñwi sinmuy amumi hakiy sivilawhqat mātapanwu, hakiy nānawaknaqw put'a.

¹⁶ Noqw piw ép puma hakiy pas qahopímataknihqat sivivani'yuña, hakiy Barabbas yan mātsiwhqata.

¹⁷ Noqw öviy puma sumitsovaltiqw, Pilate pumuy amumi pañqawu: Ya nu hakiy umumi mātapaniqat uma nānawakna-sen Barabbas, sen it Jesus, Christ yan tūñwantiwhqata?

¹⁸ Suyan pi puma qatsutsúyhqe öviy put aw Jesus noayaqw, pam mātsi'taqe öviy pañqawu.

¹⁹ Noqw pam Jesus eñem hin yúkuniqey wūwankañw, moñw'atsveway ep qatuqw, put nōmaat put aw hakiy ayataqe pañqawu: Um put tāqat súantaqat qa aw hintsakni; taq nu tōki tūmoklawhqe, put atsviy hīhihta kānavota.

²⁰ Noqw God awwat mohpeq momñwit wukw'a'yamuy amumum sinmuy pan unañwtoynayaqw, puma Barabbas tuhtui'ya, pu Jesus nīnayaniqat pañqaqwa.

²¹ Noqw moñwi lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Noqw nu hihtawat imuy lōqmuy amuñaqw umumi mātapaniqat uma nānawakna? Noqw puma pañqaqwa: Barabbas awúy!

²² Noqw Pilate amumi pañqawu: Noqw nu panhte', Jesus Christ yan tūñwantiwhqat hintsanni? Noqw puma sohsoyam sáakmaqe, aw pañqaqwa: Nahoylehtsit aw múaa!

²³ Noqw moñwi pañqawu: Ya hínoq'ö? Ya hi-

hta qalomáhinhtiqw ōviy'o? Pahsat pu puma pas sáakmaqe pañqaqwa: Nahoylehtsit aw múaa!

²⁴ Noqw pay Pilate pumuy kurs hintsanniqw, nuñwu pay sinom pas qa unañwtalawvayaqw, pahsat pu pam kuyht, sinmuy amutpik mävaqtat, pañqawu: Nu hapi it tāqat qa hintaqat qatsíyat ep qa tukopniwtani. Uma pi put hin yukuyani.

²⁵ Noqw pahsat pu sinom sohsoyam lavayhtotiqe pañqaqwa: Pay pi ason itam put qatsíyat ep tukopniwyani, pu itahtimu.

²⁶ Noqw ōviy pam pumuy amumi Barabbas mātavi. Nikañw pam solāwat aw Jesus mātapq, pam put qa sūs wuvahta. Noqw pahsat pu Pilate put nahoylehtsit aw muiltiniqat ōviy pumuy amumi put mātavi.

The Soldiers Make Fun of Jesus

(Mr 15.16-20; Jn 19.2-3)

²⁷ Pahsat pu moñwit solāwamat pavasiwhkimi Jesus wikyaqe, sohsokmuy suñwámuy put aw tsovalaya.

²⁸ Nihqe puma put yuwsiyat nawhkiyat, palausimnit put usihtoyneya.

²⁹ Pu puma hihta kūtay'taqat nōlatotaqe, put qōtōsomtoynaya; nit pu putvaqw hopaqat matsvoñtoynayat, put aw tamōtshoñvankañw, tututsiwyaqe, put aw pañqaqwa: Öqawmañwu Jew-sinmuy moñwíamu!

³⁰ Pu puma put aw töhtota, pu hopaqat kwusuyaqe, put akw put qōtōyat wuvalalwa.

³¹ Yan puma put aw tututsiwyat, put usimnit nawhkiyat, nāp yuwsiyat put yuwsinayat, put nahoylehtsit aw muayaniqe ōviy ahpiy wikya.

*Jesus Nailed to the Cross**(Mr 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)*

³² Noqw puma kīnaqw nōñakwiskahkañw, hakiy Cyrene añqw tāqat Simon yan mātsiwhqat tutwa; noqw pam Jesus nahoyehtsiyat ikwiwtaniqat puma put tusoq'ayatota.

³³ Pu puma haqami Golgotha yan túñwantiwhqat aw öki. Pam Masqötviħka i'nihqe pam'i.

³⁴ Noqw puma pep ökiqw, solāwam wine hihta a'nö tsīvot enañ namiqwriwtaqat put hikwnayaniqw, pam put añqw yúkuħqe, hikwniqey qa nakwha.

³⁵ Pep puma put nahoyehtsit aw muaya; pu puma yuwsiyat öviy nanavö'ya. Yan Tutuyqawhƣat lavay'ayaat hin lavayhtiqat aw antsaniwa; ura pam pañqawu: Puma iyuwsiy nāhuyva, pu iusimniy öviy nanavö'ya.

³⁶ Pahsat puma pep yesvaqe put tütuwala.

³⁷ Nihqe put hin nēveltoyniwhqat pey'taqat put qötöyat atsve tsokaya. Noqw yan hapi pey'ta: I' HAPI JESUS, JEW-SINMUY MONWIAMU.

³⁸ Noqw puma piw löqmuy uyiñwutuy put ahsaq nīnaya, nānap nahoyehtsit aw muayaqee. Suhka putvaqeniƣw, pu suhka suyvaqee.

³⁹ Noqw añ sasqayaqam put aw tututsiwywa, qötöy wīlankahkañwo;

⁴⁰ Nihqe pañqaqwa: Taay, um God kīyat sahpuknat, pāyis tālat añ ahoy aw kītaniqa, ayo nātavii! Pas pi um antsa God Tīatnen nahoyehtsit añqw hawni.

⁴¹ Noqw amún God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu tutavot tütutuqaynayaqam-niqw, pu wukw'a'yam put aw

tututsiwyaqe pañqaqwa:

⁴² Pas as pam pētuy ayo oyat, kurs hin ayo nātapni. Pas pi antsa pam Israel-sinmuy moñwíamnen, nahoylehtsit añqw hawhq, itam aw tūtuptionsi.

⁴³ Kurs pi pam God aw yanta; pay pi God putnik, put ayo távini; himu pi pañqawu: Nu God Tiata.

⁴⁴ Noqw ima uyiñwut put amum nahoylehtsit aw muiltiqam pay piw amún put aw hiñqawlawu.

The Death of Jesus

(Mr 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Noqw tāwanasaptiqw, añ ahsupoq qatālawwa, tāwat atvelpetiqw aw pahsavoo.

⁴⁶ Pu tāwat atvelpetiqw, Jesus pas tōnay añqe' a'nō pañqawu: Eli, Eli, lama sabachthani! Pam God, Itutuyqawhqa, ya um hinoqw nuy tatamhta? i'nihqe pam'i.

⁴⁷ Noqw haqawat pep hoñqam put nanaptaqe pañqaqwa: Taq pam Elias wánwaylawu.

⁴⁸ Noqw pahsat pay pumuy amuñaqw haqawa wárikqe, hihta sōyatkoy'taqat (sponge) vinegar akw tsehkweknat, hopaqat epeq sōñnat, put hikwniniqw maqa.

⁴⁹ Noqw pay haqawat pañqaqwa: Pay pantani; mātaqpi kurs Elias put ayo távini pítuni.

⁵⁰ Pu Jesus piw a'nō hiñqawht, sohsok hikwsu.

⁵¹ Noqw meh, God kīyat ep mötsáp'uhtsi òñaqw atkamiq tsīki, noqw tutskwa tayayayku, pu o'wa kwanamhti.

⁵² Pu tūtuami hōtsiltotiqw, kaysiwhqam God sino-mat so'qam ahoy yesvaqe, tūamit añqw nōña.

53 Nihqe Jesus ahoy tātayhq, put atsve puma pas āantsawat kitsókit aw yuñqw, sinom kaysiwhqam amumi yórikya.

54 Noqw solāwamoñwi-niqw pu ima put amum Jesus tūtuwalaqam tutskwat tayayaykuqw, pu hin hiniwhitiqat aw yórikyaqe, pavan pas tsātsawnaqe, pañqaw: Pas antsa kurs as i' God Tíata.

55 Noqw kaysiwhqam momoyam pep yāvaqw aw tāyuñwa. Puma Galileet añqw Jesus añk hin-numyaqe, eñem hihta hintsatska.

56 Noqw pumuy amuñaqw Mary Magdalene, pu Mary, James-nikañw pu Joses pumuy yúamu, piw Zebedeet timuyatuy yuámu.

The Burial of Jesus

(Mr 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Noqw Jesus aw tuptsiwni'yunqamuy amuñaqw haqawa Joseph yan mātsiwa. Pam Arimath-aea-kitsókit añq'ö, nihqe a'nö hihta himuy'ta.

58 Noqw tapkiwtaqw, pam Pilate aw pítuhqe Jesus tokoyat tuhtui. Noqw put tokoat put aw noiwniqat Pilate pañqawu.

59 Noqw tokoyat Joseph yawmaqe, kwan'ewakw tusaqtontsatsakwmötsaput akw put mokahta;

60 Nit pu pam haqam owat ep puhutuamhqölöt himuy'taqey ep put tavi, nit tūamit hötsíwmiq wuko'wat hóyoknat, ahpiy'o.

61 Noqw Mary Magdalene-niqw, pu suhkawa Mary tūamit ehpewi qatu.

The Guard at the Grave

⁶² Noq̄w totokat q̄avoñvaq̄w, God awwat moh-peq momñwit-niq̄w, pu Pharisee-sinom Pilate aw ökihqe, aw pañqaq̄wa:

⁶³ Moñwi, itam u'nayaq̄w, ura i' nuhtumi hñhihta átsalawhqa nāto qátuhqe pañqawu: Nu ahpiy pāyis talq̄ ahoy tātayni.

⁶⁴ Taay, noq̄w öviy um pañqawh̄q, tūamit pāyis tālat aw pahsavo qaöwíhintani; taq̄ ka put aw nánatuwnayaq̄am mihikq̄ öke', put tokoyat haq̄ami ūuyi'wist, nuhtumi pañqaq̄wani: Pam mokiwyuy añq̄w ahoy tātayi, kitotani. Noq̄w pantaniq̄w, tis pas mohtiwat epnihqe qalomáhintani.

⁶⁵ Noq̄w Pilate pumuy amumi pañqawu: Uma pi tuwalan'aymuy'yuñwa; uma ahpiyye', aw qaöwíyukuyani.

⁶⁶ Noq̄w öviy puma ahpiyyaqe, tūamit qaöwihintsatsnayaqe, tuvoylat akw owat uhtayat, ep hakimuy tuwalan'o'ya.

28

The Resurrection

(Mr 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Noq̄w nasuñwintalöñnit añ ruhpaq̄, Sundayt aw pituq̄w, nāt qöyañwnuptionsiwaq̄whaq̄am Mary Magdalene, sukwat Maryt amum tūamit aw kuyvato.

² Noq̄w meh, pas tutskwa a'nö tayayayku; pi Tutuyqawh̄qat hoñviayaat öñaq̄w hawhqe, hötsíwat añq̄w owat ayo mūmat, atsveq̄ qatuptu.

³ Noq̄w pas taywaat talwihpikit anta; pu pas yuwsiat nūvat an qötsa.

⁴ Noq̄w tūtuwalaq̄am put mamqasyaqe, pavan tururuykuyaqe, pas so'qey panhtoti.

⁵ Noqw hoñviaya lavayhtiqe, wuhtituy amumi pañqawu: Uma qa tsawiniwtani. Pay nu navoti'taqw, uma Jesus ura nahoyehtsit aw muiltiqat hepnuma.

⁶ Pam qa yep'e; pi pam ahoy tātayi, ura pan lavayhti. Kurs huvam pewnen, Tutuyqawhqat as haqe' qatsqat uma aw yórikni.

⁷ Nen uma yañqw kaktaye', pam mokiwuy añqw ahoy tātayhqat put aw nánatuwnayaqamuy āawnani; Noqw meh, pay pam hapi añwu umupyeye Galileet aqwni. Ason pepeq uma aw tātayyani. Meh, nu hapi umuy āawna, kita.

⁸ Noqw puma tsawiniwkañw, piw pas hahlaykañw, tūamit añqw ahpiy kaktayhqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumi tūawmaqe wari.

⁹ Noqw puma pañsoniqw pi meh, Jesus pas nāp pumuy amuhsawvage pañqawu: Hakim hahlayñwu. Noqw puma put awnihqe, hokayat mavoqtat, aw naokiwhta.

¹⁰ Pahsat pu Jesus amumi pañqawu: Uma qa tsawiniwtani. Uma yahpiynen, itupkomuy amumi pañqawhq, puma Galileet aqwyani; nen ason pepeq inumi yórikyani.

The Report of the Guard

¹¹ Noqw puma nāto pañsoniqw, meh, haqawat tūtuwalaqam kīve ökihqe, hin hiniwhtiqat God awwat mohpeq momñwituy sohsok āawnaya.

¹² Noqw puma wukw'a'yatuy amumum tsovaltīqe, hinhtotiniqey yuaatota; nihqe nihtiwtatqat sīvat solāwamuy huytota,

13 Pañqawkañwo: Uma hapi kitotani: Itamuy tokq, put aw nánatuwnayaqam mihikq ökihqe, put tokoyat haqami ūuyi'wisa.

14 Noqw ason kurs tutskwat aw moñwi it navotq, itam aw tütuyqawve', umuñem qeni'totani.

15 Noqw öviy puma sīvat ömahtotaqe, amumi hin tutaptotaqat anhtoti. Noqw i' yan lavayi nāt Jew-sinmuy amuhpa' yuaatiwa pewhaqami pah-savoo.

Jesus Appears to His Disciples

(Mr 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

16 Pahsat pu pakwt sūkw sihkay'taqam Jesus aw nánatuwnayaqam Galileet aqwya, haqam tsomot Jesus pumuy amumi tutaptaqat pañsoq'a.

17-18 Noqw Jesus pumuy amumi pituqw, puma put aw yórikyaqe pas hihtatota. Noqw pay haqawat soq pēvewinhtoti. Noqw pam amumi pañqawu: Ina sohosk hihta öveqatsit ep-nikañw pu tūwaqatsit epnihqat aw nuy moñwtavi.

19 Noqw öviy uma añqe' nankwuse', sopkawtaqamuy sinmuy tutuqaynayani, pu kūyit akw pumuy tuvoylatiwisni, Inay, pu Tiyat, pu Qahováriwtaqat Hikwsit, pumuy natñwaniyamuy aqw'a.

20 Nen puma itutavoy añ ahsupoq añ hinwisniqat uma pumuy tutuqaynayani. Noqw nu' hapi yūmosa umumum hinmani, yep qatsíso'ñwamiqhaqamii. Okiw antani.

God Lavaiyat An Puhuvasiwni New Testament in Hopi (US:hop:Hopi)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hopi

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hopi [hop], USA

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Hopi

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
f1558f03-6e18-5edf-b292-77ef05524aff